

ЛЕЗГИ Газет

**Жуван Ватан,
ватанэгълияр хуьх!**

Федерациядин Советдин кылин награда

9-февралдиз Россиядин Федерациядин Федеральнй Собранидин Федерациядин Советда палатадин Советдин заседанидал Дагъустан Республикадин Халкъдин Собранидин Председатель **Хизри ШИХСАИДОВАВ** "Парламентаризм вилик тухунин карда лайихлу-вилерай" Федерациядин Советдин гъурметдин знак вахкана.

РД-дин Халкъдин Собранидин Аппаратдин Информационно-аналитический отделди хабар гузвайвал, "Парламентаризм вилик тухунин карда лайихлувилерай" Федерациядин Советдин гъурметдин знак Дагъустандин парламентдин спикер Хизри Шихсаидовав РФ-дин Федеральнй Собранидин Федерациядин Советдин Председатель **Валентина МАТВИЕНКОДИ** вахкана.

1920 – йисалай акъатзава

N 6 (10703) хемис 11 – февраль, 2016 – йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет "Дагпечатдин" киоскрай - 10 манат

Куь куьмек герек я

9-февралдиз Дагъустан Республикадин Къилин ихтибарлу ксарин Советди вичин кваллах башламишна.

Рамазан Абдулатипова Советдин гъар са члендиз и цийи общественный органдин гзаф терефрин программадай вичиз талукъ тереф жагъидайдахъ, гъа идан бинедаллаз адалай республикадин агъалийрин яшайишдин ери хъсанарунин барадай вичин теклифар уьмуьрдиз кечирмишиз алакьдайдахъ умудлувал къалурна.

"Куьн, гъина четин ятла, гъина инсанриз куьмек герек ятла, гъана хъун лазим я. Куьн обществодин къайгъудар ва жавабдар, активвал къалурзавай членар хъун лазим я. Куьне заз куьмек гун, меслятар къалурун, теклифар гун, зун са квелди ятлани гъахъ тушиз хъайитла, идан патахъай чин кун тавуна лугъун герек я", - малумарна республикадин Къили.

"Чахъ гъялдай гзаф месэлаяр ава, амма абур гъялуни дережа, идалай вилкан пуд йисан девирдив гекъигайтла, масад хъун лазим я. Чун авайдалай хъсанбур хъун лазим я, чалай и кар алакни ийида. Дагъустан Россиядин пайгар макандиз ва медени республикадиз элкьуьн лазим я. И кар патал чахъ вири мумкинвилер ава. Парижда Дербент шегъердин юбилей сувар хъиз къейддай йикъара Дагъустандин патахъай лайихлудаказ векилвал авуналди, и кар чна дуьньядиз субутарна. Гзаф крар къилиз акъудзава, амма чахъ мадни чехи планар ава", - лагъана республикадин Къили.

Ахпа Советдин членар рахана. "Р.П.Аскерханован тварунихъ галай медицинадин центр" ОАО-дин генеральный директор Гъамид Аскерханова ва къуршахар къунай машгъур пагъливан, вич Чечен Республикадин къилин советникни тир Бувайсар Сайтеева Советди эвелни-эвел жергедин инсанар патал кваллахун лазим тирди къейдна. Вироссиядин "Россиядин дидеяр" гъерекатдин Дагъустандин отделенидин руководитель Таиса Мегъамедовади етим аялриз яшайишдин жигъетдай къулай шартлар яратмишунихъ элкьурнавай са жерге месэлаяр раижна. Рамазан Абдулатипова адаз а месэлаяр гила цийи ерида аваз ва РД-дин Къилин ва министррин патай куьмекни галаз гъялун вичин гъиле кун теклифна. "Эгер советдин 55 членди 55 месэла къарагъарайтла ва абур гъялайтла - им лап хъсан кар жедай", - къейдна республикадин Къили.

▶ 4

Дагъустан Республикадин Къил - Къурагъ района

Къурагъиз шегъере рехъ ачухна

РД-дин Къилин ва Гъукуматдин Администрациядин пресс-къуллугъдин ва информациядин управлениди хабар гузвайвал, 4-февралдиз республикадин метлеб авай Къасумхуьр-Къурагъ шегъере рехъ шадвили гьалара ачухна. Рехъ ишлемишиз вахкун лишанламишзавай яру лент республикадин Къил Рамазан Абдулатипова атлана.

Республикадин Къилихъ галаз санал Къурагъ райондиз РД-дин Халкъдин Собранидин Председателдин заместитель **Сейфулагъ ИСАКЪОВ**, РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместитель - РД-дин экономикадин ва территорияр вилик тухунин министр **Раюдин ЮСУФОВ**, Къиблепатан территориальный округда Дагъустан Республикадин Къилин патай тамам ихтиярар ганвай векил **Али ХАСБУЛАТОВ**, РД-дин хуьруьн майишатдин министр **Мусафенди ВЕЛИМУРАДОВ**, РД-дин рекъерин майишатдин Агентстводин руководитель **Загъид ХУЧБАРОВ** ва маса официальный ксар мугъман хъанвай.

Вичин рахунра **Рамазан АБДУЛАТИПОВА** рекъер туькьуруналди, хуьрерин районрин къурулушар вилик тухуналди, яшайишдин жигъетдай къулайвилер авуналди, государстводи халкъдин патахъай къайгъу чугъазвайдал кватл хъанвайбурун - хуьруьн агъалийрин, Къурагъ райондин администрациядин къуллугъчийрин, РД-дин рекъерин майишатдин агентстводин работникрин, райондин мугъманрин - фикир желбна.

"Уьмуьрда виридалайни кар алайди рехъ я, виридалайни къилин рехъ лагъайтла, кваллахъ тухузвай рехъ я. Экономика, культура, инсанрин алакъаяр вилик тухун патал, са шакни алачиз, рекъи лап чехи роль къугъвазва. Къе чна цийи рехъ ачухзава. Лагъана кьанда хъи, им республикадин Гъукуматди къайгъударвал авуни, чи районрин центрайриз хъсан рекъер тухузвай, чаз виридаз акъван герек кваллах бажармишзавай чи рекъерин майишатдин зегъметчийрин чалишмишвилерин нетижада мумкин

хъанвай кар я", - лагъана Рамазан Абдулатипова.

Дагъустан Республикадин Къили рикел хкайвал, Дагъустанда санлай къачурла, автомобилрин саки 23 агъзур километрдин рекъер ава. Абурукайни 5 агъзур километрдин рекъер федеральный, саки 15 агъзур километрдин рекъер чкадин метлеб авайбуру я.

"Эхиримжи пуд йисуз республикада рекъер тухунин, ремонт авуни, цийи хъувунин жигъетдай чехи кваллах къилиз акъуднава. И мукъвара аэропортуниз къван цийи рехъ ачухнава. Ам Каспийскдай яна тухванва, ана лазим тир къайда тунва. Махачкъаладай Дербентдиз къван физвай рекъин ери хъсанарнава. Дербент шегъердин вини киле авай тунелни къайдадиз гъанва. Вири и крариз чи Президент Владимир Путин ва Гъукуматдин Председатель Дмитрий Медведева хъсан къимет гана.

Чна чи районар аваданламишун, жуван адетар хуьн герек я. Районда гадарнавай хуьрер аваз хъунизни рехъ гана кьанда. Чна неинки рекъериз, гъакни образование ва культура вилик тухунин месэлайризни фикир гузва", - лагъана Рамазан Абдулатипова.

РД-дин рекъерин майишатдин Агентстводин къил Загъид Хучбарова къейд авурвал, пуд йис идалай вилик уьлкведин автомобилрин рекъерин лап хъсан 10 майишатдин жергедик экечунин везифа вилик эцигайди тир, чна и везифа къилизни акъудна. З.Хучбарова цийи рекъи райондиз хийир гана кьанзавайвилерин хуш келимаяр лагъана.

▶ 2

ОБЩЕСТВО

4-февралдиз "Сад тир Россия" партиядин Председатель Дмитрий Медведеван Дагъустанда авай общественный приемнида агъалияр РД-дин Халкъдин Собранидин депутат, ДГТУ-дин ректор Тагъир Исмаилова къабулна.

▶ 4

УЬМУЬР

Шегъерра яшамыш хъана, хуьрериз гъуьлериз физвай рушар хайи чалакай яръа жезва. Абуруз лезгидалди рахаз утанмиш жезвай хътинди я. Куьрелди, лезги урусар жезва гзафбурукай. Ахътинбуруз лугъуз кьанзава: куь дамарра авайди лезги иви я.

▶ 9

Къилин редактордин гаф

Россиядин кинодин йис

Аял вахтар рикел хквезва. Ватандин Чехи дядедай гьуьгьунин йисара чун еке ашкыдалди "Чарли Чаплиназ", "Броненосец Потемкиназ", цудралди маса фильмайри тамашнай. Чулавни лацу рангарин кьуру шиклар кьалурзавай кинолентеризни чун къанихилелди тамашдай. Хуьре кино кьалурун аялар патал, гьелбетда, халис сувариз элкьведиди.

За гьеле Ахцегьа юкьван школада клелзамайла, и хуьрйя тир машгур скульптор Аскар Сарыджа Хасбулатан вах киноактриса Сефият Нуьгьовна Аскарова жегьилзамаз кечмиш хьана лугьудай ванер-сесер акъатнай. Гуьгьунлай ам "Под властью адата", "Иван Грозный" кинофильмайра кьугьвайди, гьатта ада Иван Грозныйдин паб Мария Темирюковнадин ролни тамамарайди чир хьайила, чи шадвилехь, адал дамах авунихь къадар амукьначир.

Анжах 50 йисан яшда авайла рагьметдиз фенай ам. Адан чехи вах Саретани вичин стха Асланбегахь галаз санал "Мосфильмдин" кинофабрикада яргал йисара кьвалахна. Асланбега Союзкинохроникадин оператор яз Советрин Союзда вич тефей са пипини туначир. Советрин девирдин сифте йисара чи улкведин киномотографиядихь галаз чпин уьмуьр тамамвилелди алакьалу авур Аскарворал чна, гьелбетда, дамахва. Гила "Петросян шоуда" мад са Аскар пайда хьанва. Амни гьа и Нуьгьобеган неве туштла низ чиди кьван?

Президентди алай йис Россиядин кинодин йис яз малумарнава. Указдал кьул члугунмазди Россиядин Федерациядин "Культурадин министр Владимир Ростиславович Мединский кьиле аваз тешкиллупин комитетни арадал гьана. И лишандик кваз тамамардай мярекатур планни тукьлуьрна. Кинофильмайра акьудунилай башламышна, фестивалар, выставкаяр тухунилай, кинопремияр гунилай хкечна, Россиядин киномотографиядин вири терефар и планда фикирда кьунва.

27-августдиз - Россиядин кинодин юкьуз улкведин вири шегьеррани хуьрера, "Иифен кино" кьил гана, лап чехи акция тешкилда. Еке мярекатар Санкт-Петербургда Дворцовый майдандал, улкведин меркезда, республикайра, крайра, областра тешкилда. "Мосфильмди" вичин цийи павильонар ачуьда.

Йис гьар са жигьетдай муракабди, четинвилериз дурум гана кланзавайди ятлани, киномотографиядин бюджет алатай йисандалай тимилярнава, 6,8 миллиард манатдин къадарда аваз хвенва.

Вахтуну, улкведин уьмуьрдин гьар са хиле хьиз, киномотографиядани реформаяр кьиле тухун истемизшава. Советрин улкве чклайдалай инихь Россиядин кинофильмайриз тамашачияр са акьван хуш аваз текьезвайди фикирда кьуртла, "Россиядин кинодин йис" малумарунин къилин мурадни и кардал эхир эцигун жезва. Везифа чи кинофильмайрин ери жезмай кьван хкажуникай, абур Евросоюздин, Америкадин, лугьудайвал, Галливуддин кинофильмайрилай усалбуур тахьун патал серенжемар къаблуникай ибарат жезва.

Гьелбетда, телевидениди, Интернетди тамашачияр ара датана кинотеатриз финиз гзаф кьецл гузва. Агьалийрин чехи паюниз чи киностудийра акьудзавай цийи кинофильмайр чебни бегенмиш жезвач. Гьавилляй абур Интернетдай кьецепатанбуур жагьурзава, телеканалрай кьалурзавайбурукай хуш хьайибур хьязва. Алай вахтунда кинозаларни хсусибуруз элкьуьрнавайла, абурин исийри анрани пал къазанмишунин мураддалди жезмай кьван гзаф кьецепатан кинолентериз шегьере рехь ачухзава.

Ингье и вири рехнеяр арадай акьудун патал Россиядин 51 регионда 140 кинозал эцигдай такьатар гьеле чара авунва. Алай йисан эхирралди ихьтин 300 кинозал мадни кардик кутун планламышнава. Анра 50 процентдилай тимилай тушиз сеансар Россиядин киностудийри гьазурзавай кинофильмайриз чара авун кьарардиз кьачунва. Чи кинофильмайра кьалурна лугьудай са твар тахьун патал и кардал лап кьели гьуьзчивални ийидайвал я.

Советрин девирда чи киностудийри гьазурай цудралди, вишералди фильмайр улкведин киномотографиядин кьизилдин фондуна гьатнава. Абурухь тамашачияр гьамиша тамарзлу тирдални шак алач. Цийи йис, Чехи Гьалибвиллин сувар алуькьдайла, абур кьалурун рикел хтунал халкьди, гьелбетда, шадвалзава. Де лагькван, Советрин девирдин аялрикай низ "Молодая гвардия", "Как закалялась сталь", "Судьба человека", "Свинарка и пастух" ва ихьтин цудралди маса кинофильмайри тербияламышнай чун зегьметдал, хайи Ватандал рикл алайбуур яз.

Мукьвал йисарал кьведалди Россиядин киностудийри гьазурзавай кинофильмайриз анжах 4 процент тамашачияр физвай. Гьелбетда, идан къилин себеб абурун усалвал тир. Анжах са пуд йис идалай вилки чи кинофильмайриз феий тамашачийрин къадар 18 процентдив агакьна. Бес президентди "Россиядин кинодин йисни" ингье и кар себеб яз малумарнавайди тушни?! Россиядин Федерация чаз гьар са жигьетдай вилки жергейра хьана кланзава эхир.

Ци чи тамашачийриз Россиядин киностудийри гьазурзавай Николай Лебедеван "Экипаж", Андрей Кравчукан "Викинг", Алексей Мизгиреван "Дуэлянт", гьакл галливуддинбурулай усал тушир гьайванрин алемдиз талуькарнавай фильмайрин хьсан са блокни кьалурда. Цийи йисан ял ядай йикьара кьалурай чи кинойрикай тамашачийриз "Самый лучший день", "Мафия: игра на выживание", "Богатырша" кинофильмайр иллаки бегенмиш хьана.

Гьелбетда, гзаф продюссеррик, режиссеррик чи киностудияр приватизация ийида лугьуз акьуднавай ванер-сесери кьалубулук кутунва, - лугьузва Россиядин Федерациядин культурадин министр Владимир Мединскийди. - Гьакькьатда лагьайтла, ихьтин са кьарарни гьелелиг къабулнавач. "Мосфильм", гьамиша хьиз, госуларстводин федеральный унитарный кархана яз ама. Адан бинедал гьатта гзаф везифаяр тамамардай производственно-культурный центрани тешкилзава. Ам тешкилна куьтягун патал гьич тахьайтла 5-6 йис герек кьведа. Ана цийи павильонар, концертар кьалурдай зал эцигда.

"Ленфильмдиз" госуларстводи, вичи ихтибар авуналди, 1,5 миллиард манатдин кредит ганва ва ада вичин вири технологический линияр цийикла тукьлуьр хьувуна куьтягьзава. Майдин вацра гьатта цийикла тукьлуьр хьувунвай цехар ачухун патални гьазурвилер аквазва. Яни гьелелиг и киностудияни приватизация авуникай ихтилат физвач.

Горькийдин тварунихь галай киностудия тамамвилелди цийикла тукьлуьр хьувуна куьтягнава. Адак гьатта Милли фильмайрин центр ва НИКФИ какадар хьувунва. Ам приватизация авуникайни ихтилат физвач. Приватизация анжах Дальневосточный, Кеферпатан - Кавказдин хьтин гьевечи киностудияр авун фикирдиз кьачунва.

Ингье, "Россиядин кинодин йис" кьейд авунив улкве гьа ихьтин гьазурвилер акунна эгечнава. 25-февралдиз Махачкъалада Урусрин Госдрамтеатрда чи республикадини и лишанлу вакьиа ачухуниз талуькарнавай мярекат кьиле тухуда. Инанмиш я, Россиядин Федерациядин амай вири регионра хьиз, Дагьустандани "Россиядин кинодин йис" лайихлудаказ кьейд ийида.

Дагьустан Республикадин Кьил - Кьурагь районда

Кьурагьиз шегьере рехь ачухна

1

Кьурагь райондин кьил Замир Азизова кьад йис идалай вилки гьиле кьур рехь тухвана куьтягунин патахьай клевивал авунай, Рамазан Абдулатиповаз, гьакли Загьид Хучбароваз, режисер тукьлуьрай устарриз сагьрай лагьана.

Режисерин майишатдин тафаватлу хьайи работникриз республикадин Кьилин тварунихьай рикел хуьдай сьтер гана, ахпа рехь ачухун яз шадвиллин гьалара лент атлана, анай виридалайни вилки пар члугвадай чехи машинар ахмиш хьана, гьа ик рехь ишлемишиз вахкана.

Мугьманвиле авай члавуз Рамазан Абдулатипов Кьурагь райондин поликлиникадиз ва больницадизни фена. Санлай кьачурла, ам и идараяр авай гьалдал рази яз амукьна, ада азарлуьрихь, духтуррихь галаз сугьбетарна, дарманар бес жезвани, авачни ахтармишна, абур азарлуьриз гьакьсуздаказ гузватлани чирна.

Гуьгьунлай республикадин Кьил Кьурагьин гзаф везифаяр тамамардай центрадиз килигна. И идарадин кьуллугьчийри мугьманрин вири сулариз кьил-кьилел алай жавабар гана. Региондин Кьили МФЦ агьалийрин арада машгур авуниз эвер гана: "Инсанриз гзаф везифаяр тамамардай центрайри, чиновникрихь галаз алагьсалагьда гьат тавуна, манийвилер галачиз са куьруь вахтунда герек тир документар кьачудай мумкинвал гузвайди чир хьун герек я", - кьейдана ада.

Рамазан Абдулатипов Клирийрин хуьре бажарагь авай аялар патал ачухнавай 320 ученикдиз чкаяр авай спортдин школа - интернатдизни фена. Рикел хкин, и идара республикадин руководителди 2013-йисан августдиз райондиз мугьманвиле феий члавуз шадвиллин гьалара ачухайди тир. Республикадин тайин мурадрихь элкьуьгнавай программадин сергьятра аваз эцигнавай и школади кьуд йисан девирда Кьилбепатан Дагьустандин вири пилперай аялар къабулна. Кьве мертебадин алай аямдин дараматда спортзал, столовой, 50 чкадин общежитие, майишатдин блок ава. Кьвалал кьезил атлетикадал машгьул же-

дай майдан гва, идалай гьейри, дагьдин шартлара багьманчивал вилки тухудай мумкинвални ава.

Школа-интернатдин ученикри тешкилнавай Женгинин баркалладин пилени РДдин Кьилин фикир желбна. Аялрихь галаз гуьруьшмиш хьайидалай гуьгьуниз Рамазан Абдулатипова педколлективдиз, акьалтзавай несил тербияламышуниз, ам чи культурадал рикл алаз вердишаруниз гзаф фикир гуниз эверна.

Гуьгьунлай райондин администрацияда чкадин активдихь галаз гуьруьшмиш хьайи члавуз республикадин Кьили кьейд авурвал, са тимилай вахтар идалай вилки гадиз талуькь месэла гьална, кье районда автомобилрин цийи рехьни ачухнава. "Дагьустанда гьалар хьсанвилехь дегиш жез пуд лагьай йис я. Идалай вилки хейлин крар гьилляй вегьей гьалда авай. Сифте нубатда образованидикай ва здравоохраненидикай ик лугьун лазим я. Чина ЕГЭ гьикл тухузайтла, гьа кардин шагьидар кунни я. Заз дагьустанвийрин кьанажагьдив ихьтин келимаяр агакьариз кланзава: "Чун вилкидай яшамис хьайивал, яшамис хьхьана виже кьведач. Им намусдик хклуь лагьай члал я. Чна вилкидай кьвалахай жуьреда кьвалах хьувуна виже кьведач", - кьейдана региондин руководителди.

Рамазан Абдулатипова образованидин ери хкажуни барадай учебный заведенийрин вилки чехи везифа акьванвайди рикел хкана, здравоохраненидин идараяр авай гьалдикайни сугьбетна. "Чна 22 кас къилин духтурар дегишарна, гьеле 2012-йисуз республикада виниз тир технологьирал бинелу яз гьич са операцияни кьиле тухваначир, 2015-йисуз ахьтин 3 агьзур операция авуна. Чахь начагьбуру дуьзгуьндаказ сагьар хьувун патал вири шартлар ава", - лагьана республикадин Кьили.

ГУП-рин кьвалахда кьайда тунин, чилер менфятлудаказ ишлемишунин, субсидияр паюнин, малдарвал ва набататчивал вилки тухунин месалайрал кьилди акьвазна.

Ахпа Рамазан Абдулатипов ва адахь галай ксар Сулейман-Стальский райондин центрада алишвершидин са жерге объектир килигна.

Терроризмдиз - ваь!

Маида АГЬМЕДОВА

Кьурагь райондин образованидин управленида терроризмдиз акси элкьвей стол кьиле тухвана. Ина "Кьурагь район" муниципальный тешкилатдин къилин общественный хатасузал хуьнин режисер заместитель **Альберт ИСАЕВА**, райондин прокурор **Фирюза ЛАГМЕТОВАДИ**, РОВД-дин начальникдин заместитель **Абакар БАБАХВАЕВА**, райондин физкультурани спортдин отделдин начальник **Рамиз РАМАЗАНОВА**, Кьурагьин мискиндин имам **Шамил ОМАРОВА**, иштиракна.

А.Исаева райондин вири хуьрера жегьилрихь галаз экстремизмдизни терроризмдиз акси сугьбетардай гуьруьшар кьиле тухун патал махсус дестеяр тешкилнавайди лагьана.

Р.Рамазанова Кьизлярдин мусибатдин вакьияр рикел хкана. Районда гьа и вакьияриз талуькь яз шахматрай чемпионатни кьиле тухвана.

Инал рахай образованидин отделдин информационно-методический центрадин методист **И.Агьмедова** райондин вири школайра терроризмдизни экстремизмдиз акси классный сьтер, линейкаяр тухвайди, документальный фильмайра кьалурнавайди кьейдана.

Ш.Омарова вичин рахунра Исламда терроризм ва экстремизм негь ийизвайди, са касдин чандиз кьаст авун - им вири обществодиз кьаст авуна лагьай члал тирди, дингьилиярни гьар патахьай чирвал авайбуру хьана кланзавайди, авамар хьайила, бахтсузилер арадиз кьезезвайди лагьана.

А.Бабахваева чпи школайриз физ, гуьруьшар тухузвайди, рекьелай алатзавай аялар авайди, ихьтин аялрин кьил гиламаз кьуна кланзавайди кьейдана.

Президентдин Чарчин цIарце аваз Карчивал вуч ятIа... ГьикI вилик тухудатIа...

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделдин редактор

Чи обществада социализмдин кьурулуш чукIурай 1991-йисалай инихь карчивал вилик тухуникай, адаз азадвал гуникай, иллаки "гьвечи ва юкьван бизнесди" чун дуьньяда виридалайни агьваллу ийидайдакай рахазва. Иллаки "дуьньядин экономикадин кризисди" вичин менгенайрив чукьвез эгечIайла, и рахунар мадни артух, эвер гузвай "форумарни", "совещаниярни", "гуьруьшарни" гзаф жезвайди гьиссзава.

РФ-дин Президентдин нубатдин Чарчени (2015-йис) и месэляяр кьетендиз веревирднава: "Карчивилиз азадвал гун - экономикадин ва общественностдин кар алай месэла яз гьисабзава... Гьавилляй чна и мукьвара гьвечи ва юкьван бизнес вилик тухунин рекьяй тешкилнавай федеральный корпорациядиз гегьенш векилвилер ганва..." - лагьана ада.

Президентди, кьилинди яз, контролеррин тамам армияди "намуслуказ зегьмет чIугвазвай бизнесдин кIвалахди манивал" тагун истемиззава. Амма контролерри бизнес, гьа виликдай хьиз, эзмишзавайди кьалурнава.

Генани са фикир чун паталди важиблуди я. Президентди рикел жанва: "Вилик йисан (2014) Чарче за капиталар (яни чинай олигархри кьецепатаз акьуднавай пулар иниз хьунин кар - М.Ж.) менефис авунин гьакьиндай малумарнай, амма бизнесди и мумкинвал ишлемишиз гьереказзава. Им акI лагьай гаф я хьи, теклифнавай шартIар муракабур я, заминвилер бес кьадардинбур туш". Гьа ихьтин гьал, яни ихтибарсузвал авайвилляй, Президентди гена алава хьувунва: "Гьукуматдал карчи обществодихь, Верховный суддихь, кьайдаяр хьудай органрихь галаз консультацияр тухун ва са куьруь вахтунда заминвилерик талукь тир дегишвилер кухтун, менефис вич лагьайтIа, мад зур йисуз давамарун тапшурмишнава".

Гьикьван важиблу, камаллу гафар я! Экономика виликди фин гьа чи патав гьай инсанрин алакьунрилай ва абурун рикIиз кIан хьунилай аслу тирди хьиз жезва заз.

» Крар чпелай аслубур, гьукумдин сагьибар яз, гьар са гьалда "халуяр", "далуяр" галаз кьакьан мертебайра чкаяр кьунвайбур я. Обществоди абур акI вердишарнава хьи, карчидин гьар са кам чпин гьиле кьаз, чпин тагьма илисиз алахьзава. Ибуруз кIанивал тахьайтIа, карчидин крар садрани бажагьат виликди фида.

Зун экономист туш. Амма гьакьикьатда чи гьар йикьан уьмуьрда аквазвай гьалари, крари, крар чпелай аслу тир ксари чеб кьиле тухузвай тегьеррини суалар артухарзава.

1. Карчивал вич вуч лагьай гаф я? А. Гьулмегьамедован словарда "карчи", "карчивал" гафарихь "кьазанжи патал са кар идара ийидайди", "кар алакьдай, чирвал авай" манаяр авайди кьалурнава.

Крар алакьдайбур, крар чпелай аслубур... Девирди гзаф чкайрал и кьве терефдин инсанар чеб-чпиз кьарши тирди субутзава. Крар чпелай аслубуру крар алакьдайбуруз, Президентдин Чарче лагьанвайвал, рекьер агалзава. Себеб? Крар чпелай аслубур, гьукумдин сагьибар яз, гьар са гьалда "халуяр", "далуяр" галаз кьакьан мертебайра чкаяр кьунвайбур я. Обществоди абур акI вердишарнава хьи, карчидин гьар са кам чпин гьиле кьаз, чпин тагьма илисиз алахьзава. Ибуруз кIанивал тахьайтIа, карчидин крар садрани бажагьат виликди фида.

Идаз виликрай бюрократия лугьузвайди тир, гила - коррупция. "Вуна кар ийизва, заз вуч ава адакай?" лугьузвай чиновникри чи миьхи ниятар вири кIуларик вегьезва. И гьалдай эгечIини ни куьмек гуда?

Пара крар баснайрин машгур устад И. Крылован тегьерда кьиле физва: ашпаздиз - чекмеяр цваз, чекмечидиз - ашпазвал ийиз кIанзава. Гуя

кьведни хьсан карчияр я. Амма крар чпелай аслубуруз и кар я аквазвач, я акваз кIанзава.

Гьа са вахтунда агьзурралди гектарар чилер, карчи ксар вилив хуьз, бум-буш я. Гьикьван карханаяр, кIвалахдик кумачиз, чкIанва... Карчийриз абур чпиз кIанивал фад ва артухни алаз кьазанжияр гьизвач, гьавилляй эгечIни ийидач абуров. Бес гьукум гьинава?

Ина экономикадин законрилай садаз-сад вафалу хьунин, садаз-сад мукьва хьунин законар вилик акатзава. Советрин вахтунда са идарада, карханада са хизандай 2-3 кас хьун эхи ийидай кар тушир. Гила идараярни кьуллугьар, алакьизни, алакь тийизни, кьилдин хизарин, тухумрин, гьатта лап вини мертебайрани "жуван миллетдин" векилрин хсусиятдиз элкьвенвайди хьиз я. "Чутхвар" гьилевайбуруз ам чпин невиниз кIанивал ишлемишзава. Кьезил кредитар нин гьилева?..

Гьукумдин кьилевайдаз ихьтин "садвили" квел гьизватIа такун карчивал чина виликди тефинин асул себебрикай сад тушни бес?

Контролеррин армиядивайни ибур я ахтармишиз, я закондин сергьатра тваз тежезвайдални шак алач. Ибурухь чпин хсуси "законар", хсуси "кьайдаяр" фадлай тестикь хьанвайди аквазвачни? Миллиардар физва - угьрияр кьадач?..

2. Бизнес вуч я? Гьвечи, юкьванди, члехидини ава лугьузва. Кьецепатан чIаларин словарра "бизнес" гаф ингилис чIалай атайди, вични "пул кьазанмишун" яз кьалурнава. Амма пул миьхи рекьералди кьазанмишун яни, гьар гьикI кIантIани кьазанмишун яни лагьанвач. Уьмуьрди кьалурзавайвал, алверчивал (бизнес) садрани миьхиди жадайдди туш. Базарда сада-сад алдатмишун адетдин кар я. Пул кьазанмишун патал базарда миьхи рекьерихь кьекьвез алахьайтIа, гьайдини кьакьатун мумкин я. Ихьтин мисалар чи телевиденидин вири каналраини гьизва.

Гьвечи, гьвечи алдатмишун, юкьванди - са бубат алдатмишун, члехиди-лугьуз тежер кьван члехи алдатмишун хьиз я заз. Чи обществодин са паюни муькуь пай гьар са камунал алдатмишиз алахьзавайди садавайни инкариз жезвач. Ихьтинди экономикадин политика жадини бес? Белки гьавилляй 1991-йисалай инихь алагнавай девирда Егор Гьайдара вичин амадагар галаз чал илитIнавай либерализмдин экономика (бизнес, базардин алакьаяр, карчивал ва мсб.) виликди физвачтIа?

Россия кье гьинихь, гьи терефдихь физвайди

ятIа, ачухдиз са экономистдивайни лугьуз жезвач. Амма виликди тефизвайди, пул кьвердавай кьиметдай аватзавайди, анжах са нафтни газ маса гуналди члехи улкьведин бюджет арадал гьиз, хуьз тежедайдини инкариз жезвач. Гьатта сагьлам гьалар арадал гьидай кьил-кьилик квай программаяр теклифиз жезвайдини аквазвач. Гьарда санихь ялзава, араба рекьел аламуькьзава.

3. Вучиз чи члехи бизнесчири, яни пулар кьецепатаз акьуднавайбур малумарнавай менефисдизни яб гузвач? Вучиз ихтибарвал авач? Зи фикир я, а девлетар абурун гьиле гьакьван кьилер тIарна гьатна жал? Гьакьван фад ва регьятдиз гьатай девлетдикай фад магьрум хьхьун мумкин я. ИкI фикирзавайбурувай мергьяматлувал, вижданлувал вилив хуьн?.. "Приватизация-прихвятизация" кардик кутуна, сад тир экономикадин майдан кIус-кIусна, еке девлетар тарашайбурухь мергьямат?..

Бес чи хатасузвал, аслу туширвал, чи пакадин югь гьикI саламат ийидайди я? Пул кьиметдай аватзава, базар багьа жезва. Са пенсиядал ва я са мажибдал (зун олигархринни чиновникрин мажибрикай, абурун пенсийрикай рахазвач) яшамиш жезвай, гьа мумкинвални авачиз, инай-анай гьатай кьустикедалди яшамиш жезвай миллионралди чи агьалийриз-ватандашриз виливай кьатIуз жадайд, инанмишвал артухардай дуьз рехь мус аквадатIа?..

РД-дин Халкьдин Собранидиз Республикадин Кьилин Чар кIелайла Чал мус нубат атурай?

Эмма ОМАРОВА,
пенсияда авай технолог

Зун умудлу тирвал, чна, пенсияонерри, улкьведа ва республикада кьиле физвай крариз, дегишвилериз рикIивай фикир гузва, вучиз лагьайтIа чна чи аялрин, хтулрин гележедикай фикирзава, абурун пакадин югь гьахьтинди жадайтIа лугьуз, веревирдер ийизва. Гьалар, дугьриданни, са акьван хьсанбур туш эхир. Кьуд патахьай чи улкьве кьеле тваз алахьнава, кризис себеб яз чка-чкада инсанар кIвалах авачиз амуькьзава. Яшайишдин месэляяр кватI хьайила, чи веледар кьеле гьатзава.

За телевизордай датIана республикадин Кьил Рамазан Абдулатипован, Гьукуматдин Председатель Абдусамад Гьамидован ва маса чиновникрин ихтилатрихь яб акалзава. Ихтилатар абур чаз хуш жадайд бур ийизва. РД-дин Халкьдин Собранидиз Р. Абдулатипован Чарни за кIелна. Касди ана чак секинсузвал кутазвай саки вири месэляяр дуьздак акьуднава, гьар са кьуллугьчидиз, дагьустанвидиз крар мадни хьсан хьун патал вуч ийидатIа кьалурнава. Чарче разивалдай цIарар гзаф ава. Месела, заз ихьтинбур кьейд ийиз кIанзава: "...чалай власть ва идара ийидай кьурулушар инсанрин игьияжриз мукьва ийиз алакьна. Хиве кьурвал, чалай дагьустанвияр яшамиш жезвай яшайишдинни культурадин шартIар, йисаралди коррупция, бандизизм, авамвал, гуж гьалиб аван ва терроризм туьретмишзавай шартIар хейлин дережада дегишариз алакьна".

"Чна экономикадин вири хилера тахсиркарвилерал ийизвай гьужум гужлу авунин барадай кьунвай рехь давамарун, "хьендик квай" экономикадихь галаз чIугвазвай женг гужлу авун, кудай шейэринни энергетикадин комплекси, гьакини наркотикар кьанунсуздака кардик кутунин хиле тахсиркарвилерин тешкиллу дестейрин кIвалахдин рехь атIун герек я".

"Республикадин ва муниципальный властдин органра, Дагьустан Республикада авай федеральный кьурулушра, кьанункьайда хуьдай ва суддин органра коррупцияди гилани кьурхулувал арадал гьизма. Образованидин ва здравоохраненидин хилера коррупциядиз кьил ягьунин дуьшуьшир обществодин патай виридалай гзаф наразивал арадал гьизва".

Неинки чун наразивилел гьизва, миьхиз ажуьгламишзава. Гьукуматдин идарайра, органра кьуллугьрик квайбуру адетдин инсанар ерли кваз хьазвач. Чи яшайишдин месэляяр, дердияр гьялуникай кьил кьакьудзава.

Коррупцияди, рившетбазвили халкьдин майишатдин вири хилера, кьурулушра чпин цIирер ачухнава. Гьилерай гьилериз физвай пуларин кьадарарни са шумуд сеферда виниз акьатзава. Уьмуьрдин гьакьикьат гьа ихьтиндаз элкьвенвайди субутарун четин месэла туш. Вучиз лагьайтIа гьар са дагьустанви коррупцияди, рившетбазвили гьелеказва. ТуштIа, ша чна веревирд ийизва.

Зун Советрин девирда хайи ва члехи хьайи кас я. Зи бубади я школадин муаллимриз, я школа-

интернатдин члехибуруз, я зун вуздик экечIайла пулар гайиди туш. Зани жуван аялар аялрин бахчайрик, кIелунрик кутадайла, школадин экзаменар вахкудайла, пулар гайиди туш. Амма кье завай са хтулни аялрин бахчадик кутаз хьанач, вучиз лагьайтIа абурун тIварар гьакI списокра амуькьна. Вучиз? Пул тагайвилляй. Алакьунар, чирвилер авай жегьил пешекарар конкурсдин кьайдада кIвалахрал кьабулзава лугьузватлани, залай ва зун хьтинбурулай вузар (хьсандиз кIелна) куьтягнавай веледар дуьзгун, чли кьачунвай пешедин кIвалахдик кутаз жезвач. Гьиниз фенатлани, документар кьачуз, "хьсан я, чна ахтармишда, кьез зенг хьийида" лугьуз рекье хтуна. Гьа са вахтунда гила ачухнавай ва я бегьем чирвал тагузвай коммерциядин вузар куьтягнавай ва далудихь члехи кьуллугьрал алай бубаяр, пулар авай халуяр галайбурун рухваяр, рушар, хтулар республикадин гьукуматдин идарайрилай эгечIна, виш агьзур манатралди мажибар кьачуз, акционерный обществойрани, банкарани, фирмайрани ава. Зегьметчийрин аялар - куьнейра, экуьнлай няналди хизан хуьдай келекар кьазанмишиз базарра, эцигунрал, кирпичар акьуддай заводра... Лап четин ва ужуз кIвалахар тамамариз.

Республикадин Кьили лагьайвал, хейлин крар хьсан патахь дегишариз алакьна, амма чи инсанри хиве кьазвайвал, кьайдаяр хуьдай органра, судра, налогрин инспекцияди, роспотребнадзорда, оброзованидин, медицинадин идарайра рившетар кьачун давам жезва. "Бес вуч ийин, месэла гьялданни, кар туькIурдачни?" лугьузва инсанри.

Эхь, кар туькIурун, месэла гьялун, кьевяй эгечIун патал рившет гузва, кьачузва. Духтурдини, муаллимдини, полицейскидини, налоговикдини... Вири сад-садал гьалтзава, вирида сада-садаз куьмекзава, анжах арада пул аваз. Им чи яшайишдин тежриба, уьмуьрдин гьакьикьат хьанва. Коррупцияди республикадиз, обществодиз гузвай зиян екеди я. Кьилинди, и тахсиркарвили чи акьалтзавай несиларни марифатсузбур ийизва. Гьеле са шумуд виш йисар идалай вилик дуьньядин машгур философ Аристотела кьхьенай: "Государстводин гьар гьихьтин хьайитIани кьурулушда виридалайни кьилинди кьуллугьрал алай ксариз чпиз текьвезвай менфят кьачудай мумкинвал тежедайвал кар тешкилуникай ибарат я". А чIавадай инихь гьич са затIни дегиш хьанвач. Гьукуматдин идарайра, органра кьуллугьрал алай ксариз чпиз текьвезвай хийирар кьачудай мумкинвал тагуникай ибарат я. Эхирни и беябурчивилин тагьмадикай азад хьана кIанда.

Гьахь я, азад хьана кIанда. Жемьтри лугьузвайвал, сифте нубатда и хума арадал кьезвай, гьизвай рекьер агална кIанда. Коррупциядиз кьил янавай акулайрикай, государстводиз зиян гуз чпин девлетар артухарзавай чиновникрикай, абурун тереф хуьзвай кьуллугьчийрикай, хьендик квай экономикадин майданар гегьеншарзавай "бизнесменрикай" азад хьана кIанда. Ахпа Дагьустан Республикадин Кьили чи халкьдин вилик эцигзавай везифаярни кьилиз акьудиз жада.

Девирдин кьубруькар

Кьубул илисиз жедатла?

Нариман ИБРАГЬИМОВ

ВУЧИЗ за жуван вереврдерин кьилиз ихтин суал гъанва? Исытда США-ди ва адан макъамдал кьубузавай Рагъаклидай патан хейлин уьлквейри Россиядиз малумарнавай "кьайи дьаведи" зи рикел гъа и мукъвал алаатай вахтар ва абуру Ливиядиз, Иракдиз кьур инад хкана.

Гилани дуньядин майданда суалар гузайбур ава: "Вучиз ва вуч патал Садам Гьусейни Муаммар Каддафи инсафсузилелди терг авурди я? Вучиз Сирия вагъшивилелди барбатлава?"

Идан гьакьиндай дуньядин политикри авунвай кьинар, лагъанвай фикрар гьун хьсан акъазва аз. Испаниядин политик Боргтор Йонссона вичин сайтда ик кьизва: "Садам Гьусейни Муаммар Каддафи терг авурди США я. Вучиз? Вьетнамдин дьаведилай гуьгьуниз Америка банкрот хьана. И четин макъамда Киссинджер тежедай кар авуна. "Квехъ галаз дьаведийидан" лагъана, Саудовский Аравия чпин нефт анжах доллардихь маса гунин меслятдал гъана. Саудовский Аравиядин нефт маса гьачун патал гьар са муштери сифте нубатда доллардин иеси хьана кланзавай. США-ди доллардин чарар акьуддай фабрикаар кардик кутуна ва дуньядин уьлквейер доллар кьачуниз мажбурна.

Ик туйкьурнавай фендиниз, кардиз кьей гудай пачагьар акъатайла, США-дин руьгь аватна. Садамаз Иракдин нефт евродихь маса гуз клан хьана. Каддафиди Африкадин динар-валюта арадал гъана ва араб, Африкадин вири уьлквейра гъа и валюта тваз клан хьана. Гъа идалди вичи-вичиз приговор акьудна. Башар Асадаз Сириядин нефт кьизилдихь маса гуз кланзавай. Гъавилляй амни тергдай рехъ жагьурна ва дуньядин лап кьадим уьлкведа ИГИЛ арадал гъана. И макъамда майдандиз Владимир Путин экьечина ва ада Сирия ва Башар Асад терг авуникай хьена..."

АМЕРИКАДИ тухузвай сиясатдиз чпин политикари акси экьечива. Абурукай сад тир Рон Пола вичин фикр ачуьрзава: "Россияди ва Китайди США-дин рикел дунья са полярийдинди туширди хкизва. И карди Вашингтондик хьел кутазва. Россия вичин милли итижар хуьз алахьайла, США-дин руководстводи вич ажуьгди кузвай наз гудай, шандакардай аялди хьиз тухузва. Россиядин кьамал кьубул илисдай гьерекартар авуналди США-ди вичиз сур эгъуьнзава. Сифте нубатда им экономикадин месэлайриз талукь я. Москвадин Пекиндин алакьаяр сих хьун доллардихь вилкан такъат амукь тавунин хаталувал арадал гъизва. Гьик лагъайтла, анжах гъа и уьлквейрихь кьизилдалди таъминарнавай пулдин-валютадин система арадал гъидай мурадари ва мумкинлиери ава. Ида дуньяда Америкадин валютадин кьуват фад-фад агъузарда".

И месэлади кьурху кутунвай США-дин руководстводи Владимир

Путин авторитет агъузарун, Россиядин кьамални кьубул илисун, адахь кьвач галкьурун, чархара лашар тун патал, лап векьи гекьигун ятлани, вичин "ампар", "туляя" гьалдарзава. Россиядин кьудратлувал, кьуват, дуньядин майданда аслу туширвал артух жез акурла, Крымни Россиядик экечі хьувурла, лазим чкайрал Башар Асадан терефни хуьз акурла, Вашингтонди гьилегьил аваз акси гьерекартриз рехъ ачуьна. Украинада дьаведик цай кутуна, Донбассдин патарив Малайзиядин "Боинг" самолет ягьунин тахсир Россиядин хиве тун. И тахсиркарвиле талукь яз силе тухузвай дестедик Россиядин эксперттар кутуна. Гьакьикъи делилар, фактар кваз кьуна. Гила США-дин теклифдалди Рагъаклидай патан уьлквейрин векилри "Боинг" ягьуниз талукь силе тухун патал трибунал кардик кутаз кланз алахьунар ийизва.

- Абуруз тахсиркар жагъанва - Россия, - лугъузва ООН-да Россиядин Постпред Виталий Чуркина. - Трибунал кардик кутуниз талукь яз Совбездиз вуганвай резолюциядин макъсад сад я: Россия гужа тун, адан кьвалар кьуд патахъай чуькьун, вилкиди физвай адан камарин вилк пад кьун.

ПОЛИТИКРИ, пешекарри кьейд ийизвайвал, и сеферда абурун фикрар кьилиз акъатдач. Путин я Садам, я Муаммар туш, Россия я Ливия, я Иракни туш. Адахь вичин милли итижар гьар са чкада хуьдай такъатни, кьуватни, яракьни, халкьни ава.

Ик ятлани, рикел чьур ниятар авайбур санал акъвазнавач. Абуру улам гьиле гьатнамазди, Россиядиз клас гуз алахъзава. Ик, Россиядин Федерациядин власть США-дин дипломатрин кьвалахдик кьаришмиш хьана, Москвада Америкадин центр ва чи маса регионрани Америкадин 28 объект агална лугъуз США-да авай РФ-дин гьурметлу 6 консулдикай вад кас аккредитациядикай магьрумна. Лондонда уьлкведин итижар маса гайи ФСБ-дин агент Литвиненко кьена 9 йис алатнава. Анжах гила Лондондин судьяди и тахсиркарвал Путин илитизава. Литвиненко кьинин буйругъ гайиди Путин ялда. Туьркиядив террористрихь галаз женг чьугвазвай Россиядин самолет ягьиз тун. Лап и йикьарани Туьркиядин президентди чпин уьлкведин цавун сергьятар Россиядин самолети чьурна лугъуз хабар чуькурна. Россиядихь галаз хьсан алакьаяр хуьзвай Кубадилай, Ирандилай США-ди ва маса уьлквейри санкцияр алудна, абуру Россиядиз акси сиясат тухуниз мажбурзава. Нафтладин кьимет мадни агъуз аватдайвал. Россиядин экономика пайгардикай хкатдайвал.

Винелай цалцлам рахаз, арабир тарифни ийиз, амма Россия аквадай вилер авачир "дустари" акьуд тийизвай кьубруькар авач. Са шумуд йис алатнаватлани, Россиядин спортсменри допинг ишлемишзава лугъуз, кьезил атлетикадин команда Бразилияда жедай олимпиададикай магьрум ийиз кланзава. 2018-йисуз чи уьлкведа футболдай дуньядин чемпионат тухуниз акси гьикъван гьерекартар авуна, гъа и кар сеbeb яз ФИФА-дин регьберарни коррупциядин тахсир кутуна, кьул лугьрикай азадна. Душманривай чпин алчах мурад чьуньхизни жезвач. Абуруз Россия туьтуьна

акланвай клараб хьанва. Миллетдихь элкьвена эхиримжи рахунар хьийидайла, Обамадивайни вичин туйкьулвал винел акьуд тавуна акъвазиз хьанач. Чибур лугьудайвал, адан кьваларайни патар акъатна. Ада пара разивилелди, вичин гьалибвал хьиз, Украинани Сирия Россиядин таъсирдикай хкатна лугъуз малумарна ва шадвална.

И МУКЪВАРА чапхунчийрин тереф прессада хуьзвай журналистри, режиссерри Владимир Путинаяк фильм гъазурна, Рагъаклидай патан ва США-дин тамашачирихь кьалурна. Ана чи президентдик кутун тавунвай тахсирар авач. "Россия" гафунихьни массовый информациядин такъатра гьакьикъатдихь галаз кьан тийизвай эпитетар "дьявекар, чапхунчи, кубут, душман, демократсуз..." акалзава. Эгер пака са дуьшуьш кьилел атана, Франциядин, Германиядин гьукуматрин кьилевайбур агъа дуньядиз фейтла, гъа тахсирни гьасятда Путинан хиве твада.

Са рахунни алач, ихтин гьужумриз чи уьлкведин талукь пешекарри, политикри, государстводин деятелри дуьзгун жавабар гузва. В.Чуркина лагъайвал, абурун мурдар мурад кар кьилиз акъатдач. Къе Сирияда ва Иракда "Исламдин государство" твар алаз террористрин кьушунар арадал гъайи "тешикатчийриз" Кеферпатан Кавказдани гьахьтин инсафсуз, вагъши, ивиар экьичдай дьаведик цай кутаз клан хьанай, амма кьиле фенач. РФ-дин Президентдини, Гьукуматдини, Кеферпатан Кавказдин халкьарини, регионрин кьилера авайбуруни террористрин, экстремистрин вилк пад кьуна, дьаведин эмиссарар тергна, атайвал кат хьийидай чкадал гъана.

Идан гьакьиндай и мукъвара Азербайжанда авай Ирандин посол Могьсун Пак Айина кьхьена: "Кеферпатан Кавказда амай радикальный дестеяр лап хаталубур я. Абурун макъсад регионда ислъязвал, кьанун-кьайда пайгарвилекай хкудун, гьукумдиз акси гьерекарт, кьизгьин гьалар арадал гьун, мусурманрин арада гьулгьула тун я. Гъа са вахтунда Рагъаклидай патан уьлквейер Россияди Сириядиз талукь яз тухузвай сиясат дегишарун, ам вичин мурадрикай кьерех хьун патал алахъзава ва абуру жуьреба-жуьре багьнайрикай бине кьуна, Россия гужа тваз, ам вири патарихъай чуькьевез алахънава. Гъайиф хь, бязи араб уьлквейрини и жигьетдай Рагъаклидай патан сиясатдин тереф хуьзва. Абуру кьатлузвач хь, Рагъаклидай патан ва США-дин мурад Сирия михьиз барбатла авун, чпин пацук кутун тирди. Мусурманар чебчел гьалдарна, мусурман уьлквейрин девлетрин иесивал ийиз кланзавайди..."

Ихтин мурдар мурадиз Россия акси экьечина, гъавилляй США-ди вичин гьилибанарни галаз чи уьлкведиз гьар акатай чкадал басрух гузва. Ахьтин фикрдал кьезва хь, абуру хер хьанвай ничхирдал кьузгьунри, чакьалри, кафтарри хьиз гьужумзава, амма са кар кьатлузвач, Россия хер хьанвай ничхир туш, адахь душманвиле гьар са гьерекартдиз уьтквемвилелди, вири куватдалди жаваб гудай куватни, такъатни, халкьдин битаввални ава. Чи уьлкведин Президент и месэлайрин гьавурда лап хьсандиз ава ва ада хиянаткаррин, зараркаррин вилк садрани метер чилиз ядач.

Халкьдин кьайгьуда

Мегьамед ИБРАГЬИМОВ

4-февралдиз "Сад тир Россия" партиядин Председатель Дмитрий Медведеван Дагъустанда авай общественный приемный-да агъалияр РД-дин Халкьдин Собранидин депутат, ДГУ-дин ректор Тагьир ИСМАИЛОВА кьабулна. Санлай кьачурла, ада ругуд арзачидихь яб акална.

Сифте нубатда депутатди Чечен Республикадай Дагъустандиз куьч хьуниз мажбур хьанвай набуд дишегьли Сара Султанова кьабулна. Адан гафарай малум хьайивал, яшамиз жедай чка авачирвилляй, ам вахтуналди чирхчирдин кьвале акъвазнава. Яшайишдин шартар хьсанарунин мураддалди С.Султановади Т.Исмаиловавай Махачкъала шегьердин администрацияди вичиз кьвалер ва я тахьайтла чил чара авунин карда кумекун тлаабна.

Депутатдик умудар кутуна, ихтин месэла гъаз адан патав Кьумторкъала райондай тир Жаваги Дибировани атанвай. Тагьир Исмаилова абуруз яшайишдин месэлаяр гьалунин карда вичелай алакьдай вири кумекар гудайди хиве кьуна. Ада вичин кумекчидал Махачкъала шегьердин кьил Муса Мусаеван тварцел и месэладин жигьетдай официальный запросар рекъе тун ва нетижаяр гьихьтинбур жедатла вичиз хабар авун тапшурмишна.

Общественный приемныйди Ахцегь райондин Цийи Усурин хуьрун Агьсакалрин Советдин коллективный арза гъаз Энвер Айдунбеговни атанвай. Арзачийри депутатдивай хуьрун агъалирин яшайишдин месэлаяр гьалунин карда кумек тлаабнавай. Малум тирвал, Цийи Усур хуьрун агъалияр Ахцегь райондай Мегьарамдхуьрун райондин мулкарал куьч хьанва. И кардихь галаз алакьалу яз, яшайишдиз талукь са справка кьачун ва я маса месэла гьалун патал абуру Ахцегь райондиз финиз мажбур жезва. Тагьир Исмаилован фикрдалди, хуьрун агъалияр патал муракаб гьалар арадал атанва. Ада месэла гьалун патал Ахцегь ва Мегьарамдхуьрун районрин кьилерихь галаз рахадай ва Цийи Усур хуьрун агьсакалрин Советдин векилрихь галаз гьурьушмиш жедай кьарар кьабулна.

Э.Айдунбегова гьакьни Мегьарамдхуьрун райондин мулкарал алай вилкдай ципицрин багьлар хьайи, амма чи йикьара менфят кьачун тийиз гадарнавай саки 100 гектардин чилин месэла кудна. Чкадин агъалийри кьейдзавайвал, и чилихь са жуьредин статусни авач. И делилди адакай менфят кьачунин карда манийвилер арадал гъизва. Тагьир Абдурашидовича и месэладин патахъайни муниципалитетдин кьилихь галаз гьурьушмиш хьун ва кьейднавай чилин статус тайинарун хуси гьузчивилк кутун фикрдииз кьачуна.

Махачкъаладин "Кривая балка" твар алай районада авай "Коммунальщик - 2", "Дорожник" обществойра яшамиз жезвай агъалирин тварцихъай арза гъаз депутатдин патав Мегьамед Гьасанов атанвай. Ада кьейд авурвал, чкадин обществодин председателди (Гьарун Эльбузарова) агъалийриз малум тушир себеларди чилелай гузай налог 1 600 манатдилей 2 500 манатдал кьван хкажнава. Тагьир Исмаилов авачарнавай арзада кьалурнавайвал, и обществода яшамиз жезвай агъалирин чехи пай пенсионерар, инвалидар, дарда авай хизанар я. Абуруз ихьтин налог гун багъаз акъвазнава.

Тагьир Исмаилова и месэладай кьил акьудун патал Махачкъала шегьердин администрациядиз ва прокуратурадиз запросар рекъе тун кьарардиз кьачуна.

Куь кумек герек я

1

РД-дин Общественный палатадин член, ДГУ-дин кафедрадин заведующий Мустафа Билалова республикадин образованидин системада хейлин крар дегишарун, гъа гьисабдай асул пешейрин номенклатурадикни дегишвилер кутун лазим тирди кьейдна ва Совет гьакьикъатда кьвалахдай тешикатдиз элкьведийдахь умудлувал кьалурна.

Волонтерин "Дербент-2000" корпусдин регьбер Инесса Лагутинади жегьилриз талукь политика активламышун герек тирди, и политика гьик кьиле тухвайтла, гьадалай чи гележег аслу тирди кьейдна.

Эхирдай Рамазан Абдулатипова лагъана: "Къенин йикьалай кьейкай гьар сада вичин жавабдарвиле дережа виле хуьналди кьвалахда. Республикада кьиле физвай крарин патахъай гила куь хивени жавабдарвал жедатла. За Советдин членри бегьерлуказ кьвалахун патал вири шарттар яратмишун тлаабзава. Маса гафаралди лагъайтла, ак кьвалахна кланда хь, герек гьетер акван, гъа са вахтунда кьвачерик квай кьванерни рикелай ракур тийин. За ни кьехъ галаз санал кьвалахда", - лагъана республикадин Кьили.

Ахпа РД-дин Кьилин ихтибарлу ксарин Советдин членрив удостоверенияр шадвиле гьалара вахкана.

Абдулла Мурсалован 90 йис “Лейсанрин сир ава касдин рахунихъ”

Дагъви ШЕРИФ

Са шумуд йис идалай вилик са мярекатдал зун яцү якларин, къакъан буйдин, яшлу, камаллу итимдихъ - **Абдулла Мегамедович МУРСАЛОВАХЪ** галаз таниш хъана. Уьмуьрда гьар жуьре четинвилериз таб гана, вичин зегьметдалди еке агалкъунар къазанмишнавай, 90 йисан яшда аваз къени чирвилерихъ ялзавай алааматдин кас я ам. Абдулла Мурсаловахъ галаз тарихдикай, вичин уьмуьрдикай, дуьньяда къиле физвай вакъийрикай... сятаралди, галатун тийижиз суьгьбетиз жеда. Журналист ва шайр **Мердали ЖАЛИЛОВА** Абдулла Мурсаловаз бахшнавай ширда гьахьлудаказ къейднава:

Шарвилдин къеле хъиз я къакъанвал Сабурдинни, абурдинни, хатурдин. Агакъай кас я халисан инсанвал Абдул муаллим садра къванни акурди. Адан кимик даим-эбед эл жеда, Камалдин къел жеда гьар са гафуник. Руьгь рахада, ам Самурдин сел жеда, Лейсанрин сир ава касдин рахунихъ.

Абдулла 1926-йисуз Ахцегъа виликан комиссар ва яру партизан, ДагЦИК-дин член Мегамед Мурсалован хизанда дидедиз хъана. Дяе башламыш хъайила, буба фронтдиз фена, хци шолада клелзамай.

1944-йисуз Ахцегърин юкъван шоладин 10-класс куьтягьнамазди жавандиз Яру Армиядин жергейриз зверна. Кьуру гьилералди бягьс члугунин жуьрейрай, парашютдин спортдай, ружадай ягъунай тежрибадин курсара хъайи дагъвиди немс, ингилис, туьрк члаларай мадни артухан чирвилер къачуна ва ам КГБ-дин махсус частуниз - Кремлдин дивизиядиз разведчик, контрразведчик яз реке туна.

- Чна Верховный Главнокомандующийдин Ставкадин эмирдалди кваллахзавай, душмандин далу патаз гьахъзавай, ягъунрин вилик разведка къиле тухузвай. Военный шолада чаз лап хъсандиз ингилис, немс, ... члалар чирнай, - Советрин уьлкве чукурайдалай къулухъ, гила сирер ачухзава Абдулла муаллимди. - Разведчикар тирвилляй а члалар вини дережада аваз чир хун лап чарасуз тир. Разведчик тирди, къецепатан уьлквейрин са шумуд члал армияда чирайди гьамиш шалугъ сир яз хуьн чаз эмирнай. Гила гзаф вахтар алатнава, гьукуматни тергна, уьлкведин къилевайбурни са шумуд сеферда дегиш хъанва...

Дяевдин йисарилай къулухъ Кремлдин дивизиядин разведчик хъайи ада хуьзвай сирер къени раиж ийиз тежедайбурун жергедик акатзава.

Клуьд йисуз армияда къуллугъай, жаваб-

дар везифаяр къилиз акъудай командир хурудал женгинин наградаяр алаз хайи хуьруьз хтайла, Ахцегърин юкъван чирвилерин 1-нумрадин шоладин директор хъайи Букар Гьажикъулиева военруквиле кваллахал къабулна.

“...Кваллахал акъвазиз лап четин тир. Жуваз къецепатан уьлквейрин пуд члал чизвайдахъ, гьатта гьа члаларал къве келима лагъайлани, садни агъадачир. Гьикл ятлани садра Урусрин къеледал алай детдомда аялрин юкъва музалатрал къугъвазав акурла, анин директор Мина Гьасановнади зун гьаниз кваллахал къабулна. Ятлани жува къецепатан члалариз еке итиж ийизвайвилляй вад вацралай зун Ставрополдиз клелиз фена”, - риклеп хкизва Абдулла Мегамедовича.

1953-йисуз Ставрополдин Къецепатан члаларин институт акъалтларай А.Мурсалов Дагъустан Республикадин просвещенидин министерстводин къарардалди Ахцегърин 2-нумрадин шолада ингилис члалан муаллимвиле тайинарна. Ада а члавуз тарсар гайи гзафбурукай ингилис члалай пешекарарни хъанва: Надир Юзбегов (ингилис члалан муаллим), Тофик Алижанов (таржумачи), Лукман Идрисов (ингилис члаларин муаллим) ва гзаф масабур. Са тлимил вахтунилай шоладин программадикай къецепатан члалар жкудайла Абдулла Мурсалов мад Ставрополдиз хъфена, тарихдинни эдебиятдин факультетдик экечлна.

Хайи районда ада комсомолдин райкомда, райисполкомда къуллугъар тамамарна. 1960-йисуз А.Мурсалов Ахцегъа тешкилай районрин уртах производстводин чирвилер гудай юкъван шоладин завучвиле, гуьгьунлай Ахцегърин 2-нумрадин шоладин завучвиле, директорвиле тайинарна. Абдулла Мурсалова 1971-йисуз Воронежда Ленинан комсомолдин тварунихъ галай госуниверситетда тарихдин илимрай, 1976-йисузни Ленинградда А.И.Герценан тварунихъ галай Вирироссиядин госпедауниверситетда педагогикадин илимрай кандидатвилдин диссертацияр хвена.

1975-йисалай Даггоспедуниверситетда ст.преподаватель, доцент, профессор яз кваллахзавай Абдулла Мурсалова 16 йисуз ингилис члалан кафедрадин заведующийвилдин ва 17 йисуз ДГПУ-дин учебно-методический советдин председателвилдин жавабдар везифаяр тамамарна. И вахтунда ада илимрин цлудалай гзаф кандидатар гьазурна, къе абур республикадин илимдин ва властдин кьурулушра гьакъисагъвилелди зегьмет члугвазва.

Абдулла Мурсалован къелемдикай 14 монографияни учебный пособиар, 300-лай гзаф илимдин макъалаяр хкатнава. Чехи монографиярин арада «Основы раннего обучения иностранных языков» (2000), «Современные педагогические технологии обучения иностранным языкам» (2007) ава.

Алай вахтунда А.Мурсалова ДГПУ-дин къвалал гвай Къецепатан члаларин институтдин къецепатан члалар чирунин теориядин ва методикадин кафедрадин профессор яз, студентриз ингилис члалан сирер чирунин кваллах давамарзава.

Университетдин муаллимдин гьар йикъан къайгъурилай алава яз юбиляр республикадин ва къилди лезги халкъдин общественный уьмуьрдикайни хкечлзава.

Муаллимвилдин чешнелу зегьметдай Абдулла Мурсалов “Дагъустан Республикадин лайихлу муаллим” лагъай гьуьрметдин тиварциз, РД-дин Гьуьрметдин грамотадиз ва гзаф маса наградайриз лайихлу хъанва. А.Мурсалов Социальный технологийрин ва чкадин самоуправленидин илимрин Академиядин гьакъикъи членни я.

“Лезги газетдин” коллективди Абдулла муаллимдиз хайи югь, 90 йисан юбилей риклин сидкъидай мубаракзава ва адахъ яр гьалди чандин сагъвал хъана кланзава!

Чехи ватанпересни тир, халис алимни

Гьажн КЪАЗИЕВ

Кьурушрин твар машгъурай рухвайрикай сад Къафлан Муслимович ХАНБАБАЕВ я. Адан илимдин макъалайри, хейлин ктабри Дагъустандин руьгьрин хазинада лайихлу чка къунва. Эгер алим чи арада амайтла, алай йисан 3-январдиз чна адан 60 йисан юбилей къейддай.

КЪАФЛАН Ханбабаев кьурушвирикай философиядин илимрин кандидатвилдин дережа къачун патал диссертация хвейи сад лагъай кас хъана. Къафлан Муслимовича пуд йисуз ДГУ-дин тарихдинни диндин, тарихдин ва культураддин теориядин кафедрайра кваллахна. Ада студентриз диндин тарихдай, этикадай ва эстетикадай, культурадай лекцияр клелна, дерин чирвилер гана.

Диндин тарихдай вичиз лап виниз тир чирвилер авай алим ва пешекар тирвилляй Къафлан Муслимовича хейлин вахтунда РД-дин Гьукуматдин диндин рекъай комитетдин председателдин, 2009-йисан январдилай РД-дин милли политикадин, информациядин ва къецепатан алакъайрин рекъай министрдин заместитель яз намуслувилелди зегьмет члугуна.

2000-йисуз ДГПУ-да къиле тухвай конкурсдин нетижайрал асаслу яз адаз “Йисан педагог” твар гана. Къафлан Муслимович Соросан грант къачунвай алим тир.

Къ.Ханбабаева Санкт-Петербургда, Москвада, Дондал алай Ростовда, Бакуда, Тифлиса, Пятигорскда, Черкесскда, Нальчикда, Владикавказда, Махачкъалада, Сан-Францискода къиле фейи илимдин международный, вирироссиядин конференцияра, симпозиумра, элекъвей столра иштиракна. Ам, тварван авай алим хъиз, зурба ватанперес общественный деятель, публицисти тир. Ада государстводин, общественно-политический машгъур деятель, алим, Советрин Дагъустандин сад лагъай регьбер Нажмудин Панагьович Самурскийдин (Эфендиев) уьмуьрдикай, Ватандин Чехи дяевдин иштиракчи, генерал Якъуб Къулиевакай ктабар хъена. Анрай чаз чи ватангълийрин тварарихъ галаз алакъалу яз къватл хуьвунвай гзаф къадар документар, делилар, шагьдивилер акъвазва. Низ чиди къван, мад адан фикирдик гьихътин кукушар муьтлугъар хуьвун кумайтла. Гьайиф хьи, абур къилиз акъуддай мумкинвал хабарсуз атай залум азарди гханач.

Гьар йисуз Кьурушрин хуьруьн юкъван шолада клелзавай аялар совхоздиз куьмек яз са вацра ципицлар къватлиз тухудай. Зи риклеп алама, аялри ниси-

нин фу тлурдалай къулухъ са сятда чпиз къугъунар ийидай. Амма абурун арадай са аял, къилди ацукъна, газетарни журналар клелиз жедай, иллаки “Илим ва дин” журнал. Ам гележегдин алим, философ, публицист Ханбабаев Къафлан Муслимович тир. Шола агалкъунралди куьтягъай Къафлан 1974-йисуз ДГУ-дин тарихдин факультетдиз гьахъна.

Йисар акъаз-такъаз акъатна. Университет яру диплом къачуналди куьтягъай Къафлан очнидаказ аспирантурадиз гьахъ хуьвуна. Аспирантурада адан илимдин руководитель тварван авай исламист, философиядин илимрин доктор, профессор, ДГУ-дин философиядинни Исламдин тарихдин кафедрадин заведующий, РФ-дин ва РД-дин илимрин лайихлу деятель Михаил Вагъабович Вагъабовакай хъана. Аспирантурадани Къафлана илимдиз вичин вафалувал къалурна, анаг агалкъунралди куьтягъна ва 1986-йисан 24-сентябрдиз Азербайжандин госуниверситетда тешкилнавай махсус Советдал диссертация хвена. Адан илимдин кваллахдиз оппонентар хъайи АЗССР-дин илимрин Академиядин философиядин кафедрадин заведующий, философиядин илимрин доктор М.М-А. Саттарова, АЗГУ-дин тарихдинни диндин кафедрадин доцент, философиядин илимрин кандидат П.Г. Магъмудова, философиядин илимрин докторар, профессорар тир И.А.Рустамова ва Г.М.Мустафаева еке къимет гана.

2007-йисуз Махачкъала шегьерда «Диндинни политический экстремизмдин аксина женг члугунин важиблу месъалар» темадай вирироссиядин илимдинни практикадин конференция хъанай. Конференциядин сад лагъай секциядиз регьбервал гуьзайди чи ватангъли, кьурушви алим Къафлан Муслимович Ханбабаев тир. Адан къилин темани “Диндинни политический экстремизм гегьенш хуьнин себебар ва шартлар” тир.

Ханбабаев Къафлан Муслимович Хасавюрт райондин Кьурушрин хуьре цлуд аял хана чехи авур Игит дидедин - Суьрме бадедин ва колхозчи Муслиман хизанда клуьд лагъай аял яз 1956-йисуз хана. Ам аял члавалай я галатун, я кагул хуьн чидай кас тушир. Ада вичин хиве гьатай везифаяр гьамиша намуслувилелди къилиз акъуддай, а хесетар Къафлан Муслимовичак вири уьмуьрда кумукъна. И хесетар адак баркаллу, чешнелу, зегьметкеш хизан арадал гьайи вичин диде-бубадикай акатайбур я. Абур ада вичин эхиримжи нефесдалди намуслуудаказ, баркалладин таж къилеллаз тухвана. Аллагъди рагьметрай Къафлан муаллимдиз. Адан экуь къамат чи риклерай садрани акъатдач!

И.И.Ханбалаеван 80 йис

Ада вичин гелер туна

Инсандиз виридалайни багдади адан эхиримжи нефес я

Н.КАРАМЗИН

Алаудин ГЪАМИДОВ

Хуьрера цийи уьмуьр туйкьур-завай вахт тир. Вири жемьт-дихъ галаз Сулейман-Стальский райондин бутухуьруьни Ханбала-ни гуйгьуьллудаказ колхоздиз гьахьнай. Ада вичивай жедайвал устларвал ийиз, мал-кьарадихъ гелкьезе, багъри веле-дар тир Играмудинни Улукан галаз алакьдайвал югъ няни ийизвай. Ингъе чехи хва Играмудинан суса-Сагъибата апаз галамаз-галамаз картар хътин кьве хтул (Исамудинни Назим) багъишна. Хи-зан шадвилев ацлана. Цийи уьмуьрдив вердиш жезвай. Амма и шадвал яргьал-ди фенач. Ватандин Чехи дяведин яла-вар Бутриьни агакьна. И хуьрелни чулав цифер акьалтна. Ханбала бубади фрон-та авай Играмудинан куьрпе балаяр ва жегьил свас дарихарнач, абуруз дарвал кьалурнач. Хтулрини бубадиз яб гузвай. Исамудина адаз гьа сад лагъай классда авайла дахдин кагъазар келиз башла-мишна. Дахдиз ада вичини чарар кьхиз-вай. Хчин кагъазриз аскердини вадар язвай...

Дяве куьтягъ хьана. Играмудин фрон-тай хтана. А члавуз Исамудинан цуд йис тир. Амма адахъ чехидан кьатунар ва акьул авай. Кьасумхуьруьн юкьван школадани зигин авай гада сифте ийкь-арилай чир жезвай. Хуьруьн аял яз вири тарсарай вадар кьачун зарафат тушир.

Яшдиз ва жедекедиз килигна амай-бурулай гьевечиди тиртлани, Исамудин виридалайни зиринг, кьатунар ва вири патарихъай дерин чирвилер авай гада тир. Иллаки физикадинни математикадин тарсара адахъ галаз кьедавай кас ава-чир. Классда кьве сятда тамамарун пат-тал гайи контрольный кьвалах Исамуди-на са сятни таханмаз бегьемардай. Адан алакунрикай рахадайла, ихътин са кардикай лугьун тавуна жедач. Гьам школада, гьамни гуйгьуьнлай институт-да кьелай йисара, лап эхиримжи ийкьа-

институтда амаз гьакьикьим алим тир. Ву-чиз ятлани, ада а рекъай ахтармишунар давамарнач. Адакай просвещенидин чархачи хьана.

...1956-ЙИС. Махачкьалада Стал Сулейманан тьварунихъ галай пединсти-тутда (гилан ДГУ) межлис кьурмишнава. Вуз акьалтларайбурув анин директор (гуйгьуьнлай ДГУ-дин ректор) **А.АБИЛОВА** дипломар вахгузав. Гьа жергедай яз **Исамудин ХАНБАЛАЕВАННИ** - яру дип-лом!

Гьа ИКИ жегьил физик хайи хуьруьн школадиз хквезва. Накьан ученик вичиз тарсар гайи педколлективда муаллим жезва. Вични высший образование авай-бурукай виридалайни жегьилди (анжах 20 йис). Сифте гуйруьшмишвилер, сиф-те тарсар - таьсирлугьур, метлеблугьур жезва. Аялрин патайни классдиз гьахъ-ай сифте ийкьарилай гуйрмет ва авто-ритет кьазанмишзава. Ам гзаф вахтара ученикрин юкьва жезва. Ада туйкьурай физикабинет а вахтара республикада чеш-не яз кьалурзвай. Жегьил муаллимди тарс гайи цудралди ученикрикай али-мар, муаллимарни духтурар, гьатта ака-демикарни хьанва...

» Хьсан педагог, муаллим ва тешкилатчи яз адан тьвар неинки республикада, гьакI адалай кьеце-патани машгьур жезва. Вирисоюздин ва зонайрин совещанийрал, илимдинни практикадин конферен-цийрал ада авур докладрихъ залда ацукьнавайбуру еке ашкьидивди яб акалдай.

ралди кьвалахиз хъайи вахтарани вири адан кьилихрал гьейран тир. Гьихътин кьизгин гьалар авай межлисдиз аватай-тлани, ада вири секинардай. Дугьридан-ни, кье Исамудин чидай гьар сада гьай-иф юлдаш лугьузва. Алапатдин кас хьа-на, 16 йиса аваз кьизилдин медалдалди Кьасумхуьруьн юкьван школа акьал-тарна. Махачкьаладиз атана, пединсти-тутдин физикадин лабораторийра мягьке-мар хъийизвай жегьилди илимдин ахтар-мишунарни кьиле тухузвай. Гьа икI, ам

Жегьил педагогдин алакьунар ва агалкьунар акур Дагьустандин муаллим-рин чирвилер хкаждай институтдин (ДИУУ) директор Г.Бабаева ам физика-дин кабинетдин заведующийивилиз хкиз-ва. Са акьван вахт арадай физичач, ба-жарагьлу педагог гьа и институтдин ди-ректордин заместителвиле тайинарзава. Ада са куьруь вахтунда институтдин ме-тод кабинетрин очно-заочный йисан кур-сарин кьвалах хьсанардай серенжемар кьабулна. Ада кьил кутуналди, чкайрал школайра физикадинни математикадин тарсар гузвай гьал ахтармишна, муал-лимриз, даяхдин школайра ва учебный кабинетра кьвалахзавайбуруз методика-дин рекъай куьмекар гана.

И институтдин коллективдин ва ре-спубликадин муаллимрин арада адан тьвар сейли жезва. Халкьдин образова-нида кьазанмишай агалкьунрай И.Хан-балаеваз ДАССР-дин Верховный Совет-дин Указдалди 1972-йисан 13-декабрдиз

“ДАССР-дин школайрин лайихлу муал-лим” лагъай Гуйрметдин тьвар гузва.

ЗИ ВИЛИК а вахтунда Верховный Со-ветдин Президиумдин Председателди Исамудин Играмудиновичаз рекъе тур тебрикдин чар ква. Ингъе ана вуч кьхиз-ватла:

“Гуйрметлу Исамудин Игра-муоинович! Ваз ДАССР-дин школай-рин лайихлу муаллимвилин гуйр-метдин тьвар гун за риклин сидкьидай, шадвилелди мубаракзава. Алуькьзавай Цийи йисуз вахъ еке агалкьунар, сагьламвал ва бахтар хьун зи мурад я.

Ш.ШАМХАЛОВ,
1972-йисан 25-декабрь”

И карди Исамудин муаллимдихъ, дугьриданни, еке гуйрмет ва авторитет хъайиди тестикьарзава. Идан гьакьиндай адахъ 1973-йисан майдила ДАССР-дин просвещенидин министрдин заместител-вилин кьуллугъ ихтибар авуни мад се-ферда шагьидвалзава. Гила бажарагь-лу педагогдин тешкилатчилерин ерия-ри ачуьдиз винел акьалтзава. Ада вичин чирвилер ва кьуватар республикадин школайра ва гьакI юкьван махсус заве-денийра кьелунринни тежрибадин кьвалах хьсанарунал, абурун материально-тех-нический база мягькемарунал желбзава. Хьсан педагог, муаллим ва тешкилатчи яз адан тьвар неинки республикада, гьакI адалай кьецепатани машгьур жезва. Ви-рисоюздин ва зонайрин совещанийрал, илимдинни практикадин конференци-рал ада авур докладрихъ залда ацукь-навайбуру еке ашкьидивди яб акалдай.

Вири патарихъай еке чирвилер авай ам гьи предметник ятла гьатта муаллим-рин кьил акьатдачир. Адаз гьам члал, гьам тарих, гьам физикадин, гьамни те-бии законар лап хьсандиз чидай. Мус, гьина ва гьихътин гуйжет арадал атай-тлани, Исамудин муаллим гьахъ жедай. И кьвалах адахъ галаз школада, инсти-тутда кьелай ва уьмуьрлух вафалу дус-тар хъайибуру кьени тестикьарзава. Адаз тарих ва литература гьатта музыкадин сирерни хьсандиз чидай (Исамудина тардай ширин авазар ядайла, и царарин автордини гьейранвилелди яб акалдай). Ам кьелдай йисара милли алатрин ан-самблдин активный иштиракчи ва теш-килатчи тир. Исамудин Играмудиновича Дагьустандин баркаллу рухвайрин ара-да лайихлу чка кьазва...

КЪЕ Исамудин дидедиз хъайидалай инихъ 80 йис тамам хьанва. Идахъ галаз алакьалу яз Москвада эцигунардай фир-мадин генеральный директор Расул, ре-спубликадин меркездин “Надежда” тьвар алай аялрин сагьламвал мягькемардай центрадин регьбер Марат, рушар, хтулар, багърияр кватI хьанва. Чагьиндаваз рагь-метдиз феий багъри кас рикел хкизва.

- Исамудина яшинда зи гуйгьуьл ха-дай гаф лагьанач, гьич садрани аялрал гьил хкажнач, - рикел хкизва адан уьмуьрдин юлдаш Розади. Гена чехи руш Замира ада вичин гьилералди гуй-луьн кьвализ рекъе туна, хва Расулаз ви-чел чан аламаз свас гьана. Хтулар ме-тел кьуна. Анжах гьевечли Маратаз меж-лис кьурмишиз агакьнач. Шукур хъайи-да вучиз икьван фад (авт.кьейд: ам 1992-йисан 9-январдиз рагьметдиз фена) чун чавай кьакьудна?!

Вучин, тьебиатдин кьанунар я. Ал-лагьди вичи гайибур вичи хутахни ийиз-ва. Гьайиф хьи, хьсан ксар фад хутахза-ва. **Амма Исамудин Играмудиновича вичин гел туна, тьвар машгьурна...**

Илимдин деринриз мягькем кам

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алай девир гьикьван четинди ятлани, чи жегь-илрикай, хьсан кьелзавайбурукай илимдин ре-кьени бегьерлудаказ камар кьачузвайбурукай чир хъайила, дугьриданни, чун шад жеда. ИкI, алатай йисан эхирра чи мад са вичегъ руш - Саибат Тажиудиновна **КЪАЗИБЕГОВА** (ГЪЕМ-ЗЕАГЪАЕВА) - алимрин жергеяра гьатнава. Аферин!

Гаф кватай чкадал лугьуз кланзава, Саибат ДГУ-дин патав гвай Кьурьан чирдай междуна-родный академический центрдин директор, “Лезги газетдихъ” галаз датлана алакьа хуьз-вай Къазибегов Тажидин муаллимдин руш я.

С.КЪАЗИБЕ-

ГОВА 1984-йисуз Махачкьалада дидедиз хьана. Ина 29-нумрадин школада кьелна. Аял члавалай кьел-лунрал, дерин чирвилер кьачу-нал и назик руш-ан гзаф рикI алай. Уьмуьрда гьалтай вири че-тинвилериз ду-рум гана. Диде - Кьизлер Гъани-евна - рагьметдиз фейила, рушан 4 йисни тамам хьанвачир. Амма бубадин тербия, Аллагьди гайи ийкьвал рази хьун, ажувал тавун тир.

Гьеле школада амай йисара Саибата вичи гележегда гьи рекъай чирвилер кьачудатла тайи-нарнавай. 2001-йисуз ам ДГПУ-дин математика-дин факультетдиз гьахъзава. Университетдик экечлай сифте ийкьалай ам тарсарив жавабдар-вилелди эгечина. Вичиз бегенмиш хьана, хкяна-вай пешедин сирер чируни адак мадни гьевес кутагьвай. Улам четинди ятлани, рикле кьаст аваз кьелуни хьсан нетижарни гана: 2007-йисуз Саи-бат Къазибеговади вуз яру дипломдалди - пе-дагогикадай магистрдин дережа (степень) кьа-чуналди - акьалтарна. Гила ада илимдин рекъе вичин кьуватар ахтармишун кьетина. Гьавилай, са клусни вахт энгел тавуна, ада вичин докумен-тар ДГПУ-дин патав гвай аспирантурадиз вуга-на. Им 2008-йис тир. Илимдин кьвалах патал ада “Мультимедийные технологии в активизации познавательной деятельности будущих бакалавров педагогического образования (профиль математика ва информатика)” тема хкянавай.

2015-йисан майдин вацра ДГПУ-дин педа-гогикадай кандидатвилин ва докторвилин илим-дин дережар хуьнин рекъай Советдин кьарар-далди Саибат Тажиудиновна Къазибеговадиз пе-дагогикадин илимрин кандидатвилин тьвар гана. Россиядин Федерациядин образованидин ва илимдин Министерстводин патав гвай ВАК-ди и кьарар алатай йисан эхирра тестикьарна.

Адан кьвалахдин илимдин руководитель пе-дагогикадин илимрин доктор, профессор **Тимур Гьажиевич ВЕЗИРОВ**, официальный оппонен-тарни педагогикадин илимрин доктор, профес-сор, Астрахандин гостехуниверситетдин алава профобразованидай Институтдин директордин заместитель **Марьям Даниловна ИЛЬЯЗОВА** ва педагогикадин илимрин кандидат, Кеферпа-тан Кавказдин федеральный университетдин ин-формационный технологийрин ва телекомму-никацийрин институтдин информатикадин ка-федрадин доцент - **Ольга Петровна ПАНКРА-ТОВА** тир.

2008-йисалай С.Къазибеговади ДГПУ-дин математикадин, физикадин ва информатикадин факультетдин информатикадин ва гьисабунар-дай техникадин кафедрин ассистент ва ахпа-старший преподаватель яз кьвалахна, алай вах-тунда ада винидихъ тьвар кьунвай факультет-дин алгебрадин ва геометриядин кафедрада старший преподаватель яз зегьмет чулуззава. Са-ибат Тажиудиновнадихъ гележегда илимдин мад-ни деринар ахтармишдай ниятар ава. Кандидат-вилин тьвар тебрик авунихъ галаз сад хьиз, чаз адахъ мадни еке агалкьунар ва жегьил хизанда хушбахтвал хьун кланзава.

Перепись - 2016 Гьикъван аватла ва квел машгьул ятла чирда

Гъазурайди - Жасмина САИДОВА

Гъевчи карчивилиз куьмек гунин программаяр нетижалудаказ планламышунин ва уьмуьрдиз куьчуьрмишунин маьсадалди 2015-2016-йисара Россиядин Федерацияда гъевчи карчивилин субьектар федеральный статистикадин жигъетдай ахтармишунин кваллах кьиле тухузва. И кваллах 2007-йисан 24-июлдиз къабулай "Россиядин Федерацияда гъевчи ва юкьван карчивал вилик тухунин гьакьиндай" Федеральный закондал бинеламиш яз тешкилнава.

Шикил ягъайди - Г. ИСАЕВА

Идалай вилик гъевчи ва юкьван карчивилин перепись 2010-йисуз кьиле тухванай. Алатнавай девирда тамамдаказ ахтармишунин делилар са къадар куьгъне хъанва: цийи карханаяр, карчивилин хилер арадал атанва, са жерге организацияр терг хъанва ва я цийикла тукьубур хъувунва. Идалайни гъейри, гъевчи ва юкьван карчивилин карханайриз государстводин патай гузвай куьмекдин гьакьиндай малуматар хъунин игътияж арадал атанва.

Переписда иштиракун официальнойндаказ гьисабдиз къачунвай вири карчийар патал (абурун дережадиллай аслу тушиз) чарасуз кваллах я. Идалайни гъейри, и карда иштиракункай кьил къакъудайбур жерме ийидайвал я, вични - еке къадарда аваз.

Перепись кьиле тухудай теьгердикай, ам вуч патал лазим ятла ва са жерге маса суалриз жавабар гун чна РФ-дин Государстводин статистикадин федеральный кьуллугъдин Дагъустанда авай территориальный органдин руководитель Айганат ЭФЕНДИЕВАДИВАЙ тилабна.

Айганат Шевкетовна, республикадин экономикада гъевчи карчивили гьихьтин чка къазва?

- Республикадин региональный продуктдин санлай къачур къадардикай, мисал яз 2014-йисуз, 34 процент гъевчи карчивилин карханайрал гьалтнаваз хъана. И карханайри ганвай налогри хусуи къазанжийрин санлай къачур къадардикай 10 процент тешкилна. Республикадин экономикадин хиле зегьмет члугъазвай агъалийрин 19 процент работникар гъевчи ва юкьван карчивилин карханайрал гьалтнава.

Гъевчи карчивилин карханаяр асул гьисабдай хуьруьн майишатда, шейэр санлай ва кура-кура маса гунин, агъалийриз тлуьнар гунин ва гьакьидихъ кьуллугъяр тамамарунин, эцигунрин ва гьалдай промышленностдин хилера ава лагъайтлани жеда.

Республикада "Экономика экуьди

авун" твар ганвай кар алай проект къабулнава, адан маьсад гъевчи карчивилин карханаяр "хъендикай" хкудун я. Гъайиф хьи, ятлани кьилдин гзаф карчийри ва гъевчи карханайри гуьзчивалдай кьуллугърин фикир чпел артух желб тийиз кваллахиз чалишмишвалзава. Государстводин органрин вилик квай месэла лагъайтла, карчивилин кваллахдал машгьул ксар налогрин идарада гьисабдиз къачуникай ибарат я.

Гъевчи ва юкьван карчивал тамамдаказ статистикадин гьисабдиз къачун патал 2010-йисуз кьиле тухвай федеральный переписди гьихьтин нетижаяр гана?

2015-йисан эхирдалди статистикадин органдин векилри и ва я маса себебар аваз чпив перепись тухун патал лазим алатар (инструментарий) агакьариз тахъай карчийрал кьил члугунин кваллах кьиле тухвана. И кардал районрин дережадин кьуллугъчийр желбна ва лазим транспортдалди таъминарна.

Карчивал тамамдаказ гьисабдиз къачун тешкилуни карда муниципальный ва региондин властри куьмекар гузвани, я тахъайтла манийвалзавани?

- Гъевчи карчивилин перепись чкадин ва региондин властдин органрихъ галаз сих алакъада аваз кьиле тухузва. Дагъустанстатди государстводин властдин и органрин тварцел статистикадин органриз и кваллах кьиле тухунин карда куьмек гун тлалабзавай чарар ракъурнава ва икьван члавалди чунни абур сад-садан гъавурда гъат тавур дуьшуьшар хъанач.

Чкайрал агъалияр карчивилин субьектар тамамдаказ ахтармишунин важиблублин гъавурда тунин кваллах тухузва ва и жигъетдай чаз вири патарихъай куьмекарни гузва.

Переписдин нетижаяр карчийриз чпиз итижлу жедали?

- Тамамдиз ахтармишунин серенжем бизнесдин, государстводин ва вири жемятдин хийир патал кьиле тухузва. Переписдин нетижайри гъевчи ва юкьван карчивал алай вахтунда авай гьалдикай тамам делилар гуда ва карчийривай чпин кваллах виликди тухун патал лазим субсидияр къачуз, маса мумкинвилер ишлемишиз жеда. Идалайни гъейри, ахтармишунин нетижайри бизнесдиз базардин кьурулушдиз тамамдаказ килигдай ва гьи рекъе аваз фидатла, гьи хилер виликди тухудатла, гьадакай малуматар гуда.

Хусуи мумкинвилериз килигунин ва кьимет гунин ихьтин къайда виликди фенвай улквейрин карчийри активнидаказ ишлемишзава.

Гъевчи карчивилин перепись тухудайла къватлзавай делилар далдаламиш яз хуьн гьикл заминдайвал я?

- Тамамдиз ахтармишунин кваллахдин маьсад налогар илитун ва я маса сирлу рекъемар чирун патал делилар къватлун туш. И кар анжах гъевчи ва юкьван карчивилин хилера авай гьакьикъи гьалар чирун ва умумиламишнавай делилар гъазурун патал кьиле тухузва.

Хусуи делилрин гьакьиндай закондин истемешунрин бинедаллаз, къватлнавай делилар гьалдайла тварар ва я маса, гьар са касдиз вичиз талукь малуматар кваз къадач. Гьилелай авурдалай кьуллухъ и делилрин куьмекдалди анжах улкведедин регионра гъевчи ва юкьван карчивилин карханаяр экономикадин гьи хилера гзаф ва я тимилай аватла, гьихьтин хилер вилик тухун лазим ятла, гьам чир жеда.

Статистикадин органриз делилар агакьар тавунай, я тахъайтла тапан делилар агакьарунай гьихьтин жавабдарвиллиз члугвада?

- Алай вахтунда, Россиядин Федерациядин административный къайда члурун гьакьиндай Кодексдин бинедаллаз, государстводин статистикадин ахтармишунар тухун патал лазим статистикадин делилар агакьарунин жигъетдай хиве жавабдарвал авай кьуллугъчиди и кардин къайда члурунай, ва я дуьзбур тушир делилар агакьарунай 3 агъзурдалай 5 агъзур манатдал къван административный жерме авун фикирда кьунва. Гьа са вахтунда, гьатта жермедин пул ганваз хъайитлани, ам, гьикл хъайитлани, статистикадин органриз лазим делилар агакьаруниз мажбур яз амуькьзава.

Марифатлу, чешнелу хизандикай

Желил ЖЕЛИЛОВ

Азербайжандинни Россиядин сергьятдал алай Ярагьар къадим хуьрерикай сад я. Хуьруьнвийри алим, философ, арабист, руьгьдин даях хъайи Ярагь Мегьмедал, алмирал, муаллимрал, духтуррал, юристрал, Ватан хвейи ва хуьзвай къагьриманрал, хуьруьн майишатдин кьуллугъчийрал, спортсменрал, карчийрал дамахвава. Хуьре марифатлу, чешнелу хизанар гзаф ава... Гьасановрин хизанни гьабуркай сад я. Рагьметлу Нижведин Гьасанович Гьасанов хуьре колхоз тешкилайла, сифтебурукай сад яз аниз гьахъна. Гьа йисара ада Муьминатахъ галаз сир сад авуна, цийи хизанни тешкилна. Ватандин Чехи дяведин ялав ярагьвийринни агакьна. Хуьрйи гзаф къадар итимар дяведиз рекъе гьатна. Нижведина гьикъван алахунар авунатлани, райвоенкоматди ам кьуллухъ элкьуьрнай.

- Вун чаз инани герек къевезва. Вуна далу пата члугъазвай зегьмет аскердин гуьнардихъ галаз барабар я, - лагъана, райвоенкомди ам хуьруьз рекъе хутадай.

Ада колхозда вичел тапшурмишай вири кваллахар бажармишзавай, йиф-югъ талгъана кваллахзавай. Адан уьмуьрдин юлдашди хуьруьн вири зегьметчийрихъ галаз колхозда зегьмет члугуна, йифер аскерар патал чими шейэр храз акъудна. Абуру кьуд аялдиз тербия гана, чехи авуна. Дяведин йисар аялрин рикел абур гьикъван четин вахтар тиртла, гьикъван азаб ацалтнатла, фронт патал чпелай алакъдайвал гьикл куьмек ганатла хъсандиз алама. Дяведилай кьуллухъ веледрин дидени буба рагьметдиз фена. Кваллин кваллахар вири Сидредина (шикилда) хиве гьатна. Сидредина Мегьарамдуьруьн юкьван школа, Дербентдин хуьруьн майишатдин техникум аькалтларна. Дербентда келай йисара вири студентрихъ галаз Сидредин бубани Къазахстандиз фена, хам чилер къарагьарна ва бул бегьерар къачуз куьмек гана. 1959-йисуз Ярагьдал агрономвиле кваллахиз башламишна. Вичин чирвилер артухарун патал ада пуд йисуз Москвада хуьруьн майишатдин академияда келна, партиядин жергейриз гьахъна. Райондиз хтана, Самур участкада, "Муктадирский", "Магарамкентский", "Яру Гьед" совхозра кьилин агрономвиле ва бригадирвиле кваллахна. Ада уьмуьрлухар ва багьлар кутаз куьмекар гана.

Пенсиядиз фидалди вилик Сидредин бубади райондин "Коммунизм патал" газетдин редакцияда кваллахна. Кваллахунин рекъай агалкьунар хъуниз килигна, ам комсомолдин райкомдин патай путевкаяр гана, Югославиядиз ва Чехословакиядиз ял ягъиз ракъурнай. Ам гзаф грамотайриз, премийриз лайихлу хъана.

Сидредин бубади вичин уьмуьрдин юлдаш Шанешиб дидедихъ галаз пуд аялдиз тербия гана ва абурукай пешекарар авуна. Руш Лумуната алай вахтунда Ярагьрин почтадин начальниквиле кваллахзава, рагьметлу Ларисади къад йисалай виниз школада муаллимвиле кваллахна, гада Назира районда агъалияр кваллахрал таъминардай идарада ва адан уьмуьрдин юлдаш Венереди хуьруьн ФАП-да кваллахзава. Алай вахтунда зегьметдал рикл алай Сидредин бубади галатун тийижиз вичин участкада гьар жуьредин къелемар гьасилзава. И йикъара 78 йис тамам хъанвай Сидредин бубадиз адан веледри, мукьва-кьилийри, хтулпри мадни гзаф яшар хъун ва чандин сагьвал тилабна. абур вири адан кьуллугъда акъвазнава.

Гьар кьвед лагьай лифт хаталуди я

ХЦИ МЕСЭЛА

Жасмина САИДОВА

Дагъустанда гьар кьвед лагьай лифт ишлемишдай вахт алатнавайди, агьалийрин уьмуьр патал хаталуди я. Абуьр цийибуралди эвезун патал 1 миллиард манатдилай артух пул лазим я.

И хиле арадал атанвай гьаларикай ва месэла гьалдай рекьерикай алатай гьафтада республикадин "Дагъустандин правда" газетдин редакцияда кьиле фейи гуьруьшдал рахана. Республикадин СМИ-рин векилрихъ галаз ина РД-дин Государстводин яшайишдин квалерин инспекциядин отделдин начальник **Мегьамед МАГЬМУДОВ**, "Махачкалалифтсервис" ООО-дин директор **Арсен МУСАЕВ**, Дагъустандин капитальный ремонтдин фондунин руководителдин заместитель **Шамил ИСАЕВ**, "СКФО-дин эцигунардайбурун гильдия" СРО-дин технический директор **Алигьаж МУДАЕВ** гуьруьшмиш хьана.

Лап куьгьне хьанва

Кьилел бала татанмаз Аллагь рикел кьведач, лугъуза урус халкьдин мисалда. Дугьриданни, эгер алатай вацра Москвадин яшайишдин квалерин цийи комплексрикай садан 7-мертебадай лифт аватначиртла ва, гьайиф хьи, и мусибатдин нетижада жегьил дишегьли телеф хьаначиртла, мумкин я, фадлай хциз акьвазнавайди ятлани, и месэладал фикир желб жедачир. Амма...

Гьихьтин гьалда ава чи уьлкведа лифтер? Вучиз абурукай инсанрин уьмуьр хаталувилик кузавай тадаракар хьанва? Месэла гьалун патал вуч авуна кванзава, гьихьтин рекьер жагуьриз жеда?

Москвада хьайи дуьшуьшдилай кьулухъ РФ-дин яшайишдин квалерин рекьяй кьилин инспектор Андрей Чибиса гайи тапшуругьдалди, государстводин яшайишдин квалерал гуьзчивалзавай органри, Ростехнадзордихъ ва прокуратурадихъ галаз санал лифтер ишлемишзавай компаниярин кваллах ахтармишна.

Нетижада малум хьайивал, и хиле гьалар лап татугайбуьр я. Мегьамед Магьмудова хабар гайивал, республикадин гзаф мертебайрин квалера санлай кьачурла 1 агьзурни 463 лифт ава. Абурукай 750 лифт ишлемишдай вахт алатнавайбуьр я.

Кьейд ийин, лифтер ишлемишдай вахт 25 йисаз барабар я - гьи уьлкведа акьуднавайди ва гьихьтин материал ишлемишна гьазурнавайди хьайитлани. Идалай гуьгьуьниз тадаракар чарасуздаказ дегишарна, цийидалди эвезна, я тахьайтла михьиз агална кванзава, вучиз лагьайтла ам хьажзавай, агьузарзавай троссар и вахтунда лап куьгьне жезва ва гьар са декьикада абуьр кьатл хьун мумкин я, яни ихьтин лифтер ишлемишун лап хаталу кваллах жезва. Гьа са вахтунда гзаф квалера авай лифтер 28 ва мадни гзаф вахтундани ишлемишзава. Виридалайни пашман жедай кар ам я хьи, лифтер себел яз инсанар рекьизвай ва я абуьр хасаратвилер гуьзай дуьшуьшар эхиримжи вахтар гзаф тикрар жезва. Ихьтин дуьшуьшар, Арсен Мусаева малумаривал, Дагъустандани хьанва.

Вуч ийида?

Гьикл гьална кьанда и месэла? Вуч ийида? И суалар гьелелиг тайин жаваб авачирбуьр я. Мисал яз, ишлемишдай вахт алатнавай са лифт дегишарун патал гьич тахьайтла 1,5 миллион манатдив агакьна пул лазим я (куьгьнеди алудун 80-100 агьзур манатдай акьвазнава, цийи лифтинин лап агьа кьанин кьимет тахминан 1 миллионни 300 агьзур манат я). Агьалийрихъ ихьтин такьатар, гьелбетда, авач.

Цийиз кардик кутунвай капитальный ремонтдин фондунивайни вахт алатнавай вири лифтер дегишариз жезвач. Шамил Исаева малумаривал, Дагъустанда капитальный ремонтдин фондуниз гьакьикьатда кватнавай пул агьалийрал илитнавай кьадардилай лап тимили я - дагъустанвиар и кваллахдикай кьил кьакьудиз алахьнава. Мисал яз, Махачкьалада, кьенин йикьан делиралди, агьалийри 230 миллион манатдин взносар гун лазим тиртла, гьакьикьатда кватнавайди 23 миллион манат я. Ятлани, Ш.Исаева хабар гайивал, капитальнидаказ ремонт авунин Фондунин гьисабдай Махачкьала ва Дербент шегьерра 12 лифт цийибуралди эвезнава.

Гуьруьшдал иштирак авур пешекарри хиве кьурвал, государстводин, федеральный дережадин тайин макьсаддихъ элкьуьрнавай программаяр галачиз и месэла гьализ жедач.

лион манат я. Ятлани, Ш.Исаева хабар гайивал, капитальнидаказ ремонт авунин Фондунин гьисабдай Махачкьала ва Дербент шегьерра 12 лифт цийибуралди эвезнава.

Гуьруьшдал иштирак авур пешекарри хиве кьурвал, государстводин, федеральный дережадин тайин макьсаддихъ элкьуьрнавай программаяр галачиз и месэла гьализ жедач.

Мад са рехъ коммерциядин кьурулушрин инвестицияр желб авун я. Амма ихьтин дуьшуьшра, гьавурда гьатзавайвал, лифт ишлемишунай и ва я маса квалера яшамиз жезвай агьалийривай кватлдай гьакьидин кьадар гекигиз жедай кьван екеди жеда.

- Дугьриданни, агьалийри исятдани гуьза эхир лифт ишлемишунин гьакь, ам гьиниз физва? - суал гана журналистри. Арсен Мусаева жаваб гайивал, и пул технический рекьяй кьуллугь авуниз харжзава - гьар са лифт вацра са сеферда тамандаказ ахтармишун лазим я. И кар 1,5-3 агьзур манатдай акьвазнава. Такьатрихъ запасдин частар маса кьачуьза, кьуллугьчийриз мажиб, налогар гуьза.

"Чехи пай лифтер ремонт хьийидай гьалда амач. Абуьр тамандаказ эвезна кванзава. Амма и кар ийидай мумкинвал авачтла, 25 йис алатнавай лифтер, кваллах давамарун патал, махсус органри абуьр тамандаказ ахтармишна, абуьр кваллах давамарун мумкин кар яни, тушни чирна кьанда", - гьавурда туна А. Мусаева.

Гуьзчивал алач

Москвада 7-мертебадай аватай лифт неинки куьгьнеди тушир, ам эхиримжи йисара ишлемишиз вахканвай багьа (элитный) комплексда авай.

Идахъ галаз алакьалу яз мад са месэла ачух жезва: эгер виликдай яшайишдин квалер идара ийизвай компанийри, лифтериз кьуллугь авун патал, инженервиллин махсус карханайрихъ (лицензия гвай) галаз икьрарар кутлунун ва анжах ихьтин карханайрин кьуллугьчийри лифтер авай гьалдал гуьзчивал авун лазим тиртла, гила и карда асул делил гьакь я. Пул кьенят авун, я тахьайтла, пешекар инженердиз лазим кьадар гьакь гуз кван тахьун себел яз, идара ийизвай карханайри ужуз кьиметдихъ и кардал какатай вуж хьайитлани желбзава (кванзавайди анжах инженер я лагьай документ я). Кьейд-на кьанда хьи, и рекьяй пешекарар вири уьлкведа лап тимили ава: цийи кадрияр саки санани гьазурзавач.

Идалайни гьейри, виликдай лифтер - хаталу объект яз, Ростехнадзордин ихтиярда авай. Ада гьеле эцигунардайла проектар ахтармишзавай, гуьгьуьнлайни и идаради лифтериз лицензия гвай карханайри кьуллугь авунал гуьзчивалзавай. Компанийри ийизвай истемешунарни лап кьивибур тир. 2012-йисуз лифтер хаталу объектдин сиягдай акьудна. Исятда лифтер акьудунин кардай Росстандарти, чкадал тайинарунай - Госстройнадзорди, абуьр кьуллугь авунай - Ростехнадзорди ва ишлемишунар Росжилинспекцияди жаваб гуьза. Гьаниз килигна винидихъ лагьанвай хьтин дуьшуьшарни арадал кьезева, гьисабзава пешекарри.

Якьин я: куьгьне хьанватлани, хаталу гьалда аватлани, чпин вахт алатнавай лифтери кваллах давамарзава - абуьр вири садлагьана хьудунни виже кьведай кар туширди яз аквазва. Гьаниз килигна, агьалияр чеб чпин саламатвал хьун патал мукьаят хьун чарасуз я. Пешекарри агьалийри куьгьне хьанвай, я тахьайтла шаклуздаказ кваллахзавай (лап кьати ван ийизвай, ракарар дуьздаказ агал тежезвай ва ик мад) лифтер жезмай кьван ишлемиш тавуниз, абурукай идара ийизвай карханаяр, я тахьайтла Жилинспекция хабардар авуниз эвер гана.

"Платон" кардик

Земфира БАБАЕВА

Алатай гьафтада Махачкьалада цийиз кардик кутунвай "Платон" системадин офисда "элкьвей стол", гуьгьуьнлай республикадин СМИ-рин векилрихъ галаз пресс-конференция кьиле фена. Мярекатра "РТ-Инвест Транспортные системы" ООО-дин коммерческий директор Антон Замкова, "Россиядин рекьер" ФКУ-дин начальник Иван Григоровича, Ассоциация международных перевозок "АСМАП"-дин векил Гьадисова, Махачкьалада тешкилнавай "Платон" ОП-дин руководитель Рамазан Ярагьмедова, и кьурулушдин Кьиблепатав Дагъустанда авай ОП-дин руководитель Равшан Мурадалиева, водителпри иштиракна.

Делилрал бинеламиш хьайитла, чехи парар тухузвай машинри чи рекьериз гзаф зарар гуьза. Санлай Россияда грузовикири инай аниз гьар йисуз тухузвай парарин кьадар 5 миллиард тонндив агакьзава. И машинри гьар йисуз рекьериз гуьзай зарарди 180 миллиард манат тешкилзава. Кьецепатан уьлквейра, адет яз, рекьер чурзавайбурун, абурукай менфят кьачуна, чпиз пул кьанмишзавайбурун гьакьидихъ абуьр тукьлурни хьийизва. Россиядин системани и кьайдадал бинеламиш хьанва лагьайтла жеда.

Россиядин мулкунал 12 тонндилай виниз пар члугвазвай машинри федеральный рекьериз гуьзай зарар эвез хьувун патал водителпривай гьакь кьачуна "Платон" система 2015-йисан 15-ноябрдилай кардик акатнава.

- Системада регистрация авунин чарасузвилел чна залан пар тухузвай машинрин иесийрин фикир желбзава, - лагьана А.Замкова. - Кьейд-на кьанда хьи, чи уьлкведин чпихъ 40-далай виниз машинар авай карханаяр вири и системада регистрация авунва. Им хьсан лишан я. 12 тонндилай гзаф залан пар члугвазвай машинрин иесийривай кьачузвай пулуни кьадар 2016-йисан 1-мартдалди гьар са километрдай 1,53 манат я. Гележегда и кьадар гзаф хьун мумкин я. 2016-йисан 1-мартдилай 2018-йисан 31-декабрдалди налогдин кьадар са километрдай 3,06 манат жеда. Исятда чна, жермейрихъ ва пул гуьгьуьнлай хгунин кьайдаяр малумарунихъ галаз алакьалу яз, регистрация ийидайбурун кьадар садлагьана гзаф хьун гуьзлемишзава. 2015-йисан 15-декабрдилай кьуватда гьатнавай РФ-дин КоАП-дин бинедаллаз, Ространснадзорди чи ва кьецепатан уьлквейрин залан пар члугвадай машинрин водителар, эгер абуьр "Платон" системадиз налог гун тавуртла, жерме ийидай ихтияр ава. - алава хьувуна директорди.

А.Замкова кьейд авурвал, 2016-йисан 15-апрелдилай залан пар члугвадай машинрин водителриз чпин рейс кьилиз акьудайдалай кьулухъ адетдин налог (пост-оплата) гудай мумкинвал жеда.

"Платон" системадиз пул ракуьрун патал залан пар члугвазвай машинрин водителри чпин маршрутдин карта тукьлурна кьанда, я тахьайтла пулсуздаказ гуьзай ва машинда тайинардай тадаракар (бортовое устройство) кьачун лазим я. Генани водителриз пул системадин интернет-сайтдай, телефонра авай приложенидай, терминалрай, чи уьлкведа ачухнавай 138 офисдикай садай ракуьрдай мумкинвал ава, - малумарна идарадин регьберди.

"Россиядин рекьер" ФКУ-дин начальник И.Григоровичан гьафаларди, кьенин йикьалди системади пуд миллиард манатдилай артух пул кватнава. А пул рекьерин фондуниз ракуьрнава. Анай пулуни такьатар рекьерин федеральный ва региональный проектар кьилиз акьудуниз харжда.

Дагъустанда "Платон" системадин кьве офис кардик ква. Кьилин идара Махачкьалада (руководитель Р.Ярагьмедов), кьвед лагьайди Дербент шегьерда (руководитель Р.Мурадалиев).

Чи республикада "Платон" системади кваллахиз башламишай сифте вацралай 500 машин регистрация авунва. Системадиз налог гун патал абурукай гзаф пай водителпри регистрация авун герек текьезвай, са сеферда ишлемишзавай маршрутдин картаяр тукьлурзава.

Санлай Дагъустанда 12 тонндилай гзаф пар члугвадай 39 агьзур машин гьисабдиз кьачуна, - лагьана Гь.Гьадисова. - Абурукай гьакьикьатда кваллахзавайди 20-25 агьзур машин я. "Чехибурун советди" кьарар акьудайтла, Дагъустандин дальнебойщикар Москвадизни фин мумкин я. Федеральный "Кавказ" шегьердин кьережда, Манас поселокда, саки 400 машин кваллах тийиз акьвазнава. Серенжемда иштиракзавай водителри залан пар члугвазвай машинрилай налог алудун истемешзава. И забастовка 14-ноябрдилай инихъ давам жезва, - алава хьувуна ада.

Кьейд авурвал, дальнебойщикрихъ галаз хьайи гуьруьшда вири "сирер" ашкара хьайидалай кьулухъ системада регистрация авунин мурад авайбуьр гзаф хьун гуьзлемишнавай, амма абуьр чпин истемешунар дегиш тийидайди ва серенжем давамардайди малумарна.

А.Гуьлмегьамедован 80 йис

Шикоп ягьайри - Гь. ИСАЕВА

Чехи алим ва камаллу меслятчи

Дагьви ШЕРИФ

Россиядин илимрин йикъан вилик РАН-дин Дагъустандин илимрин центрадин Чалан, литературадин ва искусстводин институтдин (ИЯЛИ) залда Россиядин машгъур языковед, лезги члалан фразеология ахтармишуник сифте кьил кутур, гзаф словарихъ галаз санал, лезги члалан саки гьар са гафуниз баян гана, пуд томдикай ибарат толковый словарь туькьурай чехи алим Агьмедуллагь ГУЬЛМЕГЬАМЕДОВАН 80 йисан юбилейдиз талукъ мярекат кьиле фена. Алимдин ярар-дустари, кваллахдин рекъяй юлдашри, мукьва-кьилийри гьайиф члугналди кьейдайвал, вичин юбилей жедалди пуд варз амаз алим чавай къакъатна. Амма халкъ патал еке зегьметар члугур кьегьгал рухварни рушар чи рикелай садрани алатдач.

Алимдиз бахшнавай мярекат ачухай ИЯЛИ-дин директор, профессор Мегьамед МЕГЬАМЕДОВА А. Гуьлмегьамедов хъсан муаллим, пешекар, вафалу дуст, чехи алим хъиз рикел хкана.

- Вичин твар умуми языкознанидихъ, кьилди къачуртла, фразеологиядихъ, лексикографиядихъ, лезги члал ахтармишунихъ галаз алакьалу авур Агьмедуллагь Гуьлмегьамедовичан чирвилерин, пешекарвилерин, инсанвилерин дережа лап винизди тир, - лагьана М. Мегьамедова ва Дагъустанда сифте яз арадал гьайи лезги члалан толковый словардикай гегьеншдиз суьгьбетна. - Алимдин и словарь чна Госпремиядиз къалурнай, гьайиф хь, адан зегьметдал государстводин дережада аваз лайихлу кьимет гьелелигъ эцигнавач. Чпин вири уьмуьр илимдиз, образованидиз бахшай кваллахдин юлдашрин вилик чун буржлу яз ама. Дагосуниверситетдин, ИЯЛИ-дин тарихда аквадай хътин гел тур А. Гуьлмегьамедов хътин ксар чна гьич садрани рикелай ракурдач.

А. Гуьлмегьамедован уьмуьрдин ва алимвилерин рекъикай филологиядин илимрин доктор Фаидо Абубакаровна ГЪАНИЕВАДИ гегьенш доклад авуна.

Микрофондихъ атай филологиядин илимрин доктор Иса АБДУЛАЕВА Дагъустандин ва лезги члалан лексикографиядикай рахадайла, фикирдиз гьасятда Агьмедуллагь Гуьлмегьамедовичан кьезвайди кьейдна, адан илимдин кьилин зегьметдиз, пуд томдикай ибарат словардиз гуржийрин са машгъур алимдин гафаралди кьимет гана: "Аядин сифте ктаб букварь я, халкъдин, миллетдин - толковый

словарь!" Адай халкъдин фикирар, ацукьун-къарагъун, тарих, меденият - вири аквазва.

ИЯЛИ-дин лексикологиядин ва лексикографиядин отделдин илимдин чехи кьуллугъчи Саимат ЮЗБЕГОВАДИ члалан винел мукьфудивди кваллахай чехи алим рикел хкунин мярекат февралдин вацра кьиле тухун лишанлу кар тирди лагьана, гьикъ хь, и вацра илимдин ва хайи члаларин йикъариз талукъ яз, адет тирвал, члалан гьафтеяр ва маса мярекатарни кьейдзавайди я. "Дагъустандин языкознанида Агьмедуллагь Гуьлмегьамедова лайихлу чка кьунва. Ихътин дережадин инсанрикай, пешекаррикай алатай вахтунда аваз рахаз жедач.

Эгер кайвани Эмината квалле алимдиз илимдал дурумлудакъз кваллахдай шартлар тешкилначиртла, адак руьгь кутуначиртла, адавай вичин фикирар кьилиз акъудиз, илимда, халкъдин арада ихътин экъу гел таз бажагъат алакьдай", - алава хъувуна С. Юзбеговади.

- Кхъизвай инсанар, писателар, шаирар патал Агьмедуллагь Гуьлмегьамедовичан гьамиша эбеди я, - лагьана микрофондихъ экъечлай "Лезги газетдин" литературадин отделдин редактор, шаир Мердали ЖАЛИЛОВА. - Ада вичиз гьамишалугъ гуьмбет эцигнава. Чна гьар юкьуз адал меслят гьизва, адавай хабар къазва, словаррин куьмекдалди адав рахазва. Са бязи инсанривай гьалатлар квачиз гьатта чпин тварар кхъиз жезвач, А. Гуьлмегьамедова лагьайтла, лезги члалан саки гьар са гафунин биография кхьенва.

Мярекатдал алимдин гьилик ДГУ-да келай, гуьгьунлай адахъ галаз санал университетда ва ДНЦ-да кваллахай ксар, адан аспирантар, дустар рахана. Тахо-Годи-дин тварунихъ галай Илимдинни ахтармишунрин институтдин илимдин чехи кьуллугъчи Къурбан АКИМОВА Агьмедуллагь Гуьлмегьамедован кваллахдиз виниз тир кьимет гана ва твар эбеди рикел хуьнин лишан яз Мегьарамдхуьруьн районда са куьче, ИЯЛИ-дин са отдал А. Гуьлмегьамедован тварунихъ ягьунин, ДГУ-да адан стипендия тайинарунин гьакьиндай теклифар гана. Профессор Мегьамед Мегьамедова адан тереф хвена ва чпи и карда алакьдай куьмек гудайди малумарна.

Эхирдай алимдин стха, Муьгьверганрин школадин муаллим Абдулашим ГЪАЖИМУРАДОВА вичин стхадиз бахшнавай ихътин мярекат тешкилунай, вахт жагьурна, атунай, Агьмедуллагь Гуьлмегьамедова квалле ва кваллахай вири чкайра яратмишдай шартлар, мумкинвилер тешкилунай виридаз сагьрай лагьана.

Аминат БАЛАКЕРИМОВА:

“Дидед члал чизвачтла, чира!”

Ханум ШАЙДАБЕГОВА

Ийкьгара за Сулейман-Стальский райондин Герейханован хуьре гуьурметлу са кас кечмиш хьайидалай гуьгьуниз ам рикел хкунин мярекатда иштиракзавай. Ина адан кьуни-кьуншияр, багьри ксар авай. Кваллин иесиди суфрадихъ ацукьзавай бур сад-садахъ галаз танишарзавай. Нубат зал агакьайла, им чи “ЛГ”-дин редакцияда кваллахзавай кас я лагьана.

- И касдикай яни вун гьамиша рахазвайди?.. Ам чаз мукьувай акун, таниш хьун хъсан кар хъана, - лагьана сада. За газетдин гьар са нумра хизандиз келзавач.

- Аферин ваз. Вучиз келдеч жуван члалал акъатзавай газет-журнал лезги дишегьлиди, - лагьана за. Къваллав гьайда кьейдна: “Ам лезги туш гьа, дарги я”. Адан ширин сесини, рахунрин дилаварвили, лезги члалахъ рикъ куну зун мягьтеларна. Лезги тахъана, бес вуьж я, икьван хъсандиз лезгидалди рахазвайди? - суал гана за мад.

- Ам ери-бине Целегьурнар тир, Герейханован хуьре фадлай яшамеш жезвай Балакеримов Балакерим Мирзегьасановичан уьмуьрдин вафалу юлдаш, вични даргивуван руш я, - жаваб гана за сада.

БАЛАКЕРИМОВА (рушвилерин фамилия - ЖАРУЛАЕВА) Аминат 1958-йисуз Каспийск шегьерда дидедиз хъана. Диде - квал кьиле тухузвай дишегьли, бубани шофер тир. Чна суьгьбетарна.

- Чи диде-бубадихъ 7 велед (4 рушни 3 хва) авай. Хизан чехиди хъуниз килигна, 8-класс акьалтларна, зун Каспийск шегьердин фу чрадай заводдиз кваллахал фена. Икъ заз жуван диде-бубадиз куьмекиз кланзавай, - башламышна Амината.

■ Аминат, вал лезги жегьил гьина дуьшуйш ва куьн кьез гьикъ кьисмет хъана? - хабар кьуна за.

- Балакерима гьа заводда шофервиле кваллахзавай. Сифте чун санал зегьмет члугузвай юлдашар хъиз таниш хъана. Са шумуд вацралай ада вичиз гуьлуьз атун теклифна. Кьилихриз, акунриз хъсан жегьил тирвилей маса миллет я лугьдай фикирини атанач. Фагьум-фикирна, диде-бубадихъ галазни танишарна, зун адан теклифдал рази хъана. Икъ, 1976-йисан 3-июндиз чун эвленмиш хъана.

Мехъер зи диде-бубади Каспийскда, Балакериман диде-бубади совхоздал кьурмишна. Зун иниз гьана. Квалле куьзуь дидени буба авай. Са къадар вахтар алатайла, хизан санал ацукьна, гьина яшамеш хьун лазим ятла меслятарна. Диде-бубадал чан аламай къван хуьре яшамеш жеда, ахпа шегьердиз хъфида, кьарар акъудна Балакерима. Мад яръи рахунар хъанач. Абуьрал чан аламаз зи гьилиз 4 веледни атана. Клуьд вацралай заз хъсандиз лезги члални чир хъана, - кьейдна Амината.

■ Шегьерда чехи хьайи валай аялрихъ, квалихъ, къаридихъ, апаяхъ гелкъвез алакьзавайни? - хабар кьуна за.

- Неинки а крарихъ агакьзавай, за гьакьни аялри келзавай школада тухузвай мярекатарни иштиракзавай, совхозда кваллахни ийиз, вирида хъиз, шалаярни ялиз, лугьудайвал, багьларани - дагьлара кьекъвез, вири кваллахар алакьна залай, валлагь.

■ Лезгийри вун гьикъ кьабулнай?

- Уьмуьрдин юлдаш исятда пенсияда ава. Квалле, я хуьре зи кефи хайи кас икьван йисара хъанач. Лезгийр медени, савадлу, милайим, хъсан инсанар я. Амма са кар заз эсиллагь бегенмиш туш: чпин хайи дидед члал течир,

ди, лезги урусар жезва гзафбурукай. Ахътинбуруз лугьуз кланзава: куь дамарра авайди лезги иви я. Ви хайи дидед члал - лезги члал, ам чируниз, адал рахуниз гьар са кас мажбур я. Чир тахъун - им ваз ви диде-буба, миллет бегенмиш туш лагьай члал жезва. Кьилин образование авачир зун 4 члалал - дарги, лезги, урус, кьумукь - рахазва. Бес гилан жегьилрилай вичин багьри члал чириз, рахаз вучиз алакьзавач?!

Лезги члалаз, халкъдиз гуьрметзавай Аминатанни Балакериман хизанда инсанпересвилелди тербияламышнавай, диде-бубадиз вафалу, кьуни-кьуншидиз, гьевчиличехидаз гуьурмет-хатур ийиз алакьдай кьуд велед чехи хъанва. Чехи хва Гамлетан хизанда са хва, Магь-

мудагьадин - кьве руш тербияламышзава. Гьевчи хва Шамил гьелелигъ эвленмиш хъанвач. Абуьр вири диде-бубадихъ галаз санал яшамеш жезва. Алай девирдин гзаф инсанри хъиз, абуьр пешекарар ятлани, пата-кьерехдиз (Москвездиз) физ, къазанмишиз, чпин хизанар хуьзва. Руш Венера хизанни галаз Томск шегьерда яшамеш жезва, ада кьве руш тербияламышзава, кье-пака гадани хьун гуьзлемишзава.

■ Нянихъ мугьманар кьери хьайила, за инал аламай адан кьуншидивай Аминат гьихътин кьунши, инсан я лагьана, хабар кьуна.

- Ам мез ширин, гьил ачух, чарадан рикле авай дерт фад гьиссдай дишегьли я. Аминат иллаки аялриз, адан веледрихъ галаз келай таяр-туьшериз гзаф кланда. Ада абуьрухъ галаз, багьрийрихъ галаз хъиз, рафтарвалда. Хийир-шийирдал атана ада вичин куьмек теклифда. Ам дериндай фагьум-фикирдай кас я. Зун ялгъуз хьуниз килигна, ада вичин аялрихъ галаз чибуруни школада гьикъ келзаватла хабар къадай, собранийрал хьайи ихтилатрикай, аялрин келлунрикай зазни хабар гудай.

Мад са кар кьейд ийиз кланзава. Хъин мехъер авайла, жуван кьил-кьилел алачирвилей, сусан гьилерик кутур пулар вахчудай кас авачир. Амината яръгалди фикирнач, гьасятда а пулар вахчуна, вичин хуругандин центрик кутунай, ахпа зав вахканай. Гьихътин свас я? И рекъяйни ам чешне къачуниз лайихлу дишегьли я. Саки 9 вацра алклана месел хьайи вичин кьаридихъни апаяхъ ам багьри велерилейни хъсандиз гелкъвена. Абуьр мецел ам хайи, вердишарай диде-бубадиз афериндинни баркалладин гафар алаз кьена. Чи кьуншияр вири хъсанбуьр я, амма Аминатан камаллувал садавини гекьигиз жедач. Ам вири хатурризни гуьурметриз лайихлу дишегьли, хъсан свас, руш, кайвани, мегьрибан диде, баде я, - лагьана кьунши Цуькверханума.

Даргинка Аминаталай чешне къачу, лезги члал виле акван тийизвай члугур лезгийр! Къуй чакь Аминат, Балакерим хътин къанажагьлу ксар, хизанар гзаф хьурай!

Чна гьикI кIвалахзава?

Исламали ХИЗРИЕВ,
центрадин муаллим

РД-дин "ГО-дин ва ЧС-дин рекьяй УМЦ" ГКОУ-дин (куьрелди УМЦ) асул кIвалах гражданвлин оборонадин хилляй чирвилер гуникай ва тIебиатдинни техногенный жуьредин кьетIен гьаларикай хуьникай ибарат я.

2015-йисуз УМЦ-ди кIвалахзавай агьалийриз гражданвлин оборонадай (ГО) ва тIебиатдинни техногенный жуьредин кьетIен гьаларикай (ЧС) хуьнай чирвилер гуни кIвалах РФ-дин законрин, приказрин, бинедаллаз кьиле тухвана.

Агьалийриз чирвилер гуни макьсад:
- тIебиатдинни техногенный жуьредин кьетIен гьалар арадал атайла, дяведин гьерекатар ва абурулай кьулухь хаталувал авай шартIара агьалийрин гьазурлухвал артухарун;
- ГО-дай чирвилер кьачунин чарасузвал авайдан гьавурда тун, нормативный документациядикай кьилин малуматар гун.

УМЦ-ди ГО-дай ва ЧС-дай жавабдарвал хиве авай тешкилатрин ГО-дай комиссийрин председателрин ва членрин, инсанар кьутармишдай кьуллугьрин, эвакуационный органрин руководителрин ва кьуллугьчийрин пешекарвал 5 йисалай садра кьажзава.

Гражданвлин оборонадин кьилин везифайрикай сад гьам тIебиатдин, гьамни техногенный жуьредин кьетIен гьаларикай, гьакIни дяведин гьерекатрихь галаз алакьалу ва абурулай гуьгьуьниз арадал атун мумкин тир хаталувилерикай агьалияр хуьн я. И везифаяр "Гражданвлин оборонадин гьакIиндай" ва "ТIебиатдинни техногенный жуьредин кьетIен гьаларикай агьалияр ва территорияр хуьнин гьакIиндай" федеральный законра тайинарнава.

ГО тешкилул ва кьиле тухун госвластдин федеральный вири органрин, РФ-дин субьектрин госвластдин органрин, тешкиллувилинни правовой ва хусиятдин жуьрейрилай аслу тушиз самоуправленидин органрин ва организационин (идарайрин, карханайрин, объектрин, келунин идарайрин) хиве авай мажбури тир кар я.

Россияда тIебиатдин ва техногенный жуьредин кьетIен гьалар арадал атунин дуьшуйшрин ва абурун чIуру нетижайрин кьадар артух хуьн давам жезва. Идахь галаз

алакьалу яз ЧС-рин патахьай, иллаки техногенный жуьрединбурукай, хабар гуни ва абурун чIуру нетижаяр арадай акьудунин месэла чи уьлкве ва республика патал кьенин юкьуз важиблуди яз амазва.

УМЦ-дин бинедаллаз келунин кIвалах кьиле тухун патал макетралди ва оргтехникадалди таьмин тир классар (гражданвлин оборонадай ва ЧС-дай, медицинадин гьазурлухвилерин, радиационно-химический ва биологический гьазурлухвилерин), са методкабинет, лазим тир периодикадин, келунин, печатдин, электронный изданияр авай библиотеке, общежитие ава.

Алатай йисуз центради "Медицинадин сифтегьан куьмек агакьарунай чирвилер гу-

нин карда четин месэляяр"; "ГО-дин ва ЧС-дин объектрин кьурулушрин руководителри тIебиатдин ва техногенный жуьрейрин кьетIен гьаларин вилик пад кьунин ва абурун чIуру нетижаяр арадай акьудунин гьерекатрин план туькьурунин карда иштирак авун"; "Гатун девирда сагьламвал мягькемарун патал ял ядай девирда аялрин хатасузвал таьминарун"; "КьетIен гьалар арадай акьудунин рекьяй кьуллугьрал алай ксарин гьерекатар" темайрай "элкьвей столар" ва "РД-да ГО-дин ва ЧС-дин хилерай агьалийриз гьазурвилер ва чирвилер гуни карда четин месэляяр"; "Чирвилер гудай идараяр цIаяр кьуникай хатасуз авун" темайрай илимдинни тежрибадин конференцияр кьиле тухвана.

Кьейд авун лазим я хьи, 2015-йисуз УМЦ-ди план 102 процентдин кьилиз акьудна. И пландин бинедаллаз алатай йисуз 2537 касдиз чирвилер гун лазим тир, чирвилер лагьайтIа, 2599 касди кьачуна.

И план Кьиблепатан Дагьустандибурукай Мегьарамдхуьрун районди 95, Ахцегь районди 83 процентдин тамамарна. Агьуз нетижаяр и жигьетдай Кьурагь райондихь (10%), Дербент шегьердихь (16%), Дербент райондихь (17%) ва Докьузпара райондихь (20%) хьана.

Мадни а кардал фикир желб ийиз кIанзава хьи, ГО-дай ва ЧС-дай чирвилер кьачудай ксарин кьадар артухарунин ва пулдин харжияр тIимиларунин мураддалди, УМЦ-дин бинедаллаз чирвилер кьачунихь галаз сад хьыз, УМЦ-дин муаллимар чеб республикадин муниципальный тешкилатриз фена, анра чирвилер гуни методикадикайни менфят кьачузва.

Наркоконтролдин материалрай

Бутылкада - героин

Нурдин РАШИДОВ

Россиядин ФСКН-дин Дагьустан Республикада авай управленидин наркополицейскийриз авай малуматрай, Б.героин гьиз республикадилай кьецепатаз фенвай. Кьабулай серенжемрин нетижайда, элкьвена хкьейдайла, ам "ракьара гьатна". Махачкьаладин кеферпатан автостанциядал кьаравулда акьвазай наркополицейскийри, Москвадай Махачкьаладиз хтай автобусдай эвчIдайла, шак физвайди кьуна.

Тади гьалда ахтармишайла, Б.-див гвай кьуьнерихь вегьейдай чIулар галай чантадай 120 граммдилай гзаф героин авай шампундин бутылка жагьана.

Кьунвайди 42 йисан яшда авай Каспийскдин агьали яз хьана. Ада хиве кьурвал, ам фадлай наркотикрин "есирда" авай. Гьавилияй ада героин анжах вичи ишлемишун патал хуьзвайди я лагьана. Абуру гьакIан багьнаяр тир. Шак физвай итимди (авай оперативный деллралди) наркотикралди алверзавай. ИкI, 1 грамм 1000 манатдай кьачуз, Махачкьалада 4000 манатдай маса гузвай.

Гзаф кьадарра наркотикар хуьнай тахсирлу ийизвайдалай уголовный дело кьарагьарнава. И статьяда 3 йисалай 10 йисал кьведалди азадвилерикай магьрумдайди кьалурнава. Эгер тахсирлу ийизвайда наркотикар маса гун патал хуьзвайди тестикь хьайитIа, 8 йисалай 20 йисал кьведалди кар гуда.

1 кг гашиш...

Наркополицейскийриз Хасавюртдин агьали наркотикар маса гунал машгьул жезвайдакай, гьа са вахтунда чIехи партия хуьзвайдакай хабар хьана. Оперативникар гашиш маса гунал машгьул жезвайдан геле кьекьез 2 варз алатна. Тайин хьайивал, 56 йисуз бизнесдал машгьул жезвайди забонсан яшара авай Хасавюртдин агьали тир.

Хасавюртдин куьейрикай сана опе-

ративникар а шак физвай кас 100 грамм гашиш (маса гуз кIанзавай) гваз кьуна. Ахпа кIвалер ахтармишна: шкафдай 1 килограмм гашиш жагьана.

Тахсирлу ийизвайдалай, РФ-дин УК-дин 228-статьядин 2-паюнал бинеламиш хьана (гзаф кьадарда аваз наркотикрин такьатар хуьнай), уголовный дело кьарагьарна.

Интернетдин "игит"

Наркополицейскийри интернетда авай "Маршруткада авай гзаф рахадай гада" тIвар алай видеороликдин кьилин игит кьунва.

Махачкьаладин 23 йис хьанвай агьалиди "YouTube" видеохостингда вичиз машгьурвал таксида авунвай видеосъемкадин куьмекдалди кьазанмишна. Анай ам маршруткада авай пассажиррихь галаз наркотикрин таьсирдик кваз рахазвайди акьазва.

Ада ийизвай ихтилатар кьил кьилел алачир, пиянда ийидайбур я. Маршруткада аваз фидай чIавуз ам кьвалавай элячIзавай маса машиндин рулдихь галайдахь галаз рахазва ва адаз гьилин ишарайралди марихуана чIугвадай гьевес авани лугьуз хабар кьазва.

УФСКН-дин кьуллугьчийрив са касди шегьерда "Трамал" наркотик гузвайдакай хабар агакьна. Наркополицейскийри гьил-гьилеваз кьиле тухвай ахтармишунрин нетижайда а кас вуж ятIа ва ада нихь галаз алакьа хуьзватIа тайинарна.

Серкер тIвар алай гадади шартIунин муштеридиз 1200 манатдай "Трамал" наркотикдин кьве капсула маса гана. Идалай гьейри, ам вич ахтармишайла адан жибинрай 7 грамм марихуанани жагьана.

Ам кьурдалай кьулухь тахсирлуда вич интернетда гьикI машгьур хьанатIа лагьана. Малум хьайивал, маршруткада авай пассажиррикай сада чинеба ада ийизвай амалар лентиниз кьачуна ва интернетдиз вегьена.

Пис таьсирдай наркотик маса гунай ва гзаф кьадарда аваз марихуана хуьнай уголовный дело кьарагьарнава. Тахсирлуди кIвалин шартIара дустагьнава.

Пуд пагьливан

Са тIимил вахт идалай вилик Нальчик шегьерда гьилералди кукIунай ФСИН-дин кьуллугьчийрин арада Россиядин чемпионат кьиле фена. Спортдин и мярекатда 34 региондин векилри иштиракна. Россиядин ФСИН-дин Дагьустан Республикада авай управленидин векилри кьизилдин кьве ва гимидин са медаль кьазанмишна.

Гьалиб хьайибурун арада кьенепатан кьуллугьдин ст. лейтенант Арсен МУТАЧЕВ, лейтенант Пайзул-ла МЕГЬАМЕДОВ, ст. лейтенант Карим МЕГЬАМЕДОВ ава.

Гила абуру 2016-йисан апрелдин вацра Чехиядин Брно шегьерда кьиле фидай Европададин чемпионатдиз гьазур жезва.

Судрин залрай

Нурдин РАШИДОВ

Эсер хьанач

Хунзах райондай тир Билал (тIвар са бязи седебар аваз дегишарнава) са 4-5 йис идалай вилик Чита шегьердин суддин вилик акьвазнай. А вахтунда судди адаз Россиядин Федерациядин Уголовный Кодексдин 111-статьядин 1-паюнин бинедаллаз 1 йисни 10 вацра азадвилерикай магьрум авунин приговор акьуднай. Саки 2 йис дустагьда ацукьай жегьилдиз эсер хуьн лазим тир.

Амма...? хьанач. Алатай йисуз Махачкьаладиз хтай адахь я са тайин образование авачир, я ам кIваладикь квачир идалай гьейри адал судимостни ала-

май. Икьван гунагьар кваз ада, вич дуьз рекье хьана кIанзавайди аннамиш тавуна, мад тахсиркарвал авуна.

ИкI, алатай йисан мартдиз Гь.ЦIадасадин куьчеда са кIвале авайла, Гьалиматахь галаз кьал акьудна, ам гатана, еке хасаратвилер гана. Ахпа столдал алай кухнядин чукIул кьачуна, дишегьли рекейда лугьуз кьурхуяр гана.

Са акьван вахт арадай тефенмаз, Билала I Махачкьалада машинар чухуьзвай чкада, ана кIвалахзавай Т. ахварал фенвайдакай менфят кьачуна, адан сотовый телефон чухуьзна, катна. Идалди месидиз 15000 манатдин зиян гана.

Тади гьалда гел жагьурдай серенжемар кьиле тухвай кьайдаяр хуьдай органрин кьуллугьчийри ам "чимизмаз" кьуна. Адалай уголовный дело кьарагьарна, ам суддин вилик акьвазарна.

Махачкьаладин Кировский райондин суддиз гьайила, Билала судьядивай вичин делодиз суддал вер-

дердер тавуна, кьетIен гьалара килигун тIалабна. Гьа са вахтунда вичин тахсирни хиве кьуна. Прокурордихь ва адвокатдихь галазни меслятна, суд тахсирлу ийизвайдан делодиз кьетIен (яни суддал веревирдер тавуна) гьалара килигна ва РФ-дин УК-дин 69-статьядин 2-паюнал бинеламиш хьана, тахсиркардиз 3 йисни 6 вацра кIеви режимдин дустагьда тунин кар атлана.

Фу кьилиз акьатайла...

Азербайжан Республикадин агьалияр тир Алиевни Аялов Дагьустандиз атана эцигунрал машгьул тир. Махачкьала шегьердин Семендер поселекда яшамаш жезвай Алиеван туьтуйник твар акатай хьтинди я. Икьарикай са югьуз ийфен сятдин 10-даз Семендердин куьчеда ватангьилияр сад-садал гьалтна. Гафар-чIалар, рахунар ахпани гьутар худда гьатна. Мад кьуват акакь тавур Алиева чукIулдиз гьил авуна, Аялован рикI алай чкадиз, хурудиз, ва юкьван тарциз сухна, кьалар хьайи

чкадилай катна. Залан хирер хьайи Аялов больницадиз аватна. Вичи залан тахсиркарвал авунвайди кьатIай Алиев гуьгьуьлудаказ полициядиз фена. Вичи кьелетайди хиве кьуна, салисчидиз хьайивал лагьана, гьайифар чIугуна. Зиян хьанвайдани адаз гьалаларна. ЯтIани, суд-суд я. Ам анжах закондиз муьтуйгь жезвайди я.

Махачкьала шегьердин Кировский райондин суддин вилик гьайи Алиевани адан председатель Кь.Исмаиловавай вичин уголовный делодиз, суддин заседанидал гьун тавуна, кьетIен гьалара килигун тIалабна.

Судди тахсирлу ийизвайди вич гуьгьуьлудаказ полициядиз атайди, тахсир хиве кьурди, ам жегьил тирди ва виликрай суд-дувандик акат тавунвайди, кьве кIвачни кана хасаратвилер хьанвайди, гьакIни зиян хьанвайдани гьалалзавайди фикирда кьуна, кьезилвал авуна.

ЯтIани, РФ-дин УК-дин 111-статьядин 1-паюнал бинеламиш хьана, судди Алиеваз умуми режимдин 1 йизни 6 вацран кар атлана.

Са Илгам гъахъ я, текъведайвал шак...

Мерд АЛИ

Арбен КЪАРДАШАН твар малум тувир лезги келдайди бажагъат ава. Яшарилай фад вичин илгамдиз агъилвал ганвай адакай чи хейлин твар-ван авай арифдар алимарни, яратмишзавай ксарни, литературдин кхьинрай хушвилелди раханва. Лугъун бес я, А.Къардашан эсерриз Р.Гъамзатов, А.Вагъидов, М.Агъмедов, Къ.Акимов, Гъ.Гашаров, А.Мирзебегов, Х.Эльдаров, Гъ.Ильясов хътин авторин кхьинрай ва ахтармишунра виниз тир къимет ганва. Ибур дагъустанви авторар я.

Дагъустандай къеце, Москвада, Литинститутда келдайла, ададай гъуьгъуьнизни урусатдин ва СНГ-дин халкъарин векири лагъанвай келимайрин

Арбен КЪАРДАШ

Гъил къахчу залай, шиирар. За квез Яб ганач, заз куь жезвайтани ван. Зи риклин раklar гатазвайла, къвез, За лагъана квез: "Де бес хурай ман..."

За фикирнай: чи аямда чиркин Низ герек я куьн, низ куьмек я куьн. Амачир члавуз дъуз гафунихъ мас, Алчук хъанвайла гъикъикъатдал пас?

Заз кичле хъана, галуькна куь севт, Са ни ятлани гъиз сивел шит хъвер, Са ни ятлани экъуьгъунив серт Куь назиквилел ийиз дерин хер.

Заз клан хъана куьн вилаятда куь Амукна - цава къакъан ва экуь. Инсанрин риклер алциф жедалди, Девирдив гатфар гециф жедалди.

Амма, емишар, чранвай хилел, Йифен береда кватдайвал чилел, Къвез, аватзава садлагъана куьн, Кхунар ийиз зи йифер секин,

Лугъузвайди хъиз: "Ик! жедани, яъ? Чун кье герек я, маса члавуз ваъ! Кватл хъия чун фад дафтардиз жуван, Ваз ганвач гъукум атлудай чи ван!

Чун кичлебур туш терс асирдикай, Я лянетдикай, я тахсирдикай, Къванциз элкъвенвай риклерикайни, Цаярикайни, мекъерикайни!..."

Гъил къахчу залай, шиирар азиз, Зун гъазур я куьн мад ва мад кхъиз. И чилел напак тек са куьн я пак, Са Илгам гъахъ я, текъведайвал шак.

Вуч лугъун ваз, играми зул - Вун атана гара ава, Рагъ алайди я ци ви тлул, Къизилверекъ хура ава.

Къакъан цавар икьи-вили Гуя чилиз мукъва хъанва. Гъикъван къати, гъикъван мли Рангарин им гъалкъа хъанва.

Гъа-гила-мад гарари кирс Ийидайди вун фад юхсул Гъич рикелни текъвез, ви ирс Кужумзава зи руьгди, зул!

Кландай хъи заз, вун хъиз, куькуьз Гуьзелвиллин рангаралди, - Хъайитлани пака рекъиз, Шадвал пайдай чангаралди!

Къекъер

Лампа хкахъна - квахъна экв мичивиле, Инсан хкахъна - квахъна руьгъ ичивиле.

Течидайдаз Ватан хуьрвал Къисметнава гарданкирвал.

Эвезайтла аюхралди гъакимар къенин, Уьлкведа гъахъ гъалиб жеда, инсанар - къени.

Чагай шиирри ийидайла ван, Гъар са гъакъикъат таб хъиз жеда ман. 2013-2014

Къудар

Гъар са затлуниз, гъар са инсандиз Хас я къабулун вичин искивал. Амма такурай чи ягъ-виждандиз Иски жедай югъ халис лезгивал.

- Девлет, мал-мулк, гъукум гъиле - Кими са затл аmani? - Ацукъзавач гъич зи къиле: Куьз туш зиди гъавани?

Вуна, инсан, жуван руьгъдин сагъибвал Ви акъулдив ийиз гице датлана. Руьгъ хазина жеда, тецир кесибвал, Муьгътеждаз вич гуз хъайитла айгъана.

Дуьньяда гъахъ твадай къуват-гъакъикъат Хъанач, авач, хъунални мад шак ала, Куьз лагъайтла, инсанвални муьгъуббат Вегиьрбурал кивачик карчни пагв ала.

Гзаф жезва имаратар-мескенар, Инсандин руьгъ кадгъуриз кланз эцигай. Амма ана цаву гайи жуьгъенар Куьз ятлани руьхъ жез ава чпикай.

Лумудин тар

Абдулрашид РАШИДОВАЗ

Дагъдин хуьре хуьзвай квале шаирди Лумудин тар экв хъиченвай даklarдив. Надир тарцин гуьзелвиллин таъсирди Иесидин рик! куькуьрдай гъунардив.

Къацу пешер реклв алахъиз акъваздай, Яру-фичли цуьквер - ракъин клусар хъиз. Тир ам гъар са татугайвал яргъаздай, Дарихвилер хадай магъир устлар хъиз.

Пагъ, лумуяр жедай адал! - ийирбур Чпел пехил Ахцегърин лап ичерни, Къатидаказ лампаяр хъиз куькуьрбур, Тахъай мисал ийиз вацран мичлерни!

Хъуьтлуьз тарци хуьдай вичин хилера Гатфаринни гатун гуьзел везинар. Шаирдиз ван жедай абур йифера, Ахъа ийиз адаз маса деринар.

Гъик! ятлани са даklarдин патавай Хутахна ам муькуь экуь пенжердив. И кардихъни себеб анжах сад авай: Тар шадарда дегишвили тегиьрдин.

Амма хъанач. Ада цуьквер гъанач мад, Куьквенач мад, лампаяр хъиз, лумуяр. Пешери реклв ва я атир ганач мад, Хъел хъана ам, хъел жедайвал хару яр.

И сирдай къил фад акъудна иесди: "Лумудин тар, шаирдин руьгъ я ваз хас - Чир хъайила Ватан гъиссиз нефесдив, Масаникай ватан такъар я ам кас".

Марианна Беерле-Моораз

Бахт я - уьмуьрдин йисарин гъуьле Гевгъерар бул хъун, нур твадай пеле.

тамам кватлал авайди фикирда къурла, вичин эсерар маса чалариз таржума авунал гъалтайлани, Арбен Къардаш лезгийрикай Стлал Сулейманалай, Апирза Саидовалай, Жамидиналай, Расим Гъажидилай, Ибрагъим Гъуьсейновалай гуьгъуьниз алай аямда чи халкъдин твар дуьньядин майданда гъуьндуьрда твазвай авторрикай сад тирди ашкара жезва. Чун адан акъатнавай цудралди ктабрикай, макъалайрикай, литературдин эссеярикай, драмадин эсеррикай рахазвач. Абур гъар сад са алам хъиз я.

И йикъара шаирдин 55 йис тамам жезва. И материални чна гъа вакъиа тебрикун яз чапзава. "На ви къирят явашармир!" лугъузва чна, гъамиша хъиз, къени чи шаирдиз, газетдин амадагдиз, вафалу дустуниз.

Пайиз виридаз руьгъдин ишигъ-экв, Вуна чи рикле гзафзава эрк.

Вун - чи Вах, чи Дуст, вун чаз Майрам я, Лезги члалалди рахай Калам я.

Гуй Аллагъди ваз сагъвал, къуватар, Тимил жедайвал чак квай гъалатар.

Куь малаикдин юкъуз и гуьзел Гужлуди жеда чи алхишрин сел.

Гзаф хъайитла чи тебрикрик яд, Иски чехир хъиз къабул ая - дад! 14-сентябр, 2013-й.

Гъаким КЪУРБАНАЗ

Вуч гуьзел я багъри макан Миграгъ Къемеран! Сувар, цавар - члехи майдан Миграгъ Къемеран!

Къаз акъалтай мезредай заз къвезва адан ван, Цуьк акъатай дередай заз къвезва адан ван.

Адан наз я аквазвайди цуькверай назик, Адан саз я рахазвайди синерал и тик.

Шалбуз дагъдин чиг вирерай, Булахрай къайнар Ргаввайди адан эркъа, муьгъуббат, гъунар.

Яру дагъдив гевис жезвай циферай тунгъал Адан дертни гъам юзазва ва гъижрандин тлал.

Члехи вацлал, къванер акъаз, куьквей гъар цлелхем Лугъуз тахъай са мани я мазандин уьткъем.

Гъиссзава за жуван хура къаябрин мермер, Куькда аваз ифин алай илгамдин симер. Абурувай тлуб гъазва Миграгъ Къемера, "Кисмир, шаир!" - гъарайзава Миграгъ Къемера. 2013

Кланзамач килигиз инсанрин вилериз, Садбура атланвай умудрин тлал ава. Клан жеда гъахъиз ваз чилерай чилериз, Жувавай са куьмек тежедай гъал аваз.

Кланзамач килигиз инсанрин вилериз, Садбура - таб, гъилле, гунагъни хъел ава. Абура ви ягъдиз, намусдиз, гъиссериз, Таклан яз, клур гуз клан хъунухъин гел ава.

Дад авач тлал рикле, къил хурал къуникай, Хаинвал жеда им гъахъуниз, намусдиз. Дад авач къуьк хура, къил цава къуникай - Аквада къимет ви тирдалай ужуздиз.

Инсанвал! Инсанвал! - Хуьх гъадан къакъанар! Гъа Инсан лугъурди рекъимир на чанда! Гъа члавуз уьмуьрди ахъайда алванар, Гъурбатда хъиз жедач вун жуван Ватанда. 2014

Арифдаррин кхьинрай

"Заз ам (Арбен Къардаш) вичин халкъ патал рикле хуьзвай михъи сидкъидин гъакъикъи кланивилей, халкъдин руьгъдин культурадал ашукъвилей, адан ирс хуьнив эгечлуни къадирлувилей хуш ва клани я..."

Арбен Къардаш неинки цийи шаир, чи литературада цийи вакъиани я"

Расул ГЪАМЗАТОВ, Дагъустандин халкъдин шаир

"Арбен Къардаш са шумуд йис идалай вилик Литинститут акъалтарай бажарагълу лезги шаир я. Гъеле гъа члавуз ам семинардин иштиракчийрин арада хкатна чир жезвайбурукай сад тир..."

Риклин чимивилелди за "Литературадин Россия" газет келзавайбуруз акъулдиз дерин ва гъиссералди девлетлу шаир теклифзава."

Лев ОШАНИН, Литинститутдин муаллим, урусрин Советрин литературдин классик

"Куь шиирин гъак! царба-цлар таржумаяр келайлани, абура гъакъикъи поэзиядин музыкадин сес авайди чир жезва. Суфизмдин шиират чешнедиз къачуналди, Квелей ам чи аямдин бедбахтивилерин гъиссералди цийи хъийиз алакънава..."

Семен ЛИПКИН, Урусатдин твар-ван авай шаир-таржумачи

"Зи риклеп алама, лезги шаир Арбен Къардаша Москвада сифте яз акъатай "Шехъ, зи цвелин тар" ктаб гъикъван муькъаятвилелди гъиле къунайтла. Ктабда цвелин тарциз хъиз, жувазни вилин накъвар михъиз клан жезвай!..."

Гила вун, Арбен, ви хайи ужагъдилейни хейлин яргъара машгъур хъанва. Ви талант, ви зезметар герекбур я, ви бажарагълу гафуни Москвадани, гъа ви Дагъустанда хъиз, ванзава."

Вадим ДЕМЕНТЬЕВ, Урусатдин шаир, "Литературная Россия" газетдин редактр.

"...Арбен Къардашан "Чубан ва лекъ" повестди ахътин фикирдал гъизва хъи, алай аямдин инсандин уьмуьрдай халкъдин фольклор санихъни алатна фенвач."

Руслана ЛЯШЕВА, литературдин критик.

"Арбен Къардашан бажарагъ жуьребажуьре терефрикай ибарат я. И карди шаир ва гъикаятчи эдебиятдин цийи рекъерихъ-хуьлерихъ ва фикирар ачухардай цийи ва къетлен такъатрихъ къекъевезвайдакай лугъузва."

Гъажи ГАШАРОВ, литературовед, ДГУ-дин профессор

Арбеназ:

Халу лугъуз къазва на зун къужахда, Ви теснифрал за гъар санал дамахда. Вун Цавари пай ганавай Устад я, Умудлу я, мадни артух алахъда.

Казим КАЗИМОВ, писатель, публицист

Дагъустан Республикадин Къилин Чарчин царце аваз Спортдин макан

Рагнеда РАМАЛДАНОВА, культурадин отделдин корр.

Алай вахтунда республикадин гзаф чкай-ра: министерствойра, карханайра, идарайра, газетринни журналрин редакцияра, гьакъ кылди-кылди ксарини Дагъустандин Къил Рамазан Абдулатипова РД-дин Халкъдин Собранидиз рекъе тунвай Чар веревирдзава. Республикадин Къили яшайишдин, экономикадин, политикадин, образованидин, культурадин хилер вилик тухунин ва анра авай месэляяр гьалуниз, миллетрин арада ва жуьреба-жуьре динрал амалзавай агъалийрин арада авай алакъяяр мягкемаруниз артух фикир ганва, дуьньядин кризисди, Россиядиз акси санкцияри чун вилик финин мумкинвилер тимилярнавайди кьейднава ва икI мад...

РД-дин Къилин Чарче спортдизни кьетIен фикир ганва. И хилекай рахун Рамазан Гьажимурадовича "Дагъустан Республикадиз спортдал рикI хьун ва спортдин рекъий агалкъунар къазанмишун хас я", -гафарилай башламишнава. ИкI, алатай йисан нетижайрикай рахадайла, "республикада спортдин 20-далай виниз объектар, гьа гьисабдай Махачкъалада волейбол къугъвадай хъсан зал, Дагъустандин госуударстводин технический университетда сирнавдай алай аямдин комплекс эцигна, районрин, шегьерин килерин теклифдалди спортдин залар, искусственный материалдалди дуьзмишнавай футбол къугъвадай чкаяр ва волейбол къугъвадай стандартный майданар кардик кутазва", - кьейднава ада.

Дагъустандин спортсменрикай са шумуда Рио-де-Жанейрода кьиле фидай Олимпиададин къугъунриз путевкаяр къазанмишнавайди, "Кавказдин къугъунар" культурадинни спортдин фестивалда Дагъустандин хъянавай командади 1-чка кьурди, футболдин "Анжи" клуб премьер-лигадиз хтайди, волейболдай "Дагъустан" командадикай Россиядин чемпион хьун ва икI мад ибур чи спортсменри къазанмишнавай агалкъунар я. Абурукай вичин Чарче А.Абдулатипова лагъанва.

Дугьриданни, республикадин меркезда спортзалрин, спортдин объектрин къадардал ва анра авай шартIарал гьалтайла гьалар писбур туш. Чна республикадин са къадар агъалияр районрин центрайра ва хуьрера, яшамеш жезвайди, анра спортдал машгъл жедай къулай шартIар тешкилун лазим тирди рикелай ракъурна виже къведач. Заз фикир районра къулай шартIар тешкилунал желб ийиз кланзава, гьар кткай чкада чпин къуватар акакъдайвал арадал гъанвай шартIар ваь. Газетда спортдин чин гьазурунал гзаф йисара машгъл тир аз, иллаки лезги районра и жигьетдай гьалар татугайбур тирди тийижиз туш. Мисал патал, эхиримжи 10 йис къачуртIа, Къилепатан Дагъустанда эцигнавай спортзалрин ва я спортдиз талукъ объектрин къадар гзаф яни? Гьукуматдин кумек галачиз кылдин ксарин пуларин такъатрихъ эцигай сад-къвед квачиз, чакъ масабур авач.

Вичин Чарче Республикадин Къили Каспийскда, Али Алиеван тиварунихъ галай Спортдин дворецдин бинедаллаз жегьилрин, культурадин ва спортдин дворец арадал гъун тапшурмишнавайди кьейднава.

Эхъ, Дагъустан спортдин макан тирди инкариз жедач. ГьикI хьб, спортдин хейлин жуьрейрай (азадкаказ кьуршахар къунай, дзюдодай, регбидай ва икI мад) чи уьлкведин хъянавай командайрик дагъустанвийр ква. Олимпиадайрин къугъунра Россиядин хъянавай командадик кваз чи республикадин спортсменрини чпин уstadвал къалурзава, хъсан нетижаяр къазанмишуник чи спортсменри гьар сеферда лайихлу пай кутазвайди сир туш.

Дагъустанвийриз адет хъанвай спортдин жуьрейрилай гьейри, "Спортдин цийи жуьреяр - Олимпиадайрин программадик кутунвай регби ва паратхэквондо, гьакIни кьезил атлетика, цихъ галаз алакълу спортдин жуьреяр, шахматар мадни активдаказ машгълун важиблу я", - къалурнава вичин Чарче Республикадин Къили. Хъсан месэла я. Къилинди, и месэляяр неинки са меркезда, гьакIни районрани кьилиз акъудун герек я, амма алай - кризисдин вахтунда - и крар кьилиз акъудун патал пулдин такъатар ни чара ийида?

"Минспортдин ва районринни шегьерин кьиле авай ксари массовый спорт вилик тухунин, аялар ва яшар тамам тахъанвайбур массовый акъажуна иштирак авунал желб авунин, "Зегьмет чIугваз ва оборонадиз гьазур я" (ГТО) комплекс мадни дурумлу-даказ кардик кутунин везифа эцигнава. За Гъалибвилдин йикъахъ галаз алакълу яз ГТО-дай Дагъустандин ачух чемпионат кьиле тухун теклифзава", - хъенва Чарче. Инал рикел хкиз кланзава: массовый спортдин месэладайкай Рамазан Абдулатипов 2013-йисуз Халкъдин Собранидиз ракъурай Чарчени раханвайди тир, амма тамам кьве йис алатайлани и жигьетдай са акъван тарифдин крар хъанвач ва и месэлада мад сеферда фикир желбуниз мажбур хъана.

Умуд кутаз кланзава, РД-дин физический культурадин ва спортдин министерстводин, республикадин спортдин школайрин руководителри, спортдихъ галаз алакълу вири ксари Республикадин Къили къалурнавай месэляяр гьалун патал вири къуватар эцигна зегьмет чIугвада.

Загалав Абдулбегован призар патал

АЗАДКАЗ КЪУРШАХАР КЪУН

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алатай гьафтедин ял ядай йикъара (6 ва 7-февралдиз) Каспийскда, Али Алиеван тиварунихъ галай Спортдин дворецда, азадкаказ кьуршахар къунай Кеферпатан Кавказда Олимпиададин сад лагъай чемпион, дуьньядин, СССР-дин чемпион Загалав Абдулбегован призар патал Дагъустандин чемпионат кьиле фена. Ана республикадин 250-далай виниз спортсменри заланвилдин 8 категориядай гьасиррал чпин къуватар ахтармишна.

Дагъустандин чемпионатдиз талукъарна 5-февралдиз тешкилай гуьруьшдал РД-дин физический культурадин ва спортдин министрдин сад лагъай заместитель Зайнал Салаудинова спортсменар патал акъажунрин важиблувал кьейд авунихъ галаз сад хьиз, алатай йисан эхирриз Загалав Абдулбегован 70 йис тамам хъанвайди, амма юбиляр а чIавуз кефсузал себеб яз республикадай кьеце авайвилей, ам тебрикдай мумкинвал тахъайди кьейдна. Зайнал Магьмудовича акъажунар вини дережада аваз кьиле тухун лазим тирдини, республикадин хъянавай командадин "сад лагъай нумрайри" и чемпионатда иштирак тийизвайдини алава хъувуна. Январдин эхирриз чи республикадин хъянавай командадик кваз Красноярскда кьиле фейди Иван Ярыгинан тиварунихъ галай международный турнирда иштирак хейлин спортсменри хъсан нетижаяр къазанмишайди рикел хъана.

Гуьруьшдал рахай акъажунрин кьилин секретарь Абшин Абшинова кьейд авурвал, Дагъустандин чемпионатда 1-далай 6-дал къван чкаяр кьур спортсменри алай йисан гатфариз Хасавюртда кьиле тухун мумкин тир СКФО-дин чемпионатда чпин алакълунар къалурда.

6-февралдиз Дагъустандин чемпионат ачухуниз талукъарнавай шад мярекат кьиле фена. Ана Республикадин Къил Рамазан Абдулатиповани иштиракна. Шад мярекат ачухдай вахтунда ада дагъустанвийр чпин кьилихралди неинки са гьасиррал, гьакI уьмуьрдани женгичяр тирди кьейдна.

- Азадкаказ кьуршахар къунай зурбабурукай сад Загалав Абдулбегован я. Ам дагълух Ахва район-

да дидедиз хъана, ва, тажуб жедай кар ам я хьб, спортдин рехъни ада райондин хъянавай командадик кваз волейбол къугъунилай башламишна. За фикирзавайвал, и карди адан кьуршахар къунин тегьерда вичин гел туна. Къенин юкъуз Загалав Абдулбегован тивар Дагъустандихъ галаз сих алакълу ада. Яргъл йисара, 70-йисарилай башламишна, "Загалав" тиварци республикадин тивар гуьндурь дережадиз акъудзава.

Вичин рахунра Рамазан Гьажимурадовича Загалав Абдулбегован яргъл йисара "Динамо" стадиондин регьбервалзавайдини, Дагъустан Республикада спорт вилик тухун патал гзаф крар кьилиз акъудзавайдини, чи республикадин тивар вири дуьньяда машгъл авурдини кьейдна.

- Гатуз Рио-де-Жанейрода Олимпиададин къугъунар кьиле фида, ана иштиракун патал республикадин са шумуд спортсменди гьазурвал аквазва. Къе чаз чи спортсменриз -олимпийцийриз Али Алиевалай, Загалав Абдулбеговалай, Бувайсар Сайтиевалай ва цIудралди чи виклеь спортсменрилай чешне къачуниз звер гуз кланзава, - алава хъувуна ада.

Юбилей тебрик авунин хуш келимайрилай гуьгьуьниз РД-дин Къили Загалав Абдулбегован "Дагъустан Республикадин вилик лайихлувилерай" орден вахкана.

Шад мярекатдал юбиляр Ахва райондин кьил Исмаил Мегьамедшариповани тебрикна.

- Чи Загалава гуьгьуьнин шумуд неслриз спортдин виниз тир куклуш-Олимпиададин къугъунар-муьтIугъариз жедайди къалурна. Къенин юкъузни Къуьне гъалибвал къазанмишай, Мюнхендин гьасиррал "Лезгинка" къуьл тамамарай югъ чи ри-

кел алама. Космонавтар чакъ гзаф ава, амма Гагарин сад я, гьакI я спортдин "бушлухрани": Олимпиададин чемпион гзаф ава, амма Загалав сад я!-лагъана ада.

Юбилейди спортдин мярекатдиз атанвай, вичин тиварцихъ хуш келимаяр лагъай вири ксариз чухсагъл малумарна.

- Азадкаказ кьуршахар къунай къазанмишнавай вири агалкъунар - абур вири Али Алиеван, чи муаллимдин, ирс я. Зун рази я Рамазан Гьажимурадовичан гафарихъ галаз: кьуршахар къун чи тарихдиз элкьвенва. Къенин юкъуз Дагъустан азадкаказ кьуршахар къун вилик тухун патал виридалайни хъсан республика, спортдин тамам пачагълугъ я. Заз чи спортсменрихъ -олимпийцийрихъ агалкъунар хъана кланзава, умудлу я, абуру са шумуд медаль Дагъустандиз гьада, - алава хъувуна З.Абдулбегова.

Шад мярекатдилай гуьгьуьниз гьасиррал заланвилдин 4 категориядай спортсменри чпин уstadвал къалурна. Кьейд авун лазим я хьб, республикадин чемпионатдин акъажунар тамам кьве юкъуз кьиле фена. ИкI, Дагъустан Республикадин чемпионвилдин тиварариз **Исмаил ГЪАЖИЕВ** (57 кг, Махачкъала, "Динамо"), **Гъажимегьамед АЛИЕВ** (61 кг, Хасавюрт, М.Батырван школа), **Шамил РАШИДОВ** (65 кг, Каспийск, Къ.Къурамегьмедован школа), **Мегьамедрасул МЕГЪАМЕДОВ** (97 кг, Махачкъала, Гь.Гьамидован школа), **Руслан АГЪМЕДОВ** (70 кг, Хасавюрт, Ш.Умаханован школа), **Мегьамедгъабиб КЪАДИ-МЕГЪАМЕДОВ** (74 кг, Махачкъала, 3-нумрадин ДЮСШ), **Жавраил ШАПИЕВ** (86 кг, Къаякент), **Мегьамед ТАШАГЪАЖИЕВ** (125 кг, Махачкъала, Гь.Гьамидован школа) лайихлу хъана.

“Боксдин гьед” премия гана

ЧИ КОРР.

Дагъустандин боксёр Мегьамед АБДУСАЛАНОВ алай вацран сифте килерай “Боксдин гьед” премиядиз лайихлу хъана. Москвада авторитетлу жюриди 11 номинациядай тайинарай гъалибчийрин арада “Бягьсина къалурай жуьретлувилай” номинацияда Мегьамед Абдусаламовни ава. Статуетка М.Абдусаламован мукъва-къилийрив вахкана, малум тирвал, алай вахтунда Мегьамедан хизан Нью-Йоркда ава, ина адан сагъламвал мягкемарзава.

РИКЕЛ ХКИН: 2013-йисан 2-ноябрдиз Нью-Йоркда Виридуьньядин боксёрин советдин (WBC) версиядай

Мегьамед Абдусаламова Кубадай тир спортсмен Майк Пересахъ галаз бягьсина дуьньядин чемпионвилдин тивар хуьзвайла, адан кьилиз, рекъвериз ва гьилиз екез тIарвал гана, амма дагъустанвиди бягьс эхирдалди кьиле тухвана. Мегьамед Абдусаламован кьиникъл гьидай тIарвал-мефтIедин дакIун (отёк)- хъанвайди дуктурриз гуьгьуьнлай чир хъана.

Россиядин ва дуьньядин боксёрвилдин общественность кьерехда акъвазнач. Россиядин пешекарвилдин боксдин федерациядин вице-президент ва бизнесмен Андрей Рябинскийди кумек гуин нетижата Мегьамедиз исаятда Нью-Йоркда алай аямдин багъа дарманрин бинедаллаз реабилитация къачудай мумкинвал хъана. WBC-ди дагъустанвидиз жуьретлувилай ва боксдал рикI хъунай махсус медални гана.

понедельник, 15 февраля

**ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ**

08.05-08.08 Местное время. Вести-Дагестан
08.36-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
11:35 Местное время. Вести-Дагестан
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
17:30 Местное время. Вести-Дагестан
18:15 Реклама
18.20 «Афганская боль».
18.45 Смена чемпион-нов-гимназия 35 пос. Ленинкент
19.00 Акценты
19.30 Реклама
19:35 Местное время. Вести-Дагестан

07.30 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»

08.10 Мультфильм
08.30 Д/ф «Марокко глазами гурмана с Нардой»
09.00 Х/ф «Два друга»
10.30 «Главная тема» с Алексеем Казаксом
12.30 «Время новостей Дагестана»
12.55 Радио «Страна гор» представляет: «Главный редактор»
13.40 «Память поколений» Гусейн Рабаданов
14.30 «Время новостей Дагестана»
14.50 «Человек и право»
16.00 Мультфильм
16.30 «Время новостей Дагестана»
16.55 Х/ф «Юность командиров»
18.30 Мультфильм
18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»

19.30 Время новостей Дагестана

20.00 Время новостей Махачкала
20.20 «Экологический вестник»
20.50 Мультфильм
21.05 «Круглый стол» Ко Дню вывода советских войск из Афганистана
21.45 «Кунацкая»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 Спорт на канале. Чемпионат Дагестана по вольной борьбе на призы Загалава Абдулбекова
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на табасаранском языке «Мил»
01.35 Т/с «Оранжевые ерши»
02.20 Х/ф «Гранд Отель»
04.10 «Кунацкая»
04.40 Концерт «Музыкальный майдан»
05.30 Х/ф «Юность командиров»

ПЕРВЫЙ

5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.20 «Контрольная закупка».
9.50 «Жить здорово!»
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.15 «Сегодня вечером».
14.25 «Таблетка».
15.00 Новости.
15.15 «Время покажет».
16.00 «Мужское/Женское».
17.00 «Наедине со всеми».
18.00 Вечерние новости.
18.45 «Давай поженимся!»
19.50 «Пусть говорят».
21.00 «Время».
21.30 Т/с «Семейный альбом».
23.30 «Вечерний Ургант».
0.00 «Познер».
1.00 Ночные новости.
1.15 «Время покажет».
2.10 «Наедине со всеми».
3.00 Новости.
3.05 «Наедине со всеми».
3.15 «Модный приговор».
4.10 «Контрольная закупка».

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России».
9.00 «Вести».
9.15 «Утро России».
9.55 «О самом главном».
11.00 «Вести».
11.35 «Местное время. Вести - Москва».
11.55 Т/с «Тайны следствия».
14.30 «Местное время. Вести - Москва».
14.50 «Вести. Дежурная часть».
15.00 Т/с «Самара».
17.00 «Вести».
17.30 «Местное время. Вести - Москва».
17.50 «Вести».
18.15 «Прямой эфир».
19.35 «Местное время. Вести - Москва».
20.00 «Вести».
21.00 Т/с «Культ».
23.35 «Честный детектив».
0.35 «Сети обмана. Фальшивая реальность». Прототипы. Капитан Врунгуль.
2.10 Т/с «Срочно в номер!»
3.10 «Под властью мусора».

НТВ

5.00 Т/с «Супруги».
6.00 «Сегодня».
6.05 Т/с «Супруги».
7.00 «НТВ утром».
8.10 «Утро с Ю.Высоцкой».
9.00 Т/с «Возвращение Мухоморова».
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Свет и тень маяка»
12.00 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
14.00 Т/с «Братаны».
16.00 «Сегодня».
16.20 Т/с «Улицы разбитых фонарей».
18.00 «Говорим и показываем».
19.00 «Сегодня».
20.00 Т/с «Пасечник».
22.00 «Итоги дня».
22.30 Т/с «Человек без прошлого».
0.20 Т/с «Глухарь. Продолжение».
2.25 «Дикий мир».
3.00 Т/с «Десант есть десант».

ДОМАШНИЙ

6.30 Жить вкусно с Джейми Оливером.
7.30 6 кадров.
8.15 По делам несовершеннолетних.
10.15 Давай разведемся!
11.15 Д/ф «Понять. Простить».
12.25 Кризисный менеджер
13.25 Т/с «Женский доктор 2».
17.00 Свадебный размер.
18.00 6 кадров.
18.05 Т/с «Она написала убийство».
19.00 Т/с «Лучше не бывает».
21.05 Т/с «Академия».
23.00 Свадебный размер.
0.00 6 кадров.
0.30 Мелодрама «Дом малютки».
2.25 Т/с «Лучше не бывает».
4.30 Кризисный менеджер
5.30 Жить вкусно с Джейми Оливером.

ТВ-ЦЕНТР

6.00 «Настроение».
8.15 Х/ф «Матрос с «Кометы»
10.05 Х/ф «В квадрате 45».
11.30 «События».
11.50 «Постскриптум».
12.50 «В центре событий».
13.55 «Осторожно, мошенники! Техника обмана».
14.30 «События».
14.50 «Городское собрание»
15.40 Х/ф «Украденная свадьба»
17.30 «Город новостей».
17.40 Т/с «Уравнение любви»
19.40 «События».
20.00 «Право голоса».
21.45 «Петровка, 38».
22.00 «События».
22.30 «Новый Вавилон». Спецрепортаж.
23.05 «Без обмана». «Зимние витамины. Овощи»
0.00 «События. 25-й час».
0.30 «Акробатический рок-н-ролл. Доверять! Мечтай! Летай!»
1.20 «Акробатический рок-н-ролл. Победившие страх».

вторник, 16 февраля

**ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ**

8.05-08.08 Местное время. Вести-Дагестан
08.36-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
09:00 Канал национального вещания «Гюлистан»
11:35 Местное время. Вести-Дагестан
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
17:30 Местное время. Вести-Дагестан
18.20 «Светофор». г.Избербаш д/сад 8 «Солнышко»
18.35 Республика. О Послании Главы РД Р.Абдулатипова Народному Собранию
18.50 «Любовь и семья»
19:35 Местное время. Вести-Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на табасаранском языке «Мил»
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Д/ф «Марокко глазами гурмана с Нардой»
09.20 Х/ф «Гранд Отель»
11.30 Д/с «Севастопольские рассказы»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 РДНТ представляет: XIII Региональный конкурс видео- и анимационных фильмов «Родуга» Д/ф «След Нарты» (Красноярский край)
13.15 «Экологический вестник»
14.45 «Кунацкая»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Концерт «Музыкальный майдан»

16.30 Время новостей Дагестана

16.55 Х/ф «Семеро смелых»
18.45 Передача на лезгинском языке «Аьрши ва агьлу»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей Махачкала
20.20 «Бизнес Дагестана»
21.10 Проект «Поколение» Абдулгазир Мусаев
21.50 «Правовое поле»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 Д/с «Севастопольские рассказы»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на лезгинском языке «Аьрши ва агьлу»
01.35 Т/с «Оранжевые ерши»
02.20 Х/ф «Мистер Питкин. Девушка на борту»
03.50 Концерт «Музыкальный майдан»
04.55 «Правовое поле»
05.20 Х/ф «Семеро смелых»

ПЕРВЫЙ

5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.20 «Контрольная закупка».
9.50 «Жить здорово!»
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.15 Т/с «Семейный альбом»
14.25 «Таблетка».
15.00 Новости.
15.15 «Время покажет».
16.00 «Мужское/Женское».
17.00 «Наедине со всеми».
18.00 Вечерние новости.
18.45 «Давай поженимся!»
19.50 «Пусть говорят».
21.00 «Время».
21.35 Т/с «Семейный альбом»
23.40 «Вечерний Ургант».
0.15 Ночные новости.
0.30 «Грэмми».
2.20 «Наедине со всеми».
3.00 Новости.
3.05 «Наедине со всеми».
3.15 «Модный приговор».
4.15 «Контрольная закупка».

РОССИЯ 1

9.15 «Утро России».
9.55 «О самом главном».
11.00 «Вести».
11.35 «Местное время. Вести - Москва».
11.55 Т/с «Тайны следствия».
14.00 «Вести».
14.30 «Местное время. Вести - Москва».
14.50 «Вести. Дежурная часть».
15.00 Т/с «Самара».
17.00 «Вести».
17.30 «Местное время. Вести - Москва».
17.50 «Вести».
18.15 «Прямой эфир».
19.35 «Местное время. Вести - Москва».
20.00 «Вести».
21.00 Т/с «Культ».
23.40 «Вести.doc».
1.25 «Шифры нашего тела. Неизвестные органы». Фильм 2. «Смертельные опыты. Карта мира».
2.55 Т/с «Срочно в номер!»
4.00 «Комната смеха».

НТВ

5.00 Т/с «Супруги».
6.00 «Сегодня».
6.05 Т/с «Супруги».
7.00 «НТВ утром».
8.10 «Утро с Ю.Высоцкой».
9.00 Т/с «Возвращение Мухоморова».
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Свет и тень маяка»
12.00 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
14.00 Т/с «Братаны».
16.00 «Сегодня».
16.20 Т/с «Улицы разбитых фонарей».
18.00 «Говорим и показываем».
19.00 «Сегодня».
20.00 Т/с «Пасечник».
22.00 «Итоги дня».
22.30 Т/с «Человек без прошлого».
0.20 Т/с «Глухарь. Продолжение».
2.20 «Главная дорога».
2.55 «Дикий мир».
3.05 Т/с «Десант есть десант».

ДОМАШНИЙ

6.30 Жить вкусно с Джейми Оливером.
7.30 6 кадров.
8.15 По делам несовершеннолетних.
10.15 Давай разведемся!
11.15 Д/ф «Понять. Простить».
12.25 Кризисный менеджер
13.25 Т/с «Женский доктор 2».
17.00 Свадебный размер.
18.00 6 кадров.
18.05 Т/с «Она написала убийство».
19.00 Т/с «Лучше не бывает».
21.05 Т/с «Академия».
23.00 Свадебный размер.
0.00 6 кадров.
0.30 Мелодрама «Дом малютки».
2.25 Т/с «Лучше не бывает».
4.30 Кризисный менеджер
5.30 Жить вкусно с Джейми Оливером.

ТВ-ЦЕНТР

6.00 «Настроение».
8.10 «Доктор И...»
8.45 Х/ф «Школьный вальс».
10.40 Д/ф «Наталья Крачковская. Слезы за кадром».
11.30 «События».
11.50 Т/с «Мисс Марпл Агаты Кристи». (Великобритания).
13.40 «Мой герой».
14.30 «События».
14.50 «Без обмана». «Зимние витамины. Овощи»
15.40 Х/ф «Украденная свадьба»
17.30 «Город новостей».
17.40 Т/с «Уравнение любви»
19.40 «События».
20.00 «Право голоса».
21.45 «Петровка, 38».
22.00 «События».
22.30 «Осторожно, мошенники!»
23.05 «Удар властью. Премьер для Украины».
0.00 «События. 25-й час».
0.30 «Право знать!»
1.55 Х/ф «Пассажира».

среда, 17 февраля

**ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ**

8.05-08.08 Местное время. Вести-Дагестан
08.36-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
09:00 Канал национального вещания «Даргала анкь» (на даргинском языке)
11:35 Местное время. Вести-Дагестан
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
17:30 Местное время. Вести-Дагестан
18:15 Реклама
18.20 «Планета Культура»
19.00 «Любовь не гаснет» Бурлият Эльмурзаева
19.30 Реклама
19:35 Местное время. Вести-Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на лезгинском языке «Аьрши ва агьлу»
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Д/ф «Марокко глазами гурмана с Нардой»
09.20 Х/ф «Мистер Питкин. Девушка на борту»
11.00 «Бизнес Дагестана»
11.35 Д/с «Севастопольские рассказы»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Правовое поле»
13.35 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «Дагестанские миллионы»
13.50 Проект «Поколение» Абдулгазир Мусаев
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Х/ф «Жила-была девочка»

16.30 Время новостей Дагестана

17.00 Благотворительный марафон «Включи солнце» Прямой эфир
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей Махачкала
20.20 Передача на даргинском языке
20.55 «Вдохновение»
21.30 «Глянец»
22.00 «Жилой мир»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 «Аутодафе»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на даргинском языке
01.35 Т/с «Оранжевые ерши»
02.20 Х/ф «Завороженный»
04.15 Концерт «Музыкальный майдан»
05.15 «Жилой мир»
05.40 Х/ф «Жила-была девочка»

ПЕРВЫЙ

5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.20 «Контрольная закупка».
9.50 «Жить здорово!»
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.15 Т/с «Семейный альбом»
14.25 «Таблетка».
15.00 Новости.
15.15 «Время покажет».
16.00 «Мужское/Женское».
17.00 «Наедине со всеми».
18.00 Вечерние новости.
18.45 «Давай поженимся!»
19.50 «Пусть говорят».
21.00 «Время».
21.35 Т/с «Семейный альбом»
23.40 «Вечерний Ургант».
0.15 Ночные новости.
0.30 «Политика».
1.35 «Наедине со всеми».
2.30 «Время покажет».
3.00 Новости.
3.05 «Время покажет».
3.25 «Модный приговор».
4.25 «Контрольная закупка».

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России».
9.00 «Вести».
9.15 «Утро России».
9.55 «О самом главном».
11.00 «Вести».
11.35 «Местное время. Вести - Москва».
11.55 Т/с «Тайны следствия».
14.00 «Вести».
14.30 «Местное время. Вести - Москва».
14.50 «Вести. Дежурная часть».
15.00 Т/с «Самара».
17.00 «Вести».
17.30 «Местное время. Вести - Москва».
17.50 «Вести».
18.15 «Прямой эфир».
19.35 «Местное время. Вести - Москва».
20.00 «Вести».
21.00 Т/с «Культ».
22.50 «Специальный корреспондент».
0.30 «Хиния. Формула разоружения». «Как оно есть. Дары моря».
2.40 Т/с «Срочно в номер!»

НТВ

5.00 Т/с «Супруги».
6.00 «Сегодня».
6.05 Т/с «Супруги».
7.00 «НТВ утром».
8.10 «Утро с Ю.Высоцкой».
9.00 Т/с «Возвращение Мухоморова».
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Свет и тень маяка»
12.00 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
14.00 Т/с «Братаны».
16.00 «Сегодня».
16.20 Т/с «Улицы разбитых фонарей».
18.00 «Говорим и показываем».
19.00 «Сегодня».
20.00 Т/с «Пасечник».
22.00 «Итоги дня».
22.30 Т/с «Человек без прошлого».
0.25 Т/с «Глухарь. Продолжение».
2.25 «Квартирный вопрос».
3.25 «Дикий мир».

ДОМАШНИЙ

6.30 Жить вкусно с Джейми Оливером.
7.30 6 кадров.
8.15 По делам несовершеннолетних.
10.15 Давай разведемся!
11.15 Д/ф «Понять. Простить».
12.25 Кризисный менеджер
13.25 Т/с «Женский доктор 2».
17.00 Свадебный размер.
18.00 6 кадров.
18.05 Т/с «Она написала убийство».
19.00 Т/с «Лучше не бывает».
21.05 Т/с «Академия».
23.00 Свадебный размер.
0.00 6 кадров.
0.30 Мелодрама «Три тополя на Плющихе».
2.00 Т/с «Лучше не бывает».
4.05 Кризисный менеджер
5.05 6 кадров.
5.30 Жить вкусно с Джейми Оливером.

ТВ-ЦЕНТР

6.00 «Настроение».
8.05 «Доктор И...»
8.35 Х/ф «Как Вас теперь называть?»
10.40 Д/ф «Лидия Смирнова. Я родилась в рубашке».
11.30 «События».
11.50 Т/с «Мисс Марпл Агаты Кристи». (Великобритания).
13.40 «Мой герой».
14.30 «События».
14.50 «Удар властью. Премьер для Украины».
15.40 Х/ф «Вчера. Сегодня. Всегда...»
17.30 «Город новостей».
17.40 Т/с «Уравнение любви»
19.40 «События».
20.00 «Право голоса».
21.45 «Петровка, 38».
22.00 «События».
22.30 «Линия защиты».
23.05 Д/ф «Страна, которую не жалко».
0.00 «События. 25-й час».
0.25 «Русский вопрос».

четверг, 18 февраля

**ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ**

8.05-08.08 Местное время. Вести-Дагестан
08.36-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
09:00 Канал национального вещания «Шалбуздаг» (на лезгинском языке)
11:35 Местное время. Вести-Дагестан
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
17:30 Местное время. Вести-Дагестан
18:15 Реклама
18.20 Территория общения. Инклюзивное образование
19.30 Реклама
19:35 Местное время. Вести-Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на даргинском языке
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Д/ф «Марокко глазами гурмана с Нардой»
09.20 Х/ф «Завороженный»
11.40 «Аутодафе»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 Д/ф «Эхо в горах»
14.00 «Жилой мир»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Х/ф «Баллада о старом оружии»
16.30 Время новостей Дагестана
16.55 Концерт «Музыкальный майдан»
17.50 «Разумный взгляд»
18.30 Обзор газеты «Ахыкькьат»

18.45 Передача на аварском языке

19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей Махачкала
20.20 «На виду. Спорт»
21.05 «Прогулки по музею» Дербентский музей религии и культур
21.40 Д/ф «Мельник Саидгасан»
21.55 «Агросектор»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 Д/с «Севастопольские рассказы»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на аварском языке
01.35 Т/с «Оранжевые ерши»
02.20 Х/ф «Шарада»
04.10 Концерт «Музыкальный майдан»
05.05 «Разумный взгляд»
05.35 Х/ф «Баллада о старом оружии»

ПЕРВЫЙ

5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.20 «Контрольная закупка».
9.50 «Жить здорово!»
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.15 Т/с «Семейный альбом»
14.25 «Таблетка».
15.00 Новости.
15.15 «Время покажет».
16.00 «Мужское/Женское».
17.00 «Наедине со всеми».
18.00 Вечерние новости.
18.45 «Давай поженимся!»
19.50 «Пусть говорят».
21.00 «Время».
21.35 Т/с «Семейный альбом»
23.40 «Вечерний Ургант».
0.15 Ночные новости.
0.30 «Структура момента».
1.35 «Наедине со всеми».
2.30 «Время покажет».
3.00 Новости.
3.05 «Время покажет».
3.25 «Модный приговор».
4.25 «Контрольная закупка».

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России».
9.00 «Вести».
9.15 «Утро России».
9.55 «О самом главном».
11.00 «Вести».
11.35 «Местное время. Вести - Москва».
11.55 Т/с «Тайны следствия».
14.00 «Вести».
14.30 «Местное время. Вести - Москва».
14.50 «Вести. Дежурная часть».
15.00 Т/с «Самара».
17.00 «Вести».
17.30 «Местное время. Вести - Москва».
17.50 «Вести».
18.15 «Прямой эфир».
19.35 «Местное время. Вести - Москва».
20.00 «Вести».
21.00 Т/с «Культ».
22.50 «Поединок».
0.30 От Петра до Николая. Традиции русских полков». «Таврида. Легенда о золотой колыхбели».

НТВ

5.00 Т/с «Супруги».
6.00 «Сегодня».
6.05 Т/с «Супруги».
7.00 «НТВ утром».
8.10 «Утро с Ю.Высоцкой».
9.00 Т/с «Возвращение Мухоморова».
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Свет и тень маяка»
12.00 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
14.00 Т/с «Братаны».
16.00 «Сегодня».
16.20 Т/с «Улицы разбитых фонарей».
18.00 «Говорим и показываем».
19.00 «Сегодня».
20.00 Т/с «Пасечник».
22.00 «Итоги дня».
22.30 Т/с «Человек без прошлого».
0.20 Т/с «Глухарь. Продолжение».
2.20 «Дачный ответ».
3.25 «Дикий мир».

ДОМАШНИЙ

6.30 Жить вкусно с Джейми Оливером.
7.30 6 кадров.
8.15 По делам несовершеннолетних.
10.15 Давай разведемся!
11.15 Д/ф «Понять. Простить».
12.25 Кризисный менеджер
13.25 Т/с «Женский доктор 2».
17.00 Свадебный размер.
18.00 6 кадров.
18.05 Т/с «Она написала убийство».
19.00 Т/с «Лучше не бывает».
21.05 Т/с «Академия».
23.00 Свадебный размер.
0.00 6 кадров.
0.30 Комедия «Не хочу жениться!»
2.10 Т/с «Лучше не бывает».
4.10 Кризисный менеджер
5.10 6 кадров.
5.30 Жить вкусно с Джейми Оливером.

ТВ-ЦЕНТР

6.00 «Настроение».
8.10 «Доктор И...»
8.45 Х/ф «Шофер поневоле»
10.35 Д/ф «Петр Алейников. Жестокая, жестокая любовь».
11.30 «События».
11.50 Т/с «Мисс Марпл Агаты Кристи».
13.40 «Мой герой».
14.30 «События».
14.50 Д/ф «Страна, которую не жалко».
15.40 Х/ф «Вчера. Сегодня. Всегда...»
17.30 «Город новостей».
17.40 Т/с «Уравнение любви»
19.40 «События».
20.00 «Право голоса».
21.45 «Петровка, 38».
22.00 «События».
22.30 «Обложка. Малышка на миллион».
23.05 «Хроники московского бытия. Д

Тур гваз атана, балкIан гваз хъфена

Россиядин Президент Владимир Путин Бахрейндин пачагь Хамад бен Иса аль-Халифадиз ахалтекидин жинсинин Гъажибег лакаб алай балкIан-чемпион кишкешна. Идан гъакьиндай "Интерфаксди" хабар гузва. Нубатдин пишкеш пачагьдин тапшургуьдалди Россиядин регьбер патал гъазурнавай тур хъана. ТАСС-ди хъизвайвал, турунин тия Дамаскдин гуьлдандикай, къакъар ва турунин тум багъа металприкай авунва.

Путина, мугьмандивай пишкеш къачуналди, урусин адет тирвал (къал-къиж тахун патал), пачагьдиз ракъун пул гана. Кремлдин пресс-къуллугьда суьгьбет авурвал, пишкешнавай балкIандин пуд йис я. Ам 2015-йисуз жинсинин рекъай, 2014-йисуз дуьньядин абсолютный чемпион ва и йисуз жегьил балкIанрин арада дуьньядин чемпион хъанай.

Къве уьлкведин руководителар 8-февралдиз Сочида гуьруьшмиш хъана. Аль-Халифа Россияда къвалахдин рекъай мугьманвиле ава.

Бахрейндин МИД-дин къил Халед бен Агьмед аль-Халифадин гафаралди, гуьруьшмиш хъайи вахтунда пачагьди Сирияда авай четин гьалар гуьнгьна хтунин рекъай Москвади ийизвай алахъунриз еке къимет гана, хабар гузва "Цийивилер" РИА-ди. "Чна гьисабзава хь, вири чехи уьлквейри Сирияда мягькем гьалар ва ислегьвал арадал хун патал Россиядихъ галаз санал къвалахун чарасуз я", - къейдна министрстводин руководителди.

Сириядиз спецназ ракъурда

Саудовский Аравиядин къецепатан краин министр Адель аль-Джубейра США къиле авай "Исламдин государстводиз" акси коалициядин сергьятра аваз пачагьлугьди Сириядиз спецназ рекъе тунин мумкинвилерикай суьгьбетна. Идан гъакьиндай Рейтерди хабар гузва.

"Исламдин государстводиз" акси яз США къиле авай коалициядик кваз къвалахун патал Сириядиз къурамаддин къушунрин къуватар ва я спецназдин контингент рекъе тунин гъакьиндай рахунар къиле физва. Саудовский Аравиядин Пачагьлугьди ихьтин серенжемар патал спецназ ракъурдиз гъазур тирдан гъакьиндай лагъана", - министрди.

Министрди женгинин гьерекатар къиле физвай зонадиз Саудовский Аравиядин гьикьван аскерар ракъурдатIа лугьуникай къил къакъудна.

Аль-Джубейра журналистрихъ галаз США-дин госсекретарь Джон Керридихъ галаз гуьруьшмиш хъайидалай гуьгьуьниз суьгьбетна. Вашингтонда къиле феи рахунрин асул тема Сирияда ва Йеменда авай чуьруькар хъана.

США-дин Госдепартаментдин пресс-секретарь Джон Кирбиди гьар юкъуз къиле тухузвай брифингда малумаривал, "Саудовский Аравияди Сириядиз къурамаддин къушунрин подразделение рекъе тун Вашингтонди тебрикзава".

8-февралдиз Сириядин гъукуматдин къушунар Россиядин ва Ирандин къуватрин къумекни галаз зурба гъужумунин нетижада Туьркиядин сергьят галай терефдихъ виликди фена. Гъа и жуьреда восстанидиз къарагнавайбурун алахъунар, президент Башар Асадаз акси яз саки вад йисуз къиле тухвай восстанидин гележег къурхулувилик акатнава, къейдзава агентстводи.

4-февралдиз Саудовский Аравияди сифте яз США къиле авай международный коалициядик кваз Сириядин чилел къиле физвай серенжемра иштирак ийиз гъазур тирдан гъакьиндай малумарнай. The Guardian-дин чешмейрин делилрал асаслу яз, чилел къиле тухузвай женгинин серенжемрин сергьятра аваз адавай аниз махус подразделенирин са шумуд агъзур аскер ракъурдиз жеда.

Сириядиз къушунар ракъурдиз гъазур тирдан гъакьиндай Саудовский Аравиядихъ галаз санал Бахрейнди ва Арабрин Сад хъанвай Эмиратрини малумарна.

Сириядин властри официальный Дамаскдин разивал авачиз уьлкведин территориядиз чилелай сукулмиш хъуниз чапхунчивилин серенжемдиз хъиз къимет гуда лагъана малумарна.

Сириядиз властри официальный Дамаскдин разивал авачиз уьлкведин территориядиз чилелай сукулмиш хъуниз чапхунчивилин серенжемдиз хъиз къимет гуда лагъана малумарна.

Эрдоганан истемешун

Туьркиядин президент Реджеп Таип Эрдогана США-дин властривай ада нин тереф - Сириядин куьрддерин ва я Анкарадин - хуьзватIа тайнарун истемешна. Идан гъакьиндай 7-февралдиз Ассошиэйтед Пресс агентстводи хабар гана.

"Исламдин государстводихъ" галаз женг чIугунин рекъай Америкадин регьбер Барак Обамадин махус векил Бретт Макгерк Сириядин Курдистандиз мугьманвилеиз атайдалай гуьгьуьниз са гьафте алаатайла, раижнавай Эрдоганан малуматда "Чна кез гьикI ихтибарда? Куь амадаг зун яни, тахъайтIа Кобанидай тир террористар?" лугьзува.

Къиле Макгерк авай 17 касдикай ибарат делегация, аник Франциядин ва Великобританиядин векиларни квай, 1-февралдиз Америкадин военный вертолетчикри заправка авун ва женгинин суьрсетдалди ахцIурун патал ишлемишзавай куьрддерин аэропортрикай санит атана. Махус векилди куьрддерин регьберрихъ галаз рахунар къиле тухвана, Курдистандин вичи-вич оборона ийизвай халкъдин Дестейрин агалкъунрихъ галаз таши хъана ва женгер къиле физвай чкайриз фена, къилди къачуртIа, Туьркиядин сергьятдал алай Кобани шегьердиз.

Им Дамаскда США-дин посольство агалай 2012-йисалай Сириядиз Америкадин вини дережадин чиновник атанвай сад лагъай сефер я.

2015-йисан октябрдиз Эрдогана къейдна хь, США-ди тереф хуьзвай Сириядин куьрдери Туьркиядин сергьятдин патав автономия тешкил тавун патал Анкаради чарасуз вири, гъатта военный серенжемарни къабулда. Гъа са вахтунда Туьркиядин президентди РагъкъеьчIдай патан уьлквейри куьрддин ополченциядин тереф хуьн терроризмдиз шериквал авунив гекъигна.

Куьрдер - ибур Сирияда арадал атанвай чуьруькдин са тереф я. Абуруз Сириядин ва Иракдин кеферпата аслу тушир уьлкве тешкилиз къанзава. Гъа са вахтунда Туьркияда террориствилеин тешкилат яз гьисабзава Куьрдистандин Рабочий партияди Туьркиядин республикадин территориядал вичин халкъдин милли автономия тешкилун патал женг чIугвазва.

Ливияда авай сенгеррал гъужумна

Гъи государстводинбур ятIа тайин тахъанвай самолетри "Исламдин государстводин"

боевикрин гуьзчивилик квай Ливиядин Дерна шегьердал гъавадай гъужумна. Идан гъакьиндай Malta Today-ди хабар гузва.

Бомбаяр вегьинин нетижада 4 кас телеф хъана. Абурун арада аял галай дишегьлини ава. Медицинадин центрадиз, мискиндиз ва агъалияр яшамеш жезвай къвалериз зиянар хъанва. Телеф хъайи экстремистрин гъакьиндай хабар гузвач. Гъавадай гъужум авунай жавабдарвал гьелелиг садани вичин хивез къачунвач.

5-февралдиз СМИ-ри хабар гайивал, Ливияда "Исламдин государстводин" боевикрин къадар къве сеферда артух хъанва - вад агъзур касдив агакънава.

Пуд югь идалай вилик США-ди "Исламдин государстводин" сенгерар гъам Ливияда, гъамни Афгъанистанда гуьл хъанвайди тештикарнай.

2011-йисуз Ливиядин регьбер Муаммар Каддафи терг авурдалай ва граждн дъаведилай гуьгьуьниз уьлкведа къве гъукумат кардик ква: демократвилеин рекъелди хъянавай ва дуьньядин сообществоди кваз къунвай гъукуматди Табрुकда, исламистрин гъукуматдин Триполида къвалахзава. Алатай йисан 17-декабрдиз терефри ООН-дин арачивал аваз халкъдин садвилеин гъукумат тешкилуни гъакьиндай икьрардал къулар чIугунай.

Ливиядин террориствилеин са жерге тешкилатри ИГ-диз вафалу жеда лагъана къин къуна ва уьлкведин са бязи шегьерал гуьзчивал авун "Исламдин государстводин" руководстводин ихтиярда туна.

ИГ-дин боевикар - Донбасда

Вичи-вич малумарнавай Донецкдин халкъдин республикадин (ДНР) разведкадиз Донбасдин къиблепатай "Исламдин государстводин" террориствилеин дестедин боевикар жагъана. Идан гъакьиндай, Донецкдин хабаррин агентстводи малумарзавайвал, ДНР-дин оборонадин министрстводин корпусдин командующийдин заместитель Эдуард Басурина хабар гана.

"Гранитное хуьруьн патав "Джохар Дудаеван тIварунихъ галай ислегьвал хуьдай международный батальондин" подразделениедай тирбуру авай чка тайинарнава. Абурун къадар 15 касдив агакъзава", - малумарна ада.

Басурина делилралди, чкадин агъалирин гафарай малум хъайивал, боевикрин автомобилрал араб гьарфаралди хъинарни авунваз чулава пайдахрин шиклар чIугунва, абурун арадай араб рахунрин ванер къевезва. "Им АТО лугьузвай зонада Украинадин яракьлу къуватрин терефдал алаз "Исламдин государстводин" террористар авайди нубатдин сеферда тештикарун жезва", - къейдзава ДНР-дин оборонадин министрстводин векилди.

2015-йисан июлдиз Украинадин гуьгьуьлу батальонра исламистар авайвилеиз талукь месэладиз США-дин Госдепартаментда байнар ганай.

Джохар Дудаеван тIварунихъ галай батальон - им Россиядай куь хъанвай, чпин жергеяра авайбурун чIехи пай чеченвиар тир, Киевдин властрин терефдал алаз Украинадин къиблединни рагъкъеьчIдай пата авай чуьруькда иштиракзавай яракьлу десте я. Ополченциярихъ галаз къиле феи акъунра дестеда бегьем пучвилер арадал атана: гъа икI, 2015-

Рекъем

• Алатай асирдин 90-йисара Россияда 1450 аэродром кардик квай. Къенин юкъуз амайди 282 аэродром я.

ЦБ-дин курсналди къенин юкъуз:

1 доллар - 78,68 манат,
1 евро - 88,04 манат,

йисан февралдиз Донбас патал къиле феи женгера чуьлдин командир Иса Мунаев телеф хъана. Ам сепаратистрин терефдал алаз чеченрин къве кампаниядани иштиракай "Ичкериядин бригадный генерал" хъиз машгьур я. Эхиримжи кампаниядин вахтунда ам Грозныйдин комендант тир, ада шегьер хуьниз гъазурвал акунин серенжемриз регьбервал гана.

Тереф хвена

"Радикальный партиядин" регьбер Олег Ляшкоди Украинадин властар критика авуна. Ада абурук угьривал ва гражднриз тапарар авунай тахсир кутуна. Гъа са вахтунда политикди уьлкведа арадал атанвай четинвилер Россиядин Президент Владимир Путинан хивез вегьин тавуниз эвер гана. Идан гъакьиндай Ляшкоди 4-февралдиз "112 Украина" телеканалдиз интервью гудайла суьгьбетна.

"Ина Путинан вуч тахсир ава, эгер куьне - Украинадин гъукуматди - чуьнуьхзава тIа? Эгер куьне инсанар къамайбурай къазватIа, къуллугьрал алай инсанар маса къачуз жедай ва анжах къилдин дестедиз къулай жедай законар къабулзава тIа - им Путинан тахсир яни?" - хъел атана Украинадин радикалрин регьбердиз.

Ада къейд авурвал, алай вахтунда Украинада бейкарвал 24 йисан къене виридалайни виниз тир дережадиз акъатна, ВВП лап лугьуз тежедай къадарда агъуз аватнава, властри лагъайтIа, вири месэлайрай тахсир дъаведик ва Россиядин Президентдик куьтазва. "Милли банкунин къили гривна къуватдай вегьинай ва алвердал миллиардар къазанмишунай Путин тахсирлу яни? Президентдин къавум генпрокурор хун, варцаралди къвалахдал экъечI тавун ва коррупциядихъ галаз женг чIугвазвайди хъиз къалурун Путинан тахсир яни?" - давамарна Ляшкоди.

"Эгер суфат патахъди ятIа, гуьзгьудик тахсир кутуна виже къведич", - алава хъувуна "Радикальный партиядин" регьберди. Адан гафаралди, украинвиар недай затI амачиз амукънава.

3-февралдиз Одесский областдин губернатор Михаил Саакашвилиди гьилел михви тушир Украинадин политикрин гъакьиндай суьгьбетнай. "Заз тештикариз къанзава хь, государстводин карханайрин руководителар дегишарун патал чна ийизвай вири чалишмишвилер "Петр Порошенкодин блок" фракциядин регьберрикай сад тир Игорь Кононенкодин теклифдалди премьер-министр Арсений Яценюка акъвазарзава, - къейдна Гуржистандин виликан президентди.

Гъа и юкъуз Украина экономикадин рекъай вилик тухунин ва алишверишдин министр Айварас Абромавичуса вич отставкадиз физвайдан гъакьиндай малумарна. Ада вичи ихьтин къарар уьлкведа къиле физвай важиблу реформаяр садлагъана акъвазарайвилей къабулайди я лагъана.

Абромавичуса Украинада реформаяр политикадин рекъай басрук гузвайвилей ва экономикада коррупциядин схемаяр авайвилей бес къадар йигиндаказ къиле тефизвайдан гъакьиндай са шумудра малумарнай. 2014-йисан декабрдиз ада уьлкведин финансрин гьал лап четинди тирди лагъанай.

Абромавичус Украинадин экономикадин рекъай вилик финин ва алишверишдин министрдин къуллугьдал Литвадин гражданин яз 2014-йисуз тайинарнай.

ИНТЕРНЕТДАЙ.

Гъазурайди - Шагьисмаил ГЪАЖИМИРЗОВ

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:
РД-дин Гьукумат

367000, Махачкала, пл. Ленина, 1

КЪИЛИН РЕДАКТОР
А.У. САИДОВ

Тел/Факс. (872-2) 65-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ
Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ
65-13-55

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ -
ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Д.Б. БЕЙБАЛАЕВ
65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н.М. ИБРАГЪИМОВ
65-02-81

ЭКОНОМИКАДИН
Ж.М. САИДОВА
65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
Э.Д. ШЕРИФАЛИЕВ
65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М.А. ЖАЛИЛОВ
65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
А.Х. ГЪАМИДОВ
65-00-63

БУХГАЛТЕРИЯ
65-00-62

КАССА
65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
А. ГЪАМИДОВ

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 17.00

Газет "Лезги газетдин" компьютерин базада гъазурна.

Газет "Лотос" ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкала,
Пушкинан куьче, 6.

Тираж 8373

Макъалаяр редакцияди туькьур хъийизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкъвена вахкузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикрар сад тахун мумкин я.

Газет массовый коммуникацийрин хиле законодательствода амал авунал гуьзчивал авунин ва культурадин ирс хуьнин рекъай РФ-дин Федеральний къуллугъдин Кыблепатан федеральный округда авай Управлениди регистрация хъувунва.

ПН № ФС 10-6468 2007-йисан 26-январь

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкала,
1 Петрдин проспект, 61,
7-мертеба.

Гь - И лишандик квай материалар гъакъидихъ чапзавайбуруя.

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты "Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Гь Мубаракрай!

ДГПУ-дин математикадин факультетдин ветеран, Дагъустан Республикадин лайихлу муаллим, къалин гьурметлу хизандин къул къени ийизвай кайвани, вафалу уьмуьрдин юлдаш, камаллу насигъатчи, чи газетдин жумарт даяхрикай сад тир **Мафи Назировна ЮЗБЕГОВАДИЗ-ЭСЕТОВАДИЗ:**

Луткунрин руш,

Миграгърин свас,

Эй гьурметриз

гьуйндурлу кас!

Къилих - къизил,
чирвал - къизил,
Гьар са карда - къуш хъиз
къезил!

Гьам къуллугъчи, гьам
кайвани,
Вав къведайди мад авани!

Итимдиз - рагъ,
веледриз - багъ,
Студентриз - экуьн чирагъ!
Чун патал - вах, свас,
дидея,

Дережяяр мад вине я!
Виш йиса ваз гурай илгьам,
Чинал алаз хъверни
айгьам.

Къвачерик хъуй дагъни
аран,
Несилриз гуз демни девран!

ВИ КЪЕТИЕН ЮБИЛЕЙ ТЕБРИКЗАВАЙ "ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН" РЕДАКЦИЯДИН КОЛЛЕКТИВ.

Малумат

ГЪУРМЕТЛУ ВАТАНЭГЪЛИЯР!

Алай макъамда жегъил несилдин арада дидед члалал рахаз, кхъиз чин тийизвайбуру тимил туш. Жуьреба-жуьре себебар аваз члалавай къакъатнавай бязибуруз и нукъсандикай азад жез, жуванбурухъ галаз дидед члалал рахаз кланзава, амма члал чирдай мумкинвал авач.

Ихътин гьал фикирда къуна, РД-дин Общественный палатади милли газетрин редакциядин къвалав дидед члал чирдай гьяд йикъан курсар ачухун теклифнава. "Лезги газетдин" редакцияди теклифдин тереф хуьзва ва дидед члал чирдай курсар ачухзава. Гъакъисузбуру тир и курсари 2-апрелдилай къвалахда.

Лезги члал чириз кланзавайбурувай телефондин агдадихъ галай нумрайриз зенг ийиз жеда. **65-02-81, 8-928-047-51-64.**

Виктегъбур гъалиб хъана

Мегъамед ИБРАГЪИМОВ

Хайи члаларин международний йикъан къаршида - 5-февралдиз Махачкъаладин 7-нумрадин гимназияда хайи члаларал фасагъатдиз клелдайбурун арада шегъердин конкурс кыле фена. Ана Дагъустандин меркездин мектебра 9 ва 11-классра клелзавай аялри - лезги, авар, къумукъ, табасаран, яхул ва дарги миллетрин векилри иштиракна.

Конкурсдив гатундалди гимназиядин актовый залда аялри Стал Сулейманан, Расул Гьамзатован, Фазу Алиевадин, Агъмедхан Абубакаран ва маса шаирин ятармишунрал бинеламиш хъана милли члаларал гъазурнавай сегънеяр къалурна.

Жюридик Махачкъаладин мектебра дидед члалан тарсар гузвай виридалайни хъсан муаллимрилай гъейри, ДГПУ-дин Дагъустандин филологиядин факультетдин преподавателар

ва шаирар квай. Абуру конкурсантриз текст чизвай къайда, вилел патан акунар, сегънедал тухузвай тегъер, рахунин фасагъатвал, къешенгвал ва артиствал гьисаба къуна къимет гана. Аялар ширирин цларар неинки фасагъатдиз лугъуз, гъакъни яб гузвайдан фикир желб ийиз, чпин гьиссер къвалуриз алахънавай. И карда абуруз муаллимри иллаки гзаф куьмек ганвай.

Конкурсда иштираккай лезги аялрикай акъажунрин нетижада 9-классрин арада 1-чкадиз Махачкъаладин 1-нумрадин гимназияда клелзавай Амина Рустамова ва 11-классрин арада - шегъердин 50-нумрадин юкъван мектебда клелзавай Фатима Фетилова лайихлу хъана.

Квенквечи къяяр къурбуруз Махачкъаладин образованидин управленидин патай дипломар гана. Гъалибчийри лагъайтла, мукъвара хайи члаларал фасагъатдиз клелдайбурун арада республикадин дережада аваз кыле фидай конкурсда иштиракда.

Члалар чирин

Алатай йисан декабрдин вацра Дагъустан Республикадин Общественный палатада (ОП) "Члалан къисмет миллетдин къисмет я. Дагъустандин халкъарин члалар чирунин мумкинвилер артухарин" лишандик кваз кыле фейи элкъвей столдихъ РД-дин ОП-дин регъберрини членри, муаллимри, милли члаларал акъатзавай газетрин редакторри иштиракна. Кватл хъанвайбуру, иллаки милли газетрин векилри, эхиримжи вахтара финансриз талукъ яз арадал къвезвай четинвилерикай, клелунин культура агуз аватуни месэладикай суьгъбетна. Элкъвей столдихъ Дагъустандин милли члалар ва медениятар саналди ахтармишунин фикирдал атана. Мярекатдилай къулухъ агдадихъ галай теклифар гъазурна.

Дагъустан Республикадин Халкъдин Собранидиз:

- хайи члалар хуьниз ва виликди тухуниз талукъ яз РД-дин закон къабулунин къвалах вилик кутун.

Дагъустан Республикадин исполнительный властдин къурулушриз:

- Дагъустандин умуми образованидин идарайра хайи члалар чирунин дережа хкажин, гъа гьисабдай яз алава сятерни гун;

- милли газетринни журнал-

рин редакциядин, гъакъни милли театрин, РФ-дин областрани крайра ва СНГ-дин уьлквейра авай чи республикадин векилханайра дидед члалар чирдай гьяд йикъан курсар ачухин;

- вири милли театтра, культурадин къвалера милли члаларай аялар патал нинийрин театрал - студияр арадал гъин;

- милли члаларай районрин, шегъерин ва республикадин дережадин конкурсар, олимпиадаяр мукъвал-мукъвал тешкилин;

- милли члаларал акъудзавай газетрин, журналрин редакцияри Интернетда чпин чинар, группаяр арадал гъин, хайи члалар пропаганда ийин ва абурун куьмекдалди аялар члалариз талукъ гъар жуьре конкурсриз, викторинайриз желбин;

- РД-дин районринни шегъерин килери, РФ-дин Президентдин Указ къилиз акъудун яз, школайра клелзавай аялар патал общественно-государственный тешкилатар тешкилин;

- милли члаларал акъудзавай газетрин, журналрин редакторри школайра, культурадин къвалера аялрихъ галаз гуьрушар тешкилин, клелзавайбуру чпин хайи члаларал ашукъ хъун патал издалийрин художественно-эстетический дережа хкажин, абур маднин итижлу ийин.

ГИБДД-ди хабар гузва

"Тонировка" операция

Лиана НАВРУЗБЕГОВА, полициядин ст. лейтенант

Мичли вахтара авария хъунин себебрикай сад куьнейра бегъем эквер тахъун я. Шуьшеяр чулаварнавай (тонировка) шоферриз рекъелай элячзавай инсанар аквазвач. Нетихада - бедбахтвилдин дуьшуьшар!

Ихътин гьаларин вилик пад къун патал Махачкъала шегъердин ГИБДД-дин къуллугъчийри 20-январдилай 20-февралдалди Дагъустандин меркездин куьнейра махсус серенжем - "Тонировка" кыле тухузва. Тешкилнавай "Контроль" дестеди рекъера гьерекатдик квай транспортдин такъатрал гуьзчивал тухузва, шоферри законди тайинарнавай къайдаяр члурзавай, яни машинрин шуьшеяр къадарсуз мичли ийизвай дуьшуьшар дуьздадал акъудзава, административный материалар хъена тахсирлуьбур жавабдарвиллиз члугъвазва. Яни ихътин кимивилер арадай акъудун патал шоферриз вахт гузва. Абуру инкар авур дуьшуьшра абур 500 манатдилай 1000 манатдал къван жерме ийизва ва я 15 суткада дустагъзава.

Серенжем башламишайдалай инихъ алатнавай пуд гьафтеда 2000-дав агакьна шоферар административный рекъай жавабдарвиллиз члугуна, 40-далай виниз шоферар шегъердин полициядин отделдиз хкана... Важиблу серенжем давам жезва.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди играми ими **ШИХМИР**

кечмиш хъунихъ галаз алакьалу яз Казим ва Светлана Казимов-риз ва багърийриз башсагълугъвал гузва.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди играми хва **ЗИЯД**

кечмиш хъунихъ галаз алакьалу яз Эмирбег Зиядович Эмирбеговаз ва вири багърийриз башсагълугъвал гузва.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди играми диде **ТИФЛИСАТ**

кечмиш хъунихъ галаз алакьалу яз Фазил ва Али Аслановриз ва багърийриз башсагълугъвал гузва.

"ЛГ"-дин 5-нумрадиз акъатай кроссворддин жавабар:

ДУЪЗ ЦЛАРАРА: 1. Тахсара. 4. Такабур. 9. Ризкъи. 10. Верем. 11. Ярумчух. 12. Харат. 14. Алава. 16. Иситла. 18. Килиса. 19. Батрак. 23. Фалчи. 24. Багъри. 27. Шторм. 29. Балугъчи. 30. Хузар. 31. Карта. 32. Руплетка. 33. Селедка.

ТИК ЦЛАРАРА: 1. Терехуьл. 2. "Хазар". 3. Азият. 5. Кавха. 6. Бурма. 7. Рамкаяр. 8. Чичир. 13. Амалдар. 15. Лауреат. 16. Инсаф. 17. Арачи. 20. Бубухар. 21. Уллуая. 22. Къумпара. 25. Гъезел. 26. Ибрет. 27. Шикил. 28. Отряд.

Продается земельный участок - 15 соток. Сулейман-Стальский район, с.Ашагастал-Казмаляр, возле трассы "Дербент-Касумкент". Рядом газ, свет, вода, плодоносящий сад. Цена договорная. Тел. 8-928-680-86-45.